

Planinski vestnik

1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1987

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1987

1

letnik LXXXVII izhaja od leta 1895

vsebina

Tone Strojín	Aktivno slovenstvo in planinska organizacija	1
Alenka Bizjak	Čigave so propadajoče gore?	2
Ivan Gams	Kakšna bo prihodnost Snežnika?	4
Marjan Raztresen	Ali je Slovenija gorata dežela?	5
	Gorski turizem na sončni strani Alp	8
	Iščemo Janka Mlakarja	
	sedanjega časa	10
	Bloudkovi nagrajenci za leto 1986	11
Tine Mihelič,	Sto najlepših vzponov v slovenskih stenah	18
Rudi Zaman		
Igor Škamperle	Tokrat o prostem plezanju zelo konkretno	23
Borut Črnivec,		
Andrej Terčelj	Najbolj kritični so skoki	25
	Smučarija za posebneže	27
Dragica Manfreda	Reševalci so osebnostno zreli ljudje	29
Sonja Dolinšek	Amaterji na robu profesionalnega	31
Marjan Bradeško	Bivak II	32
Nada Kostanjevič	Kako smo jo mahali po mah	33
Janez Jeram	Hrib s številnimi studenci	35
Peter Vovk	Lepa je ta pokrajina	36
Nada Kranjc	Okus po (ne)izpoljenih obljubah in željah	38
Ivanka Korošec	Sezona planincev in penzionskih gostov	39
	iz planinske literature	41
	Društvene novice	46

Slika na naslovni strani: **V Bohinjskih hribih**

Foto: Joco Znidaršič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9. p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Nevenka Vogelnik in Božo Zorko. Predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 5000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih, prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

AKTIVNO SLOVENSTVO IN PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dr. TONE STROJIN

V zadnjem stoletju in pol, kar se slovenski narod zaveda svoje narodnosti, so se zgodili pomembni premiki in tudi prelomi v miselnosti, a tudi udejanjenje narodnih zahtev in potreb.

PLANINSTVO NEKDAJ

Narodno prebujanje se je bolj kot z uveljavljanjem redkih slovenskih poslancev v klopih parlamentov, od dunajskega do deželnege navzdol, razvijalo v slovenskih društvih. Po karantanskih knezih naš narod ni imel svojega vladarja, redki naslovni plemenitniki in svobodnjaki so se izgubili v germanskem morju. Le društva so bila tista, ki so sredi prejšnjega stoletja s čitalniško vsebino, z besedami, pospeševala družabništvo in slovensko kulturno vsebino. Svoje so storila redka mesečna glasila in tedniki. Iz takih društev in glasil so izšli Janez Bleiweis, Fran Levstik, Josip Jurčič, družina Ipavcev in toliko drugih, ki jim naša narodna zgodovina dolguje hvalo.

Bolj samoborsko so približno v istem času pričeli delovati predhodniki in pobudniki slovenskega planinstva: Ivan Žan v Bohinju, dr. Henrik Tuma v Tolminu, družba Piparjev v Ljubljani.

Slovenska planinska organizacija si šteje v čast, da je ob vprašanju slovenstva vedno imela aktivno vlogo. Naj omenimo samo planinske spise. Že pred ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva (SPD) je Slovenski Glasnik I. 1860 objavil Ivana Tuška zapis o hoji na Triglav, Fran Kadičnik in sopotniki so se oglasili v Novicah ali Slovenskem Narodu, potem ko so se vrnili s planinskih izletov, Ivan Žan je poročal iz Bohinja o novem društvu Triglavski prijatelji, o kočici na Ledinah pod Triglavom, da Škantarja iz Bohinja nadelujeta pot na vrh Triglava ipd. Ne smemo preslišati novic iz slovenskih krajev, ki so izhajale v nemškem časopisju, zlasti v takratni »Lajbaherci«. Kot da bi se že naši predniki zavedali svoječasnega Mahonovega opozorila: kjer ni zapisa, ni dogodka. V prebujni narodni in s tem tudi planinske zavesti je slovenska beseda odigrala aktivno vlogo.

Za rastoče slovenstvo in planinstvo ni mogoče spregledati pozitivnih vplivov, ki so prihajali iz Prage in od ilirskega gibanja pri Hrvatih.

Prag aktivnega slovenstva v slovenskem planinstvu je pomenila ustanovitev SPD

leta 1893 in dve leti pozneje pričetek izhajanja Planinskega vestnika. Kaj je SPD s svojimi široko zastavljenimi pravili pomenila za slovenski narod takrat, ko razen nekaj prestižno razporeženih meščanskih frakcij, strank in redkih kulturnih in gasilskih društev ni bilo ničesar povezujočega med Slovenci, najbrž še danes ni ustrezno ovrednoteno.

Aktivni pomen SPD ni imelo zgolj v svojih pravilih in prek Planinskega vestnika, temveč predvsem v terenski dejavnosti. **Imeti slovensko planinsko organizacijo, ustanovljati domače podružnice na narodnostno najbolj izpostavljenih krajih, na primer na mariborskem in celjskem območju, postavljati slovenske napise in kažipote, graditi slovenske kočice in predvsem hoditi kot Slovenec po svojih poteh, to je bilo aktivno slovenstvo,** ki je tujca tako zelo bodlo v oči.

Od svoje ustanovitve sta slovenska planinska organizacija in slovensko planinstvo prehodila več faz.

Če lahko obdobje pred ustanovitvijo SPD zaradi zavzete domoljubnosti imenujemo narodno buditeljstvo, potem moramo fazo, ko je bilo ustanovljeno SPD in ko je izšel Planinski vestnik, imenovati prepovedovstvo. Če besede nemara niso prave, pa označujejo, kar so ta obdobja narodnega delovanja v resnici bila.

Razumljivo je, da gibanje, kar je za kratke razmere slovensko planinstvo bilo, ni moglo ostati zgolj organizacijsko povezovanje Slovencev v večjih krajih in graditeljstvo po gorah, temveč je moralo razviti svojo vsebino.

SPD je v svoje vrste vključevalo in vabilo tudi slovenske razumnike in umetnike, zlasti pisatelje, ki so v Planinskem vestniku in sicer dajali ton narodnostnemu zavedanju. Planinsko dejavnost in podživljanje v gorah so prav ti vzdignili na raven poljudne besede, poučevali o nevarnostih v gorah, zanimivih naravnih pojavih, se razpisali o zgodovini prvih pristopov v naši domovini. Prek pisateljev, ki so v slovenskem prostoru to že bili, na primer F. S. Finžgar, ali ki so to prek Planinskega vestnika šele postali, kot J. Mlakar, dr. I. C. Oblak, ali znanstvenikov, kot F. Seidel in drugi, se je vsebina planinstva razširila ter dobila poleg domoljubne vsebine tudi kulturno noto in znanstveno naravo. Med potencialnimi profesorji za ljubljansko Univerzo že leta 1910 in v vseučiliškem komiteju sta se znašla tudi dr. Josip Tomižšek in dr. Henrik Tuma (glej Hribarjeve Spomine, I. del, Matica slovenska, Ljubljana 1983, str. 555—556).

Patriotstvu kot usmerjenosti in kulturi kot vsebini planinstva pa se je z večanjem množičnosti v SPD morala pridružiti tudi tista vsebina, ki so jo bili zmožni razvijati vsi člani SPD in ostali sopotniki, namreč hoja v gore. Najprej se je mladini zahotelo **športno turistične vsebine** — in dobila jo je v interesnih dejavnostih Turistovskega kluba Skala.

TK Skala je z alpinistiko v stenah, z obravnavanjem alpinizma kot družbenega pojava v alpskem svetu, z razvijanjem turnega in tudi tekmovalnega smučanja, z zbiranjem krajskih imen, proučevanjem morfologije in izrazoslovja sploh, pisanjem planinske in s tem domače zgodovine, s planinsko fotografijo in filmom več kot samo nakazal možnosti vseh razsežnosti vsebine gorništvu in alpinizmu.

Razumljivo je, da niti nov pojav, kot je bila alpinistika pri SPD, niti amaterska gorniška kultura med redkimi slovenskimi

poklicnimi strokovnjaki nista naletela na ugoden sprejem. TK Skali je SPD očitala konkurenco, skalašem, ki so se ukvarjali z amaterskim kulturnoumetniškim delom, raziskovanjem domačih izrazov, poreklom imen, pa laičnost, da hujših izrazov rivalstva ne omenjamo.

Glede organiziranosti je bilo prav, da sta predvojna predsednika SPD dr. F. Tomišek in dr. J. Pretnar zastopala monolitnost jedra SPD s podružnicami Osrednjega odbora SPD po večjih krajih in nista dopustila dvojnosti. Po reorganizaciji SPD leta 1932 so našli modus vivendi s TK Skalo, a pri tem notranje reorganizirali SPD tako, da se je sektorsko organizirala po komisijah in odsekih, ki so imeli sve-tovalni in strokovni značaj, nikakor pa odločujočega. Osrednji odbor SPD pa je še vedno ohranil jedro z nekoliko večjo samoupravo v podružnicah SPD.

Planinska organizacija pa je ohranila akti-

namesto komentarja

ČIGAVE SO PROPADAJOČE GORE?

Pred seboj imam temeljno vsebinsko zasnovo Planinskega vestnika, objavljeno v zadnji juljski številki. Sestavlja jo 15 točk, ki pomenijo kvalitetno zasnovo za usmeritev v prihodnje. Berem tudi, da je bila ta vsebinska zasnova sprejeta že na izvršnem in glavnem odboru Planinske zveze Slovenije.

Sklicujem se na 4. točko, ki mi je od vseh najbližje. Glasi se, da »mora PV z objavljanjem ustreznih sestavkov in z največjo močjo, ki jo daje tiskana beseda, pomagati ohranjati slovensko naravno in kulturno dediščino, predvsem pa mora pomagati preprečevati brutalne posege v naravo. V tej smeri mora PV vzgajati planinsko javnost.«

Na te spodbudne besede sem se spomnila, ko sem pred časom v dnevnikih časopisih prebrala bahavo vest o skorajšnjem začetku gradnje novih žičnic pod Snežnikom in med drugim tudi to, kako »v Ilirski Bistrici zbirajo zadnja dovoljenja za začetek širitve smučišč in urejanja rekreacijsko turističnega centra Snežnik. Če ne bo nepričakovanih zapletov, bodo stroje pognali čez nekaj dni...«

Prosim vas, da objavite, kakšno je stališče uredništva Planinskega vestnika

do tega posega, za katerega menim, da je brutalen. Informacij na PZS ne bom iskala, ker jih niti na javno vprašanje ne dobim (primer za to so vršiške žičnice) in ker tudi nikoli nisem zasledila kakršnega koli objavljenega stališča PZS o konkretnih posegih v gorski svet. Menim, da je Snežnik last vseh nas in da je občini Ilirska Bistrica in njenemu planinskemu društvu ter tamkajšnjim gozdarjem in družbenopolitičnim organizacijam dan le v smotno upravljanje. Kot lahko presodim, so ta poseg pripravljali potihem, mimo slovenske javnosti, kot je skoraj že običaj za vse take velikopotezne načrte, ki jih kar naprej ocenjujejo kot izključno zadevo občine (za njihovo poznejše vzdrževanje pa kličejo na pomoč vso družbeno skupnost). Tak poseg si dovoli občina, ki že več kot 20 let spada med najhujše onesnaževalce narave (Vremška dolina z reko Reko), ki sicer nima denarja, da bi urejala aktualna vprašanja varstva okolja na svojem območju (na primer kanalizacijo v občini), najde pa sredstva za nove naložbe, v tem primeru v povezavi s Kvarnerexpressom, za katere bo nemara pokazal čas, da ne bodo rentabilne (kar že leta velja za slovenske žičničarje). Vse to se dogaja v času, ko razglašamo, da ne sme pasti nobeno zdravo drevo, tukaj pa sekajo in bodo še posekali veliko hektarjev gozdov in za te posege (pozneje) tudi dobili vsa potrebna soglasja.

V teoriji občudujemo nekatera načela, v praksi pa jih vsak dan izničujemo. Pred časom sem bila na Snežniku in z vrha videla te nove poseke. Bila sem na Zelenici, kjer je prav tako oral buldožer, dober poznavalec Zelenice in

ven slovenski značaj, ga okreplila zlasti v kulturi, turizmu, športni naravi alpinističke in smučanja in pripravljena dočakala začetek druge svetovne vojne.

PLANINSTVO DANES

Zasnova planinstva v povojni obnovi in razvoju je iskala množične usmeritve in socialne dostopnosti gorskega sveta. Zaradi množičnosti in življenjskega sloga Slovencev, da zahajajo v naravo, se je v jugoslovanskem javnem mnenju ustvarila prispevka: vsi Slovenci hodijo v gore. Podoba kranjskega Janeza v irhovkah in s cvetico za planinjskim klobukom je postala identiteta Slovenca, nič manj »uradna« kot Triglav v republiškem grbu.

Aktivno slovenstvo danes ni prepoznano zgolj z lastno državnostjo, ustavno zajamčenimi svoboščinami, pravicami in dolž-

nostmi, slovenskim jezikom v kulturi in šolstvu in še z marsičem povojno ustvarjenim. V planinskem pomenu se aktivno slovenstvo do domovine potrjuje z gibanjem in življenjem med ljudmi in s hojo po domovini. Slovenska domovina so predvsem gore!

Včasih je vse tičalo doma; zato se slovenstvo, vsaj aktivno, med ljudmi ni moglo razvijati, tako kot se lahko v naravi.

Planinstvo kot dejavnost in kot hoja pomeni udejanjenje nenapisane pravice do svojega kraja in svoje domovine, ki jo moraš prehoditi, če jo hočeš prav spoznati. In kdo drug v mestih domovino bolj pozna od planinca?

Tudi v prostorskem pomenu pomeni planinstvo aktivno slovenstvo. Identiteta slovenske planinske organizacije je v slovenstvu. Slovenska planinska organizacija je od vsega začetka imela in poznala vi-

smučar pa mi je zatrdil, da bi morali le posodobiti sedanje žičnice na njej, ne pa podirati dreves za novo vlečnico. Ob vsem tem molčijo gozdarji in molčijo planinci, upravni organi pa izdajajo potrebna soglasja deklariranim načelom v brk — vse za razvoj in napredek, v imenu splošnega družbenega interesa...

To so sarkastične besede, ki pa vam jih pišem dobronamerno, ker so mi všeč številke Planinskega vestnika, še posebej sestavki izpod peresa dr. Toneta Strojina in Mitje Koširja, precej trpkih ugotovitev pa ste že objavili tudi o skrb zbujajoči ekološki problematiki v Sloveniji. Pišem vam v upanju, da boste tudi v prihodnje objavljali sestavke, kot je bil, na primer, Vlada Natka o težavnem stanju Šaleške doline: to so besede, ki so izraz dejanskega stanja, stavki brez sprenevedanja, ki je sicer »odlika« časa, v katerem živimo.

V isti številki Planinskega vestnika (junij 1986) ste objavili tudi sestavek Gregorja Klančnika o posodabljanju koč pri Triglavskih jezerih. Zanima me, ali je v tem posodabljanju upoštevano mnenje Zavoda Triglavski narodni park na Bledu, ki je predlagal »gručasto postavitev manjših prenočitvenih enot oziroma prestavitve koč na drugo lokacijo, kjer ne bo ekološko obremenjevala nižjega Črnega jezera, v katerem so že zdaj našli odplake z detergenti«. V sestavku pa berem, da bo koč na severni strani povečana za šest metrov in da bo v novem traktu pridobljenih 73 novih ležišč; kako bodo speljane odplake, ni nič napisano. Smem še upati, da se tako ugledno planinsko društvo, kot je Ljubljana-

matica, katerega članica sem, ne bo pridružilo industriji v dolini, ki se razvija na račun in za ceno onesnaževanja zraka in vode? Težko bi se v tem primeru strinjala z izrazom »posodabljanje«, če je zaradi prenove koč pri Triglavskih jezerih usojeno na nadaljnji propad Dvojno in nižje Črno jezero. Spadam med tiste planince, ki bi raje potrpeži v prenatrpani koči, če kajpada drugačne rešitve niso možne, samo da bi ohranili jezerska dragulja prihodnjim rodovom.

Prav tako ne soglašam z izrazom »sodobna visokogorska postojanka«, kot označujejo sedanji dom na Kredarici, odkar vem, da s svojimi sanitarijami na vodno izplakovanje lahko neposredno onesnažuje vodna zbiralna območja v dolini.

Vem, da tega pisma ne boste prav nič veselili. Vendar sem prepričana, da bi morali vsi po vrsti, tudi Planinski vestnik, na taka dejanja opozoriti, jih javno obsoditi in če je le mogoče, brutalne posege v naravo preprečiti. Zato sem vam to napisala, kajti naši že hudo propadajoči naravi od podzemnega do gorskega sveta zvonijo navčeki. Pomagali bomo lahko samo z dejanji, ki bodo v skladu z zakonitostmi narave.

Alenka Bizjak

Svoje stališče do takih posegov v naravo izraža Planinski vestnik med drugim že s tem, da objavlja to pismo. Poleg tega objavljam tudi uvodnik iz letošnje, 7. številke glasila planinske skupine osnovne šole Dragotin Kette iz Ilirske Bistrice »Snežnik«, v katerem je izraženo mnenje vsaj dela tamkajšnjih prebivalcev.

Urednik

soke cilje in se tem ciljem v vseh zgodovinskih situacijah ni odrekla.

Da bi jih dosegala, je razvijala tiste značilne lastnosti, ki bi jih na kratko označili kot **pripadnost, enotnost, druženost, kontinuiteta in tradicija**. Na pripadnost k planinski organizaciji kaže članarina. Če ni volje s članarino podpirati nekaj svojega, potem ni več pripadnosti nečemu. SPD je v vsej svoji zgodovini ohranila organizacijsko enotnost in odklanjala lokalizem, hkrati pa poudarjala, da je **planinska organizacija zveza planinskih društev**, torej nikakor odvojeni in nadrejeni, kaj šele odtujeni vrh neke organizacije. V povezavi s pripadnostjo planinskih društev tej planinski organizaciji se ta kaže v ohranjanju enotnosti planinske organizacije. Pripadnost in enotnost ohranjata aktivni značaj planinske organizacije.

Temelj planinske organizacije je od nekdaj druženost. To pomeni ljubiteljsko dejavnost na prostovoljni podlagi in v prostem času. Čeprav planinska organizacija sledi času (nekateri kar preveč praznovalsko poudarjajo njena zadnja obdobja), igra na kontinuiteto, ostaja zvesta tradiciji in ji sledi.

V takih prvinskih zasnovah slovenska planinska organizacija je in bo aktivno slovenska. Zanj ne more biti dileme: **biti ali imeti**. Svojo bitnost ali navzočnost v slovenskem prostoru je dokazala s tem, da ni občine, kjer je ne bi bilo in ne bi imela aktivnega planinskega društva. Biti planinska organizacija ne pomeni zgolj posestništva planinskih koč in poti, temveč tudi — lahko bi jim kar tako rekli — društvenih **insignij**, brez katerih si planinske organizacije kar ne moremo predstavljati, to je Planinskega vestnika, Gorske reševalne službe, Planinske založbe in knjižnice in zaradi skoraj stoletne tradicije tudi pogrešanega planinskega muzeja.

Vsega tega planincem ne bi ustanovila pa tudi ne opravljala in vzdrževala nobena druga organizacija ali poklicna ustanova že zato, ker ne gre za komercialne zadeve, pa tudi zato ne, ker zanje nima potrebnega specializiranega znanja. Prenos takih (recimo jim) planinskih insignij v slovenske izključno kulturne ustanove bi dejansko pomenil prevzem **pasivne, ne pa obnavljajoče se planinske dediščine** in s tem tudi neaktivnega slovenstva v planinsko dejavnost ter zanikanje amaterske planinske kulture, kar se je že večkrat izkazalo za zmotno in preuranjeno.

Ob vsem tem preseneča, da nismo bolj zastopani tam, kjer naj bi planinstvo in alpinistiko znanstveno preučevali in tako vzgajali na fakultetni stopnji. Amaterska raven le ima nekje svoje zgornje meje in močnosti, ki jih mora nekako globlje in višje osmisliti.

Aktivno slovenstvo se mora danes kazati tudi mednarodno. V množici človeških

odnosov vseh usmeritev, ekonomskih pritiskov in blokovskih groženj je **edina pot za preživetje slovenskega naroda**. Aktivno slovenstvo v mednarodnih odnosih se kaže tudi v stikih slovenske planinske organizacije v planinskem trikotniku treh dežel Slovenije, Koroške in Furlanije-Julijske krajine. V Evropi morda razen Aoste in Južne Tirolske ni tako manjšinsko razgibanega ozemlja, kot je v tem trikotu sosednjih dežel. Aktivno slovenstvo pomeni tukaj več kot prestižno vprašanje za slovensko planinsko organizacijo. Važno je razvijati prijateljski kult sodelovanja na teh srečanjih, razvijati tradicijo in kontinuiteto, čeprav so srečanja reprezentativna, a tudi delovna.

Po drugi strani je treba razvijati stike z jugoslovanskimi planinskimi organizacijami, posebej s hrvaško, s katero nas tako in tako veže tradicionalno sosedstvo. **Biti v naravi je odsev prvinske kulture. Občutiti naravo pomeni spoznavati svojo domovino. Zahajanje v naravo je danes že kar potreba nedeljskega bega iz onesnaženih mest.**

Aktiven med ljudmi v gorah pomeni biti aktiven v narodu.

MLADINA PREMIŠLUJE

KAKŠNA BO PRIHODNOST SNEŽNIKA?

Ponovno je »Snežnik« med nami. V prejšnjem šolskem letu sta izšli dve številki, tudi za šolsko leto 1986—87 nameravamo izdati dve. Razveselili smo se številnih pohval, ki smo jih dobili od vsepovsod, tudi od neplanincev.

Tudi v tej številki je precej prispevkov posvečenih varstvu okolja in zaščiti narave okoli Snežnika. Uredniki se tej problematiki preprosto nismo mogli izogniti, saj bi bilo povsem nojevsko, če ne bi ponovno opozarjali pred nevarnostmi, ki grozijo snežniški naravi: še vedno nista preključeni gradnji termoelektrarn v Plominu in Miljah, še vedno grozi velikemu delu snežniških gozdov smrt, da bi lahko primorski smučarski snobi veseljačili nekaj tednov na leto, pa tudi v Ilirski Bistrici je vse več virov onesnaževanja in zastrupljanja okolja, kar se pozna med drugim v naravi pod Snežnikom.

Pri tem bi planinci radi jasno povedali, da ne nasprotujemo posegom v naravo, ki so potrebni, da v njej človek dostojno preživi svoj prosti čas; odločno nasprotujemo le nepotrebni industrializaciji in komercializaciji.

Prav gotovo ne bomo nikogar podili s Snežnika, ker si ne lastimo izključne pravice upravljanja z njim. Kljub temu smo trdno prepričani, da bi moral biti Snežnik zatočišče le pravim planincem, iskrenim ljubiteljem narave ter iskalcem pristnega miru in sprostitve. Prostora za razgrajanje in zabavo je v Sloveniji že tako preveč.

Morebiti bo kdo tudi nam planincem očital nezgledno vedenje do narave. Ne zanihamo, da tega včasih ni bilo. Toda pred približno 80 leti je tedanji lastnik snežniških gozdov skoraj prepovedal hojo na Snežnik, ker so takratni hribolazci plašili divjad in uničevali gozdno rastje. Leta 1911 je Planinski vestnik objavil ostro opozorilo o varstvu gorskih rastlin na snežniškem območju. Sicer pa tudi večtisočglavih množic, ki se občasno valijo po vznožjih Snežnika med tako imenovanimi množičnimi vzponi, naš očaj verjetno ne gleda z naklonjenostjo.

Še kaj bi lahko dodali, s čimer se planinci ne moremo pohvaliti. Vendar se vsega tega zavedamo in vselej skušamo posledice svojih napak in nerodnosti popraviti. Toda najvažnejše je to, da so naši posegi v naravo v primerjavi s posegi smučarske in drugih industrij prav zanemarljivo majhni ter jih narava brez večje škode prenese. Planinci ne posekamo stotine hektarjev gozda v enem zamahu, da bi naredili prostor za slalom in smuk, in ne požgemo desetih hektarjev gozdov, da bi lahko imeli uspešne manevre, pa tudi nismo zgradili naselja s skoraj 200 stavbami v ekološko izredno občutljivem kraju, kjer ni ne pitne vode ne kanalizacije ne elektrike in ne komunikacijskih zvez.

Naj se vsega tega dobro zavedajo vsi, ki odločajo o prihodnosti Snežnika.

(Iz Snežnika, glasila planinske skupine osnovne šole Dragotin Kette v Ilirski Bistrici)

VISOKOGORSTVA ZAVZEMAJO 11 ODSOTKOV NAŠEGA OZEMLJA

ALI JE SLOVENIJA GORATA DEŽELA?

Akad. dr. IVAN GAMS

V deveti številki PV je Tomaž Banovec tabelarno prikazal merske podatke Vojaškega geografskega inštituta v Beogradu o višinski pasovitosti Jugoslavije, njenih republik in avtonomnih pokrajin, med njimi

Višinska pasovitost visokogorstva v SRS (v ‰)

tudi za SRS (v bodoče: Slovenijo). Po deležu površja nad 1000 metri nadmorske višine (v bodoče: n. v.) Slovenija zaostaja za jugoslovanskim povprečjem (11,29 : 16,7 ‰), prav tako po deležu površja v pasu 1500—2000 m (2,08 : 2,80 ‰), le delež površja nad 2000 m je malenkostno višji (0,43 : 0,33 ‰). Kdor ve za splošno prepričanje, da je Slovenija gorata dežela in da so Slovenci gorski narod, je bil ob teh nizkih deležih verjetno presenečen. Prese-

	Višinski pas				
	0 do 400 m	400 do 600 m	600 do 1000 m	1000 do 1600 m	nad 1600 m
Posoške Julijske Alpe	3,0	11,9	21,9	31,9	31,3
Posavske visokogorske Alpe	—	6,6	24,0	35,7	33,7
Planote v vzhodnih Julijskih Alpah	—	2,7	38,2	57,1	2,0
Zahodne Karavanke (nad Zg. Savsko dolino)	—	—	29,9	48,2	21,9
Srednje Karavanke	—	1,3	35,7	52,1	10,9
Mežiško-Savinjske Karavanke	0,9	7,2	48,4	42,3	1,2
Kamniško-Savinjske Alpe	—	9,7	27,6	41,0	21,7
Visokogorstva skupno	0,7	6,5	31,4	43,0	18,4

nečen bo tudi nad njimi ob tabeli, ki prikazuje naša visokogorstva, Julijske, Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke (vse v okviru SRS). Izračunali smo jih pred leti v Katedri za fizično geografijo Oddeka za geografijo FF v Ljubljani na podlagi topografskih kart 1 : 100.000.

Pustimo vendar opis omejitve teh gorstev, od katere so odvisni izračunani deleži. Omenimo le, da segajo v tabeli prikazane Kamniško-Savinjske Alpe na vzhodu le približno do zgornje Savinje. Onstran nje so po naši omejitvi Mežiško-Savinjske Alpe. Tomaž Banovec navaja dr. Tomislava Mladenovića pripis k višinskim pasovom, kot jih je izračunal VGI. Po njem zavzema visokogorski svet (v srbohrvaščini visoko planinsko zemljišče) površje nad 1500 m. Iz naše tabele sledi, da je površja nad 1500 m pri vseh naših gorstvih precej manj od polovice. Po deležu površja nad 1000 m oziroma nad 1600 m vidno izstopajo Posoške Alpe in Posavske Alpe zahodno od Krme. Planote v Vzhodnih Julijskih Alpah (Mežakla, Pokljuka, Jelovica in Komna) ter Mežiško-Savinjske Alpe imajo sveta nad 1600 m le še 1—2%. Ker tudi drugod ne prevladuje tako imenovani alpski pas, ki se dviguje nad gozdno mejo, se moramo v smislu Mladenovićeve klasifikacije višinskih pasov nujno vprašati, ali so naše visokogorske Alpe res visokogorje. Na podlagi iste klasifikacije si zastavljamo tudi vprašanje, ali je Slovenija gorata dežela. Dr. Tomislav Mladenović je namreč nižjim pasovom pripisal naslednje oznake: pas 0—200 m n. v. — nižinski svet, pas 200 do 500 m — gričevnati svet, pas 1000—1500 m — srednje gorati svet (sredogorje). Po tej tabeli pripada goratemu in visokogorskemu svetu le 46 %, torej manj od polovice Slovenije.

Ta vprašanja pa se zastavljajo v povsem drugi luči ob dejstvu, da je višinski pas eno in reliefna klasifikacija drugo. Saj planinec, ki hoče na Krn in ki izstopi iz vlaka, recimo, v Mostu na Soči, ne govori, da je od brega Soče prvih 140 m višinske razlike, do 200 m n. v., hodil po nižavju, naslednjih 300 m po gričevju, med nadaljnjimi 500 m vzpona po nizkem gorovju, nato po srednjem gorovju in končno po visokem gorovju. Goro merimo od podnožja, kjer je po Slovenskem polno naselij z imenom Podgorje, do vrha; odločilna je torej relativna in ne absolutna višina.

Za goro je potrebna primerna strmina in po mednarodni rabi tudi klimatska pasovitost. Ob morski obali lahko dosega gričevje le 50 m n. v. Tunjiško gričevje zahodno od Kamnika dosega z vrhovi do 600 m n. v., griči na Pokljuki do 1000 m in več in na tibetanski planoti do 5000 m n. v. in več. Kolikšno relativno višino prisodijo tej ali oni kategoriji po svetu, je odvisno od lokalne povprečne reliefne razgibanosti.

To velja tudi za pojem nižine in višine. Na bolivijski visoki planoti, v Tibetu in ponekod v Afriki so »nižine« v nadmorskih višinah naših alpskih vrhov.

Tudi izraza ravnina in planota sta prirejena deželni povprečkom. V Sloveniji smo navajeni imenovati gričevje tiste sklenjene vzpetine, ki se dvigajo do 150 m, redkeje do 200 m in le izjemoma čez 200 m nad dnem dolin.

Nedorečena je meja med hribovjem in gorovjem. Barbka Lipovšek-Ščetinin in Bojan Zupet sta v članku Gorsko izrazoslovje (Alpinistična šola, I. del, 1979) definirala hribovje z besedami: »v zaključeno celoto povezan sklop hribov in manjših vzpetin ter vmesnih globeli«, gorovje pa takole: »v celoto povezan sklop gora (na Korškem gure)«. Najbrž je tiskarski škrat spreminil Gure v gure. V teh Gurah je precej gričevja.

Skušajmo ugotoviti razliko med obema kategorijama po splošni rabi. Govorimo o Predalpskem hribovju, o gorovju Gorjanci, o ribniški Mali in Veliki gori in podobno. Razlika je predvsem v večji reliefni razčlenitvi hribovja, kot je pri gorovju. Do podobnega zaključka pridemo, če pregledamo posamične vzpetine, ki jim pravimo gora. Pri tem moramo prezreti tiste gore, ki so svoje ime dobile od gorce-gore, to je od vinogradov. Zato mariborska Pekrska gorca ni mala gora, temveč grič. Trška gora pri Novem mestu je na meji med gričem in hribovjem. Prezreti moramo tudi gore, ki so dobile ime po romarskih cerkvah (tipa Šmarna, Limbarska, Sveta gora). Prave gore so masivne, to je manj razčlenjene in se vidno dvigujejo nad okolico (Matajur, Slavnik, Slivnica, Uršlja, Blegoš itd.). Ni naključje, da je večina gora iz apnenca, kjer je manj dolin.

V višjem svetu imamo začuda malo lastnih imen z »gora«. Na to vprašanje znanost še ni dala zadovoljivega odgovora.

Manj sporno je, kaj je visokogorstvo. Tudi Banovec pravilno trdi, da so to skupine, kjer vrhovi segajo čez gozdno mejo.

Če hočemo računsko ugotoviti, kolikšen delež slovenske zemlje odpade na takó definirane vzpetine, trčimo na težave. Za ugotavljanje tako imenovane reliefne energije, ki pomeni višinsko razliko na določeno vodoravno razdaljo, je več metod. Dajo različne zaključke. Tomaž Banovec bi lahko omenil, da je Geodetski zavod SRS po kvadratih v obsegu 500 × 500 m izmeril ne le nadmorske višine in ekspozicije površja Slovenije, ampak tudi naklone. Ob že omenjenih meritvah v Katedri za fizično geografijo FF smo merili reliefno energijo tako, da smo na topografskih kartah v merilu 1 : 25.000 ugotavljali razliko med najvišjo in najnižjo točko v okviru kvadrata 1 × 1 km. Od 57 slovenskih pokrajin so tu tabelarno prikazane samo visokogorske skupine.

Reliefna energija visokogorstev v okviru kvadratov 1 × 1 km

Gorska skupina	Reliefna energija v %					
	0 do 100 m	100 do 200 m	200 do 300 m	300 do 400 m	400 do 600 m	nad 600 m
Visokogorstva skupno	2,0	8,2	12,7	18,0	31,3	28,0
Posoške Julijske Alpe	1,2	2,4	6,0	6,9	27,1	56,4
Posavske visokogorske Julijske Alpe	1,7	7,5	10,7	13,9	29,8	36,4
Planote v vzhodnih Julijskih Alpah	8,2	28,6	24,3	12,3	18,9	7,7
Zahodne Karavanke (nad Zg. Savsko dolino)	0,5	6,3	13,6	21,5	40,8	17,3
Srednje Karavanke	—	2,9	7,8	30,1	39,8	19,4
Mežiško-Savinjske Alpe	—	2,0	20,2	38,0	33,7	6,1
Kamniško-Savinjske Alpe	0,5	5,5	8,2	14,5	36,7	34,6

Tudi v tej tabeli so planote v jugovzhodnih Julijskih Alpah bolj podobne visokim dinarskim kraškimi planotam kot ostalim Alpam. Največje strmine pa so v Posočju in v gorah zahodno od Krme.

Ko smo za pokrajinsko-ekološko sestavo Gorenjske analizirali relief, smo o razmaku izohips na topografski karti 1 : 100.000 izmerili šest razredov površja po naklonu. Čeprav ta metoda ni povsem zanesljiva, je iz dobljenih tabel za gorenjske predele le videti (glej knjigo Gorenjska — 12. zborovanje slovenskih geografov 1981. Ljubljana 1981, s. 20), kako je naš alpski predel strm: mnog bolj, kot bi sodili samo po nadmorskih višinah in kot sledi iz zaključkov že omenjenih meritev v Geodetskem zavodu Slovenije po metodi DMR.

Na vprašanje, ki je zastavljeno v naslovu tega članka, žal ni mogoče dati nedvoumnega odgovora. Zanj bodo morebiti zanimive številke, ki smo jih dobili pri že omenjeni analizi reliefa v 57 slovenskih pokrajinah.

Po njej pokrajine, ki jih lahko označimo za hribovite in sredogorske ali so dinarske kraške planote, zavzemajo 41 % slovenskega ozemlja. Resnici na ljubo je treba dodati, da je vmes tudi nekaj takih, kjer se hribovje meša z gričevjem (na skrajnostni meji sta Bizeljsko in Krško hribovje). Že omenjena visokogorstva pa zavzemajo 11 % Slovenije. Zaključek iz tega je, da je gorati svet v obliki visokogorstva, sredogorstva-hribovja in visokih kraških planot v Sloveniji le v večini.

Odgovor na zastavljeno vprašanje se lahko glasi približno tako: glede nadmorskih višin površja je Slovenija precej pod svetovnim povprečkom. Nad 1000 m se pri

nas dviga le 0,88 % vsega površja, v svetovnem povprečju pa 27 %. Svetovno povprečje pasu 1000—2000 m je 16,2 %, pri nas le 0,85. Ker pa se naše gore začenjajo v nizkih nadmorskih višinah, po relativni višini v splošnem ne zaostajajo za vrstnicami po svetu.* Te trditve žal ne moremo podpreti s številkami, ker ni ustreznih meritev, saj ni znanih točnih podatkov o deležu, ki ga zavzema gorati svet ne za kontinente in ne za dežele.

Kdor pa se je kaj več potikal po svetu, bo najbrž soglašal z mnenjem, da je relief v Sloveniji kljub nizkim nadmorskim višinam nadpovprečno strm, in to tudi v nižjih legah. Prav ta strmina daje posebno draž popotovanju po naši zemlji. Le iz doline se moraš povzpeti, pa si lahko na strmem pobočju prezračiš pljuča in na razvodnem vrhu užiješ razgled če že ne po širši okoličici, pa vsaj po domači in sosednji dolini.

* Nekatere angleške in zlasti ameriške izdaje sicer obravnavajo pod naslovom »Mountains« te visokogorstva. (Primerjaj mednarodno revijo Mountain Research and Development.)

**Ce vam je Planinski vestnik všeč,
če hočete propagirati planinstvo,
če želite kaj prispevati k čisti naravi
v Sloveniji,
če bi radi lipov list nesli na vsak slovenski holm, grič in goro,
pokažite našo revijo prijateljem in znan-
cem! Svetujte jim, naj naročijo Planinski
vestnik, najstarejšo slovensko revijo z več
kot 90-letno tradicijo!**

POGOVOR (TUDI O PLANINSTVU)
S SLOVENSKO MINISTRICO ZA TURIZEM BOGOMILO MITIČ

GORSKI TURIZEM NA SONČNI STRANI ALP

MARJAN RAZTRESEN

Pravzaprav je nenavadno, da imamo gorá, gričev, holmov in vzpetin, kolikor si jih srce poželi, vendar le redko gremo na počitnice v hribe in le malo tujcev pride k nam predvsem zato, da bi hodilo po naših hribih. Slovenci smo narod planincev, vendar se le redko odločamo za dolga potovanja po gorskem svetu in vanj tudi ne vabimo tujcev: kdor pride sam od sebe, je dobrodošel, drugi pa naj gredo na morje...

K turizmu pa vendarle sodijo tudi planinstvo in seveda prav tako popotništvo, plezalstvo in »globinska alpinistika« — jamarstvo.

— **V turistične namene uporabljamo parolo »na sončni strani Alp«, v praksi pa sonce upoštevamo, medtem ko na Alpe preprosto pozabljamo,** — omenimo predsednici komiteja za turizem v slovenskem Izvršnem svetu Bogomil Mitič na začetku pogovora za Planinski vestnik.

— Primorci so mi, — pravi, — med drugim nasprotno očitali, da smo v Ljubljani bližje goram in zato na televiziji in v časopisih objavljajo temperature zraka v gorah za naslednji dan, temperature morja pa ne vedno. Precej časa je imelo morje pri nas resda turistično prednost, vendar si upam trditi, da se ljudje zadnji čas vse bolj zanimajo tudi za druge slovenske pokrajine, tako za Panonijo kot za dolenske griče, tako za Kras kot — ne nazadnje — za gore. Ljudje z morja se — vsaj nekaterih od njih — že počasi selijo proti notranjosti dežele.

— **Skoraj vse alpske dežele so znale vključiti svoje gore v turistično ponudbo, mi pa...**

— Planinci in njihova društva so velik amaterski potencial: odlično poznajo razmere na svojem področju, urejajo poti, markirajo, zidajo bivake, počivališča in domove ter zgledno društveno delujejo. Potencial torej imamo, vendar vsega tistega, kar bi bilo vredno videti, ne znamo ponuditi. Iz najlepših gorskih turističnih krajev znamo peljati turiste na skomercializirane dolge izlete, ne znamo pa jim v hotelih in turističnih birojih ponuditi atraktivne drobne posebnosti v najbližji okolici. Obrtni zakon daje, na primer, možnosti tudi za poklic gorskega vodnika in

vodnika po gričevnati pokrajini, da bi privatni interes premaknil to stvar. Vendar smo pri nas še vedno navajeni na agencijske turiste in ne na tiste, ki pridejo sami in jih zanima kaj drugega, kot ponuja agencija.

— **Z Bleda ali iz Bohinja, izpod gorá, turistične agencije res vozijo svoje goste vseh povsod po Sloveniji in še kam dlje, samo v gore ne. Zakaj, mislite, da jih ne?**

— Velike agencijske hiše (pa tudi manjše) si služijo s paketi dohodek, ki je sicer razmeroma majhen, vendar v sorazmerju z delom. Dobiti bi morali zainteresirane zasebnike, vodnike in ljudi, ki jih zanima pohodništvo in izletništvo, turistična pisarna in hotel pa bi morala biti zveza med tem človekom in gosti in bi morala biti pripravljena pripeljati v kraj take »posebne« goste. Po svetu je veliko šahistov, kajakašev, jamarjev, igralcev golfa — in tudi planincev in ljubiteljev plezanja v stenah, ki bi želeli takó preživeti počitnice. Atraktivni so spusti s kajakom po Tari ali Soči, atraktivno plezanje po naših stenah, atraktivna hoja po naših gričih ali transverzalah, vendar je treba ljudi na to opozoriti v specializiranih revijah in časopisih, ki izhajajo po svetu, ali poslati ponudbe v specializirane klube.

— **Kdo naj bi to delal?**

— Velike turistične agencije seveda to ne zanima, ker je s tem veliko drobnega dela za malo turističnih postelj. Ponudbo bi moral oblikovati kraj pod gorami. V slovenskih alpskih turističnih središčih imamo organizacije, ki bi lahko razposlale take ponudbe. Česar ne delajo slovenske organizacije, delajo tujci sami: v naše gore pripeljejo v plezalne šole svoje goste in svoje učitelje, tečajniki pa to plačajo v tujini.

— **V slovenskih gorskih turističnih krajih se tega še niso spomnili, njihovi gostje pa imajo predvsem premalo informacij o tem, kaj vse je v najbližjih gorah in kakšne so možnosti za take ali drugačne izlete ali ture.**

— Včasih se zdi, kot da bi se hotelirji bali za dan ali dva izgubiti svoje goste. Vendar so tudi taki izleti dodatna turistična ponudba, ki je poleg vsega še nevsakdanja in zato toliko privlačnejša. Očitno imajo ljudje, ki delajo v turizmu

Bogomila Mitič: Nobenih velikih turističnih pogorov v slovenske gore!

ali blizu njega, pri nas še preveč denarja in predobro zaslužijo, sicer bi pomislili na kaj takega, kar bi jim dodatno prineslo kaj denarja. — Naših gorá kajpada vsaj množično ne moremo propagirati v tujini. Toda ko so turisti pri nas, bi jih morali usmerjati tudi v gore. Posebne ljubitelje gorskega sveta pa bi bilo, kot že rečeno, vendarle vredno seznanjati z našimi možnostmi v njihovih specializiranih revijah. Žal je zdaj tako: ponujamo Bled, Bohinj ali Tolmin, na propektih kažemo hotel in hotelsko sobo, ko ljudje listajo po katalogih, pa ne vedo, da bodo stanovali v Triglavskem narodnem parku ali na njegovem robu, in ne slutijo, kaj je na Komni, kako lepa jezera so nedaleč od tod za hribi in kaj vse lahko človek dela tam gori v hribih. Posebno Triglavski narodni park, na primer, v turistični ponudbi Bohinja ni izkoriščen.

— Alpe, gore, ki jih imamo tako rekoč v slovenskem turističnem grbu, bi lahko bile bolj ovrednotene v slovenski turistični ponudbi. Ali bodo v bližnji prihodnosti?

— Na podlagi psiholoških in socioloških ugotovitev raziskovalci napovedujejo, da se bo način počitnikovanja vsaj po Evropi bistveno spremenil, da bo manj množičnega in več zasebnega odhajanja na dopust, da bomo hodili (saj v Sloveniji velik del že hodimo) vsaj dvakrat letno na počitnice. V Sloveniji imamo lepe priložnosti

za dopuste, in sicer od Alp do morja in od Krasa do Panonije. Na sončni strani Alp imamo glede tega prednost pred tistimi, ki imajo samo Alpe, le da mi še ne vemo natančno, kako bomo to prednost izkoristili.

— Posebno v naših predgorjih se ponujajo privlačna potovanja, na primer trekingi, a tega nihče ne propagira.

— Znamo vlagati v zidove, ne pa v ponudbo. Program je treba pripraviti, vanj vložiti precej denarja in potem čakati kakšna tri leta, da se denar začne vračati. Program ni hotelska hiša, ki začne obračati vloženi denar tisti trenutek, ko je odprta. Zato vsak kraj, ki se želi ukvarjati s turizmom, misli, da mora najprej imeti hotel. Toda pri nas se tudi v predgorjih nekaj premika: pogledjte, na primer, Cerčno, Most na Soči ali Slovenske Konjice! Triglavski narodni park ima, na primer, zanimive programe, ki pa jih v blejski turistični ponudbi ni. Obe službi bi bilo treba povezati.

— Slovenski gorski vodniki bi bili pripravljeni voditi po gorah in stenah, vendar nimajo koga. Podoba Slovenije v resnici torej ni skoraj nič gorska. Kateri slikar bo nanjo narisal tudi gore?

— Vez med gorskimi vodniki in turisti, ki bi želeli imeti spremstvo v naših gorah, bi morala biti turistična društva in hoteli v turističnem kraju. Kjer občinski upravni organ ugotovi, da nečesa ne izrabljajo gospodarno, bi moral takoj svetovati, kako naj bi ukrepali. Občini Radovljica, na primer, ne bi smelo biti vseeno, da so njeni gorski vodniki brez dela. Vendar me moti že to, ko pripovedujem o ukrepih upravnih organov, ki so nekakšna prisila. Boli me, da sami v tem ne vidimo dohodka, da — vsaj nazven — vidimo samo lepe gore, ne pa tudi zaslužka. — Ne govorite pa mi, da podoba Slovenije ni gorska. Pogledjte samo najnovejšo knjigo Joca Žnidaršiča o Bohinju! Gradiva o gorah imamo še kaj, le slabo je izrabljen. Sicer pa so v Evropi že pred kakšnimi desetimi leti začeli višje vrednotiti naravo in dediščino in pri nas v Sloveniji kakšni dve leti pozneje. Slovenske gore zavzemajo v tem vrednotenju kar zelo visoko mesto.

— Naj bo že kakorkoli, Slovenci smo vendarle planinski narod. Spadate tudi vi med prijatelje planin?

— Vsak prosti čas grem v naravo, najraje na eno od bližnjih vzpetin, ki jih je okrog Škofje Loke dovolj in ki so tako blizu, da od doma ni treba sestiti v avto.

— Ste članica planinskega društva?

— Ne. Toda če bi bila planinska organizacija agresivnejša, če bi pošiljala vabila in z njimi položnice, bi nemara bila, kot bi bil verjetno še kdo, ki zdaj ni.

— **Pravijo, da Slovenec in Slovenka morata biti vsaj enkrat v življenju na Triglavu. Ste vi že opravili to »dolžnost«?**

— Bila sem na Kredarici, ko je bila otvoritev novega doma...

— **S helikopterjem?**

— Peš! Če tisti dan ne bi tako močno snežilo, bi šla na Triglav, tako pa sem bila samo na Kredarici. Verjetno se mi bo še kdaj ponudila kakšna priložnost, ali ne?

— **Ali so kakšni predeli naših gora predvideni za množični turizem, torej obsojeni na bistveno spremenjeno življenje?**

— Nobeni! Izjeme so le nekatera smučišča, ki pa jih bodo bolj širili in modernizirali kot na novo odpirali. Triglavske žičnice, o katerih je bilo pred časom veliko govora, niso v nobenem planu, vršiške žičnice bi zgradili, če bi vsestranske strokovne študije pokazale, da bi se s takim posegom bolj ohranjala in zavarovala narava kot po naravni poti.

— **Kakšna usoda se obeta zdaj ponekod že kar precej dotaknjenim goram, ki so jih spremenile žičnice, nove gradnje, daljinsko onesnaževanje in še kaj?**

— Kar zadeva žičnice, bo v prostoru potrebnih nekaj posegov, vendar bo treba najti pravo mero. Ne načrtujemo novih kompleksov za smučarje, razširili in modernizirali pa bomo nekaj tistega, kar že imamo, pri čemer moramo vedeti, da izjemnih pogojev za smučanje pri nas ni. Tako pri nas kot v tujini (saj se gore

onesnažujejo tudi daljinsko) so predlogi, da bi (in bomo) ukinjali nekatere proizvodnje, ki onesnažujejo okolje.

— **Ob tem še beseda o našem parku: Triglavski narodni park je zavarovan z zakonom, v njem pa kar zidajo, podirajo, sekajo in gradijo nove ceste, ne da bi poslušali nasvete uprave Triglavskega narodnega parka. Ali ima komite za turizem pri tem kakšno besedo?**

— Nadzor nad varovanjem ima drug resorni organ. Vendar: nekako je treba biti tudi v parku strpen. Marsikatero gozdno cesto je treba zgraditi, kajti tudi park moramo gospodarno izrabljati. Če gledamo s turističnimi očmi, pa smo seveda za čim boljše čuvanje celotne narave, pri čemer se zavedamo, da je treba najti pametne kompromise. Najprej bi morali pošteno odigrati svojo vlogo planerji, ki so včasih pri nekaterih posegih skrajnejši, zato je kar prav, da nas varstveniki narave s svojimi stališči sproti osveščajo.

— **Kdaj bodo po vaših predvidevanjih gore na sončni strani Alp deležne enake pozornosti kot morje ali zdravilišča?**

— Težko bi vam odgovorila z datumom, vendar tak proces teče. Leta 1986, na primer, ki se izteka, se je gorski in planinski turizem v Sloveniji že odrezal bolje kot obalni, medtem ko je v celotnem turističnem prometu Slovenije zdraviliški turizem na prvem mestu. Morda to že kaže na spremenjene turistične navade in na boljše vrednotenje slovenskih gor.

Iščemo Janka Mlakarja sedanjega časa

»Ljubo Slovensko planinsko društvo! Naznanim Vam, da nas gre pojutrišnjem več hribolazcev, dam in gospodov, na Triglav. Pošljite hitro v Triglavsko kočjo na Kredarico mesa, klobas, piva in vina, da bomo imeli kaj jesti in piti! Zdravi ostanite, pa brez zamere!«

Te besede je v imenu Matevža Trebušnika, posestnika in govejega trgovca, napisal pisatelj Janko Mlakar. Kaj se je potem dogajalo s triglavskimi romarji in Trebušnikovim stricem, vemo: polna zabavnih zapletov je bila Trebušnikova pot na Triglav.

Na straneh Planinskega vestnika bi radi objavili kakšnega novega Trebušnika. Je že napisan? Ga pišete prav

zdaj? Smo vas spodbudili, da ga boste začeli pisati naslednji trenutek?

Ne gre nam seveda dobesedno za Trebušnika, ker tega je napisal že Janko Mlakar. Radi bi prebrali čimbolj zabavno, veselo, hudomušno, smešno zgodbo, povest ali celo roman iz planinskega življenja. Pošljite nam humoriščen rokopis: če bo vreden objave, ga bomo prav radi dali v tisk, najprej za Planinski vestnik, ni pa izključeno, da bodo najboljše besedila iz našega natečaja kdaj izšla v knjižni obliki.

Dolžina prispevka ni omejena, pogoj je en sam: naj bo besedilo čimbolj smešno. Rokopise pošljite Planinskemu vestniku, Dvořakova 9, 61000 Ljubljana.

BLOUDKOV NAGRAJENEC ZA LETO 1986: ODPRAVA CERRO TORRE

MESEC GARANJA ZA TRENUTEK VELIČASTJA

SILVO KARO

Prav na jugu, tam, kjer se končuje južno-ameriška celina in preide v antarktične vode dveh največjih oceanov sveta, je Patagonija. To je tisto območje, kjer so vremenslovci kljub svoji tehniki še nemočni. Vremenske razmere v teh krajih mejijo na čudeže: orkanski viharji, ki nosijo sneg, led in pesek, nenavadna zaledenitev, gore, okovane v debel led — in le redkokdaj se pokaže rumen granit, ledeniki, ki se prično na nadmorski višini 400 metrov, na leto je lahko samo nekaj dni lepega vremena... In prav vse te težave privabljajo množico alpinistov z vsega sveta: vsak prihaja z upanjem, da bo imel srečo z vremenom. Žal je veliko takih, ki s sklonjenimi glavami, s potrtimi obrazi in težkimi koraki odhajajo domov. Tod imaš enake možnosti, da uspeš ali ne. Predobro se spominjam leta 1983 v Fitz Royu, ko smo neprestano plezali v slabem vremenu, ob odhodu pa so se nam s soncem obsijane gore posmehljivo klanjale v pozdrav. Takrat sem trdno sklenil, da se sem dol še vrnem. Patagonija se je pregloboko zajedla v mojo notranjost in patagonski vetrovi so me poštono obrusili, slabo vreme pa me je naučilo čakati. Sedaj smo tu in cilj je jasen, star že nekaj let: vzhodna stena Cerro Torreja, drzen, gladek zid, ki se pne 1100 metrov visoko. Nestrpnost nas priganja in počutimo se kot vojaki pred bojem.

Lansko leto 6. decembra smo odpotovali iz Jugoslavije prek Amsterdama, Lizbone, Ria in Buenos Airesa prav na jug, do zadnjega večja mesta Rio Gallegosa. V ekipi nas je bilo šest plezalcev: Franček Knez, Janez Jeglič, Pavle Kozjek, Peter Podgornik, Slavko Svetličič in jaz, poleg nas pa še vodja Stane Klemenc, zdravnik Borut Belehar in enamelec Matjaž Fistrovec.

ROJSTVO

22. december. Malo po polnoči, bivak pod vzhodno steno Torreja. Štirje smo: Peter in Pavel, ki sta se včeraj vrnila iz stene, ter midva s Frančkom, ki sva na vrsti. Vse je ledeno, vreče so vlažne, s stropa kaplja voda. Z glavo sem zarit v puhalno vrečo. Iz rahlega spanja me prebudi Pavle s pločevinko piva v roki. Šele tedaj se spomnim, da sem se pred petindvajsetimi leti rodil. Že zdavnaj sem izgubil občutek za čas: preveč sem zaposlen s steno. A ta

rojstni dan mi bo dolgo ostal v spominu. Ob štirih zjutraj že visiva na vrveh v vertikalnih Torreja. S seboj tovoriva opremo. Vrvi so zaledenele, podobne jeklenim žicam, ponekod globoko pod ledom. Čistiva jih, drugače prižeme ne primejo. Zdrsnem, letim kakšne štiri metre: »Hudiča, se bom ja ustavil!« si mislim. Če sem bil prej še zaspan, sem sedaj buden. Preklinjam, se derem, tulim, s cepinom tolčem po ledu. Zdaj-zdaj bom presekal vrvi, ki je spodaj. Strah me je. Sva nekje v spodnji tretjini stene, v mogočni zajedi, po kateri že letijo plazovi ledu in kamenja. To je norišnica! Slišim močno nabijanje »bobnov«, spominja me na koncert, ki se odvija na moji čeladi; nastopajo kosi ledu in kamenja, ki neusmiljeno letijo iz zgornjega dela.

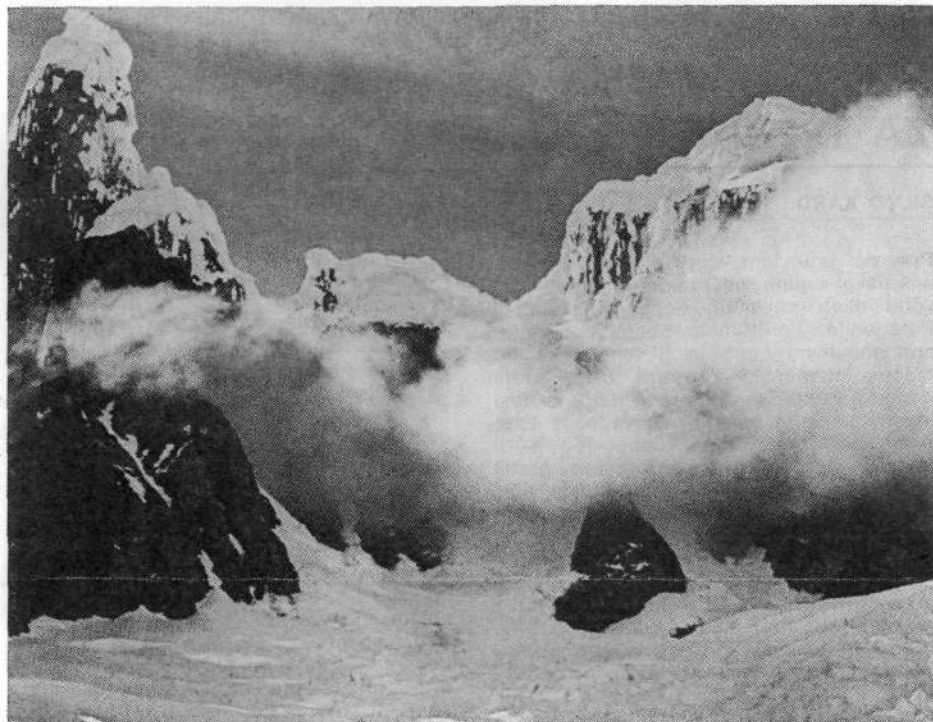
Sedaj se pravo delo šele začne. Franček me varuje, sam pa se mučim čez leden previs, preko katerega v velikem loku letijo sneg, led in skale. Sonce je poskrbelo, da se je vsemu pridružila še voda.

Med kratkim presledkom sem poskusil. Le še dva zamaha s cepinom, pa bi bil čez. »Ne!« Slap me oplakne. Ves moker, popraskan in potolčen sem spet pri Frančku. Sedaj sem kot razjarjen pes: »Ne bom odnehal! V meni je preveč energije, ki jo moram porabiti.«

Ponovno plezam. Glave ne dvignem, roke so krvave in za mano ostanejo rdeči madeži. Že sem v slapu, vse me tepe, tlačijo k tlom, hoče odnesti. Rad bi pogledal navzgor, a si ne upam. Plezam na slepo. Vem, da Franček spodaj kriči »konec vrvi«, a ga ne slišim; le čutim ga. Manjka mi le še kakšen meter do dobrega stojišča. Sedaj plaz drvi mimo mene. Vlečem kot vprežena žival; ne vem, ali se mi je tovor raztegnil ali odtrgal. Zabijam kline, vse je ledeno in skoraj bi ga dobil nazaj v glavo. Panično iščem razpoko, končno mi uspe narediti stojišče. Fiksiram vrvi. »Franček, pridi!« tulim v glasen slap in vlečem veliko transportno vrečo, a se mi zatakne. Čakam, mokra obleka mi zmruzuje, kmalu sem podoben ledenemu svetniku.

V slapu zagledam rdečo piko — Frančka. Pomaga mi premakniti vrečo — in kmalu sva skupaj.

Predobro poznamo Patagonijo; vemo, da pelje pot k uspehu tudi po taki poti. Čim daljša in težja bo, globlje bo segla v našo notranjost. Sedaj je Franček v slapu. Pri svojih tridesetih je zagnan — kot pred desetimi leti. Dobro vem, kako si želi prvenstveno smer v Torreju. Pred

Cerro Torre, gora ledu in viharjev

odpravo sva intenzivno plezala — vse za Torre. Plezala prvenstvene smeri osme težavnostne stopnje. Skupaj sva bila v Himalaji prek osem tisoč metrov visoko. Vidim, kako mu izpod hlačnic teče voda, ki je vstopila za vratom. Potem slišim njegovo šklepetanje z zobmi. To ni več lepo plezanje. Tu se prebiješ kot vojak na fronti. V vodi, snegu in ledu, samo da je tu vse v vertikali.

Pod vrhom se kamin zoži, znotraj je led. Z dereze in lednim kladivom napreduje. Uspe mu. Po vrveh sem kmalu pri njem. Preden smo spet vsi trije skupaj, se še pošteno namučiva, kajti vreča nama je obtičala v kaminu.

Tretji raztežaj ni težak, naslednji pa je grd; tam je spet kamin, so voda, led in kamenje.

Na vrsti je Franček.

»Ne,« pravi in se spusti nazaj.

Kaj zdaj? Nazaj? Ura je štiri popoldan, oba sva mokra, kamenju se komaj še izogibava. Kmalu sem na Frančkovem mestu in sam ne vem, od kod imam toliko volje, moči in energije. Saj me bo razneslo! Toda zdaj moram plezati! To mi pravi nekdo, ki je v meni.

In lotil sem se enega od svojih najtežjih raztežajev in prav gotovo najgršega.

Tanka poč — tehnika. Konča se v gladkem in previsnem kaminu, ki je zalit z ledom. Zabijem klin, zlezem v kamin in si natakнем dereze. Z vsemi štirimi se tlačim

navzgor. Skoraj deset metrov že nisem zabil klina in vse bolj se mi zdi, da grem več navzdol kot navzgor. Preklinjam, rok ne čutim več, kri mi zmrzuje, hlače so raztrgane, dereze slepo iščejo oporo, z rokami krilim v prazno, sem tik pred padcem. Konec je z menoj! »Ljubi Bog, pomagaj mi...!« V glavi se mi vrtijo čudni filmi. Tudi ta film sem že videl, kako sva s Frančkom skupaj na stojišču. Kako negiben bingljim na vrvi in se počutim kot žival na ledu. Vsi štirje udi so odveč. Le z zadnjico in kolena se bašem kvišku. Razpoka! Vstavim klin. Ne, ni še končano! Kamin je ozek in zato ne morem zabijati. S kratkimi udarci mi nekako le uspe. Krčevito plezam še preostali del, ki je malo lažji. Končno sem na stojišču.

»Franček, pojdi!«

Ne vem, ali me sliši. Raztežaj je bil dolg in ne vidiva se. Toda vrv se le napne.

Grmenja v Patagoniji ni, zato sem toliko bolj začuden. Glas prihaja visoko iz srednjega dela. Le ozreti se utegnem...

»Franček, pazi!« zakričim.

Velik kamen zleti mimo mene in za las zgreši Frančka. Le kdo strelja na naju? Stena? Da, stena se naju hoče znebiti! Deviška stena je. Zato se ne pusti kar tako premagati.

Še dolgo strmiva v prepad, duh po žveplu imava v nosu in lahko sva srečna, da se je tako končalo. Po pravilu se človek rodi enkrat, a so tudi izjeme.

Za danes končujeva. Po vrveh sva zvečer ob devetih spet pod steno. Za nama je

več kot sedemnajst ur garanja in trpljenja brez hrane in pijače. Jeva, pijeva in to kar naprej ponavljava. Vleževa se, udi neigibno obležijo okoli naju.

VRH

Januarja je bilo veliko slabega vremena. Dvanajst dni je neprestano snežilo. Divjal je orkanski vihar, kakršnega pozna samo Patagonija. Trinajstega se je vreme le popravilo. Štirinajstega januarja sta Peter in Pavel splezala novih osemdeset metrov stene. Zvečer smo vsi v bivaku. Odločimo se. Zjutraj bomo odšli v steno štirje. Midva z Janezom plezava naprej še preostali del, Franček in Matjaž pa tovorita opremo in snemata. Če nam bo šlo dobro, nam bosta sledila naslednjo noč še Peter in Pavle.

Petnajstega januarja ob treh zjutraj sva z Janezom že nared pod steno. S seboj imava precej opreme, predvsem vrvi. Tudi Janez si še kako želi vrha. Skupaj sva začela s težkimi vzponi. Leta 1982 sva bila v Coloradu. Plezala sva smeri osme in devete težavnostne stopnje. Tudi na vseh naslednjih odpravah sva bila skupaj. Marsikaj težkega sva preživela skupaj; to veva le sama. Veliko sva pretrpela v Fitz Royu, pozimi doma, v Centralnih Alpah. Dobro poznava drug drugega in veva, kaj zmoreva.

V temi si pod steno stisneva roki. Dala bova vse od sebe. Ta dan skleneva, da morava priti do konca smeri, pa čeprav veva, da je pred nama še veliko stene. S čelno svetilko iščeva vrv. Že visiva. Nahrbtnik naju hoče prelomiti. Spet ista pesem — ledene vrvi. Nekajkrat zdrsneva, a v temi se ne vidi globoko. Po petih urah sva na koncu vrvi, devetsto metrov visoko. Naš bivak pod steno komaj opaziva. Vrv, ki visi zvita v steni, je trda kot skala. Sonce pa že daje toploto in iz gobe že letijo prvi kosi ledu.

Na vrsti je Janez. Ozek kamin le za eno nogo. To tehniko plezanja že poznamo: varovanja ni. Končno mu le uspe nekaj zabiti v skalo, toda to je le psihična opora. Ko pridem do njega, mi odkrito prizna, da kaj takega še ni plezal.

Led vse gosteje leti z vrha, vmes so prav veliki kosi. Hitiva, kolikor se le da. V naslednjem raztežaju naju namoči še voda. Spet naju zebe, grabijo naju krči, stene pa noče biti konec in previsi nama zapro prehod. Kam zdaj?

Prislonim se na steno, Janez pa mi počasi zleze na ramena. Težki čevlji mi stiskajo vrat, v grlu me duši, Janez pa mirno tipa po gladkih ploščah. »Še kak centimeter,« pravi.

Sedaj plezava v nadstropju. Počasi se pomaknem v desno, a previdno, da mi Janez ne pade z ramen. Uspe mu zabiti klin

— in že visi. Jaz pa si še nekaj časa urejam in spravljam kosti v pravi položaj. Pod seboj opazim Frančka. Videti je potr. Nekako mu le uspe povedati, da so mu iz stene padli zgornji čevlji in da je samo v plezalkah, z njimi pa je padel tudi kuhalnik, ki je bil v njih. Le kako bomo zdržali brez tekočine?

Z Janezom hitiva, plezava, vlečeva opremo — to sedaj delava že nagonsko.

Pozno popoldne je že. Voda počasi zmrzuje in sonce je že končalo svojo dnevno pot. Ob enajstih zvečer končava našo prvenstveno smer. Štirideset metrov nižje si v nekakšnem kotu izkopljeva polički, eno za noge, drugo za sedenje. Matjaž in Franček sta kakšne tri metre nižje. Podobni smo štirim svetnikom v oltarju. Spalnih vreč zaradi teže nismo vzeli s seboj, pač pa hrano, ki pa je ne moremo jesti. Ližemo led, toda to ne zadošča našim potrebam. Za seboj imamo več kot 200 metrov težke stene in še 900 metrov vzpenjanja. Tako utrujen že dolgo nisem bil. Spati ne moremo, ker se nam mraz vse bolj zajeda v kosti. Noč bo dolga. Vsak izmed nas je zaposlen s samim seboj. Vsak ureja svoje spomine.

Matjaž je prav gotovo doma, v mislih ima otroka, ženo. Le kaj počneta malčka tam daleč, se sprašuje.

Moje misli so le kakšnih pet kilometrov stran — v Fitz Royu. Leta 1983 smo preplezali veliko zajedo v vzhodni steni. Tam smo doživeli precej dramatičnih dni in noči. Malo pod vrhom stene, na bivaku, nas je zajel orkanski vihar in le sreči se moramo zahvaliti, da smo danes v Torreju. In prav tega se sedaj najbolj bojimo. Toda upamo na najboljše.

Ob sončnem vzhodu smo vsi, tudi Peter in Pavle, ki sta se vso noč vzpenjala po vrveh, kmalu nared in hitro napredujemo po Maestrijevi galeriji svedrovcev. Klini nas vodijo do roba, pod gobo, le prehod iz skale na vršno snežišče nas malo zdrži.

Tik pod gobo se zberemo vsi; ti trenutki so veličastni! V kolenih se počutim šibkega, s težavo zadržujem solze. Še zadnji koraki — in nekaj minut pred 13. uro smo na vrhu gobe: Franček, Janez, Pavle, Peter, Matjaž in jaz. Objemamo se. Takega tuljenja in vrskanja na vrhu Torreja še ni bilo. Za nami ni samo mesec dni garanja v steni, za nami so leta plezanja in odpovedovanja marsičemu, da danes lahko stojimo na tako lepi gori.

Slavc, ki si je pri treningu na balvanih poškodoval prst in nas je z mavcem na roki pričakal, ko smo prihajali z vrha, je bil prav gotovo najbolj nesrečen član odprave. V tolažbo mu je bilo to, da bo Torre še dolgo stal.

Nekoč sem sanjal o Torreju, sedaj sem ga doživljal, kmalu bom spet sanjal o njem.

SREČANJE NA BLEŠČEČI PLANINI

MARJAN RAZTRESEN

Zgodovina povojnega slovenskega planinstva na avstrijskem Koroškem je najtesneje povezana z Lubotom (tako se to sklanja na Koroškem) Urbajšom. Ko poslušamo njegovo pripovedovanje, je tako, kot da bi brali zgodovino slovenskega planinstva iz konca minulega stoletja.

»Že leta 1946 je bila v Celovcu ustanovljena slovenska fizikalna zveza, v okviru katere je bila tudi planincem namenjena nekakšna dejavnost,« pripoveduje Lubo, ki je sicer novinar pri celovškem Slovenskem vestniku. »Vendar v tem okviru ni bilo pravega planinskega življenja. Zato smo 25. maja 1952 trije fantje sklenili pripraviti vse za ustanovitev planinskega društva.«

Franci Resman iz Vetrinja, Stanko Šelander iz Čahorč pri Kotmari vasi in Lubo Urbajs iz Rožeka so se tisti dan dogovorili, da »moramo čimprej ustanoviti slovensko planinsko društvo.«

Do 11. januarja 1953 so bile urejene vse upravne zadeve, tako da je bil ta dan lahko občni zbor Slovenskega planinskega društva iz Celovca. Udeležilo se ga je samo kakšnih 20 ljudi, toda še isto leto je imelo društvo že šestdeset članov. Za tajnika so izvolili Gašperja Prušnika, za predsednika nadzornega odbora Francija Zwitterja starejšega, za predsednika upravnega odbora pa Lubota Urbajša, ki od tedaj do danes, še ni odložil predsedniške funkcije.

Vendar se planinska dejavnost na avstrijskem Koroškem ni začela šele leta 1952. Planinska tradicija sega tod v leto 1900, ko se je — prej kot, na primer, na Jesenicah — začelo organizirano planinstvo. Najprej so ustanovili zilijsko podružnico enotnega Slovenskega planinskega društva s sedežem v Ljubljani. Leta 1907 pa so prenesli podružnični sedež iz zilijske Bistrice v Celovec in društvo preimenovali v koroško podružnico SPD.

Koroška podružnica je delovala do začetka prve svetovne vojne, ko je usahnila, na avstrijskem Koroškem pa ni bilo organiziranega slovenskega planinstva niti med obema vojnama.

»Po ustanovitvi povojnega Slovenskega planinskega društva v Celovcu smo se sestajali na sedežu slovenskih organizacij v Celovcu,« pripoveduje Lubo Urbajs, »vendar smo se počutili kot družina brez lastne hiše. Lastna koča kjerkoli v koroških gorah je bila naša velika želja.« Najprej so se odločili, da jo bodo postavili v Selah pod Košuto, kjer so že imeli svet, vendar iz tega ni bilo nič. Potem

so se navdušili nad Mačensko planino pod Stolom, kjer so doma slovenski kmetje in kjer so bili tedaj pogoreli ostanki planinske koče celovškega nemškega planinskega društva. Ko so prejšnji upravitelji te koče zvedeli, da se za obnovo zanimajo slovenski planinci, so sami pljunili v roke in hišo obnovili, načrti slovenskih planincev pa so spet padli v vodo. Potem se jim je želja vendarle uresničila: nekaj let so imeli v najemu pastirsko kočo na Rožci. Toda ker niso obnovili pogodbe, so lastniki kočo oddali drugim.

Prostor za kočo na Bleščeči planini nad Arihovo pečjo in pod Kepo je našel Lubo Urbajs. »Pred vojno sem bil večkrat tukaj,« pravi, »ko smo čez poletje sem gnali iz Rožeka in drugih vasi živino. Po vojni pa do leta 1963 tukaj nisem hodil, dokler se nekega dne nisva s sinom namenila na Jepo (tako pravijo na Koroškem Kepi).« Med potjo se je vreme pokvarilo, pa sva šla na Komnico namesto na Jepo. Ko sva tako stala na tistemle hribu,« je pokazal proti jugu in vrhovom Karavank, »se je v megli nenadoma odprla luknja in skozi jo je bilo videti samo del Bleščeče planine z ruševinami pastirske koče in staj za živino. Bilo je tako lepo in romantično, da sem se takoj navdušil. Med potjo v dolino sem se ustavil pri lastnikih, se pozanimal, če bi lahko dobili ta svet v najem, dobil pritrdilen odgovor in nato soglasje planinskega društva, po številnih zapletih, odlaganjih in zavlačevanjih pa še vsa dovoljenja krajevnih in občinskih upravnih služb, nakar smo v rekordnem času dveh mesecev in tudi ob pomoči planincev iz Slovenije postavili to kočo in jo dobili v najem skupaj s svetom, na katerem stoji.«

Medtem ko sva se z Lubotom pogovarjala pred kočo na Bleščeči planini, se kot martinčka grela na toplem zgodnje spomladanskem soncu in gledala proti jugu, kjer so se z višino vse bolj redčili smrekovi gozdovi, dokler jih niso ostale same skale, se je iz koče oglasila slovenska pesem: tiha, ubrana, zadržana. Čisto drugače je donela, kot se sliši iz marsikatero planinske koče na Slovenskem, kjer mora biti predvsem glasna in pijanska. Nemara bi morali iti planinci iz Slovenije kdaj na Koroško, da bi od tod vrnila lepe planinske navade, ki so bile včasih doma vsepovsod v slovenskih gorah.

Tako kot je bilo med obema vojnama v Julijskih Alpah, je še zdaj v gorah avstrijske Koroške — ali pa je bilo do pred nedavnim, ko so se slovenski in nemški gorniki potegovali za marsikatero prvenstvo v teh hribih. V tej tekmi so

Lubo Urbajs, predsednik SPD Celovec

menda kar malo pozabili na mogočno 130-metrsko steno, na Arihovo peč. Lubo Urbajs se je spomnil, da te stene še ni nihče preplezal in je »naštimal« alpinista Marka Štremflja s soplezalcem iz Kranja, da sta jo splezala in potegnila v njej prvo prvenstveno smer.

Sicer pa, kot pravijo člani SPD iz Celovca, nemški planinci na Koroškem niso tisti, ki bi se obnašali tako, kot so se nekdanji člani Alpenvereina v Julijskih Alpah. Sedanjí avstrijski Alpenverein ne nasprotuje delovanju slovenskih planincev v Avstriji. Zdaj jim mnogo bolj nasprotujejo turistične organizacije v občinah, ki včasih med drugim prav na silo ponemčujejo slovenska imena.

»Kako je biti predsednik slovenskega planinskega društva, slovenske organizacije v drugače govoreči deželi?« sprašujemo Lubota Urbajsa.

»Do kred kratkim,« pravi, »smo bili precej osamljeni in smo imeli stike izključno s planinci in planinskimi organizacijami iz drugih držav. Pred dvema letoma pa sem se na srečanju planincev treh dežel srečal s šefoma koroških planincev in gorskih reševalcev in ju povabil v našo planinsko kočjo. Prišlo jih je več, razumeli smo se, od takrat nas vabijo na svoja srečanja in zborovanja in od takrat dobro sodelujemo. Pred časom smo markirali pot iz Šentjankoba na Bleščevo planino z našimi oznakami, z rdečimi pikami, ki smo jih od tukaj porisali tudi dalje na Borovšico in proti Kepi. Nemški planinci so nas vprašali, če bi nam bilo prav, da bi to pot tudi oni

markirali s svojimi oznakami, z belo-rdečimi črtami, tako da bi bile markacije po vsej deželi enotne. Seveda smo se strinjali s tem — in tako peljejo zdaj na Bleščevo planino in dalje v Karavanke dvojne markacije, kar je vsekakor bolje, kot da ne bi nobene.«

Lubo Urbajs, doma iz Zoprač pri Vrbi, oče odraslega sina in leto dni mlajše hčerke, dedek, ima sicer zelo rad Julijske Alpe, toda njegova gora nad gorami je Hochalmspitze, najvišji vrh na Koroškem znotraj njenih meja, 3362 metrov visoka kraljica Vzhodnih Tur, kot jo imenujejo. Pravi, da je nasploh usekan na Visoke Ture, na »svoji« gori pa je bil doslej šestkrat. Tako živo pripoveduje o tej gori, da nam jo brez težav pričara: vrh, na katerega vodijo štirje grebeni, pod katerimi so štirje ledeniki, med njimi eden velikih razsežnosti. »Ta gora,« pravi njen oboževalec, »je bila poprej še veliko zanimivejša, kot je zdaj, ko je bila zaradi oddaljenosti tako na samem in tako daleč od vsega sveta. Zdaj, ko se preveč ljudi pripelje z avti do podnožja, je nekoliko manj privlačna, toda še vedno moja...«

Tam na Visokih Turah je rad bolj sam, medtem ko je na Bleščeči planini pod Karavankami vesel družbe. Če vas bo kakšen konec tedna planinska pot zapeljala na ono stran Kepe, se morate nujno ustaviti na Bleščeči planini, da boste spoznali planinsko prisrčnost in skromnost, Lubota, ki bo skoraj gotovo tam, pa vprašali, če dobi tudi tam zgoraj toliko volje za uspešno vodenje romantične zamejske planinske organizacije.

(Po Teleksu, 1983)

Peš okrog Zemlje

Sredi lanskega avgusta je avstrijski dvorni svetnik in predsednik deželnega sodišča v pokoju 75-letni dr. Ernst Pammer iz Gradca spet prišel v Guinnessovo knjigo rekordov. Nekaj tednov pred tem mu je namreč manjkalo le sedem kilometrov, pa bi imel prehojenih toliko kilometrov, kolikor znaša obseg zemeljske krogle. Oprtal si je nahrbtnik in se odpravil na sedemkilometrsko pot v kraje, ki so mu najbolj pri srcu, po dobri uri hoje pa je napisal v svojo popotniško knjižico: »40 076 dokazanih popotniških kilometrov pešhoje — to je natančno toliko, kolikor znaša obseg Zemlje!« — Zanimivo je, da je začel hoditi na dolga popotovanja šele pri petdesetih letih, še lani pa je splezal na 3003 metre visoko Veliko Cimo v Dolomitih.

BLOUDKOVA NAGRAJENKA ZA LETO 1986: MARIJA ŠTREMFEJL

PONOS ŽENSKEGA ALPINIZMA

DRAGICA MANFREDA

Nismo je obiskali zato, da bi nam naštevvala svoje popularne alpinistične dosežke. Mariji Štremfelj smo želeli še enkrat čestitati (koliko čestitk je zadnje dni sprejela!) in ji ponovno povedati, kako ponosni smo nanjo, na vse njene dosežke in še zlasti na osemtisočak v Karakorumu, na katerem je pred nedavnim postavila večni spomenik jugoslovanskemu ženskemu alpinizmu. Pa saj smo ji to že povedali, tej na videz krhki profesorici biologije in kemije na kranjski gimnaziji. Povedali smo ji vsi skupaj s podelitvijo Bloudkove plakete, tega velikega slovenskega telesno-kulturnega priznanja.

»To priznanje mi veliko pomeni, saj gre za potrditev moje dolgoletne dejavnosti v športu, ki sem ji posvetila velik del svojega življenja in ker je navsezadnje to tudi priznanje našemu alpinizmu,« poizkuša Marija Štremfelj razložiti svoje občutke po prejemu Bloudkove plakete. »Hočem reči, da se je naš alpinizem zadnja leta res razmahnil na svetovno raven, pri čemer je posebej razveseljivo, da dobiva med športi enakovredno mesto. Do Everesta so se namreč v zvezi z našo dejavnostjo beležili le uspehi ali neuspehi velikih himalajskih odprav in sem pa tja tudi kakšna nesreča.«

In Marijini načrti? »Zelim si, da bi se ženski alpinizem pri nas končno približal moškemu. Mislim, da smo sedaj zreli za organizacijo mešane odprave na osemtisočak in da bi naslednja »moška« odprava lahko računala tudi z žensko navezo. Nekje globoko v srcu pa nosim skrito željo, da bi Jugoslovanke osvojile Everest, seveda šele po 1990. letu. Po izkuš-

Alpinistični par Marija in Andrej Štremfelj

njah na mešani odpravi bi se lahko preizkusile na ženski odpravi na osemtisočak. Torej imam načrtov kar precej, zato bo treba nenehno nabirati izkušnje. To zimo nameravava z Andrejem v francoske Alpe, doma pa bi rada plezala predvsem na zaledenelih slapovih in kajpak v zanimivih smereh Julijcev.«

BLOUDKOV NAGRAJENEC ZA LETO 1986: FRANC JEŽOVNIK

V GORAH OSTAJAJO SPOMINI

MARLEN PREMŠAK

Planinci po Sloveniji ga dobro poznajo. Že petnajst let je eden izmed nikoli utrujenih organizatorjev v Savinjski dolini. Kot kratkohlačnik je prvič ubral pot navkreber, kot tajnik planinskega društva v Zabukovici pa je v družbi več kot 1500 zagnanih gornikov svoje sile in energijo usmeril v organiziranje pohodov in oživljanje revolucionarnih tradicij v gorah. Njegovo delo je v slovenskem prostoru

vselej odmevalo: prejel je vse tri častne znake Planinske zveze Slovenije in letos še Bloudkovo priznanje.

Njegov rod je iz Savinjske doline, iz okolja, obrobjenega z gorami in z eno od najdaljših planinskih tradicij pri nas. 53-letni ekonomist Franc Ježovnik, kontrolor v službi družbenega knjigovodstva v Žalcu, je leta 1971 prevzel tajniške posle v zabukovski planinski organizaciji, v kraju, ki je enako kot po planinstvu znan po predvojnem revolucionarnem gibanju in

medvojnih partizanskih žrtvah. Nič čudnega, da ljubitelji gora in borci hodijo z roko v roki — po globelih in pobočjih, po odmaknjenih soteskah in odročnih stenah je ničkoliko skromnih pomnikov, kamnov, lesenih tabel, ki so izdelani z več ljubezni in več srca kot bronasti kolosi po dolinah.

Z ustanovitvijo savinjskega medobčinskega odbora planincev v Žalcu je bilo v organizaciji čutiti nov polet. Franc Ježovnik je skupaj z nekaj možmi, denimo, Adijem Vidmarjerjem, Božom Jordanom in drugimi, želel pokazati mladim ne le lepoto gora, ampak jih spomniti tudi na žive revolucionarne tradicije. Oživili so spominke pohode, pohod po poteh Prvega pohorskega bataljona, odkrili in obnovili znamenito partizansko bolnišnico Celje nad Ljubnim, utrli Savinjsko pot, steze XIV. divizije — in kot plod dolgoletnih skupnih naporov je pred nekaj dnevi v Žalcu izšla tudi knjiga Boža Jordana Spomeniki NOB v Savinjski dolini.

Franc Ježovnik

BLOUDKOV NAGRAJENEC ZA LETO 1986: TOMO ČESEN

PO MESSNERJEVI POTI?

DRAGICA MANFREDA

Tomo Česen, vrhunski alpinist iz Kranja, mojster med mojstri, je trenutno eden izmed naših najboljših alpinistov, saj ni le preplezal najtežjih alpinističnih problemov v Evropi, pač pa je dosegel sijajne uspehe v Himalaji ter v južnoameriških gorah, za kar mu je naša družba izrekla pohvalo z Bloudkovo plaketo, najvišjim slovenskim telesnokulturnim priznanjem. Tomo je to dejanje takole občutil: »Ta plaketa pomeni, da sem naredil nekaj dobrega, še zlasti pa je pomembno, ker je bila dodeljena alpinizmu v veliki konkurenci športov. Zame je potrditev tudi zato,

Tomo Česen

ker je pravzaprav le malo aktivnih športnikov deležnih tega priznanja.«

Seveda je družbeno priznanje tudi zanj dodatna spodbuda, ki bo dosedanjim ciljem morebiti dodala še kakšnega.

Sicer pa se Tomo Česen že pripravlja na spomladansko odpravo na srednji vrh Lotseja, ki je med stranskimi vrhovi, visokimi nad osem tisoč metrov, še edini neosvojen. Med njegove priprave sodi tudi zimsko plezanje v Centralnih Alpah, kjer si je zastavil nekaj težkih nalog, čeprav, kot pravi, si cilje najraje postavlja sproti.

Preplezati namerava nekaj najtežjih ledenih oziroma kombiniranih smeri, ki so v primerjavi z doslej preplezanimi 100-odstotno težje. Na tak zahtevnejši način se namerava spopasti ponovno z Eigerjem, da poveže najtežje smeri v ledu in skali.

Vsi ti načrti so kajpak odvisni od vremena, kajti v Švici čakati na vreme teden dni postaja vse manj izvedljivo. Glede na dosedanje uspehe pa Tomo Česen računa s kakšnim sofinancerjem, ki bi ga pomagal rešiti iz denarnih zagat, saj bi bilo nedopustno, ko bi moral od zastavljenih ciljev odstopiti zaradi denarja.

In tisti najgloblji, življenjski cilj?

»Hja, imam ga, a še ne vem, ali bo organizacijsko izvedljiv. V načrtu imam namreč solo vzpon na Everest. Morda 1991. leta, ko namerava naša odprava na Everest s kitajske strani. Rad bi, če bo šlo...«

STO NAJLEPŠIH VZPONOV V SLOVENSКИH STENAH

TINE MIHELIČ, RUDI ZAMAN

Pri Cankarjeva založbi v Ljubljani bo te dni izšla knjiga Tineta Miheliča in Rudija Zamana Slovenske stene — sto najlepših plezalnih vzponov. Z dovoljenjem avtorjev in založbe objavljamo nekatere odstavke iz te knjige, po kateri ne bodo radi segali samo alpinisti in plezalci, ampak tudi drugi ljubitelji gorskega sveta in narave, saj je delo pisano poljudno in zanimivo in ni obremenjeno izključno z alpinizmom. Tako prve kot druge bodo ob prelistavanju strani z besedilom in fotografijami zasrbeli prsti in podplati, da bi najraje takoj pograbili nahrbtnik in se odpravili v gore.

Avtorja nazorno predstavljata približno 50 naših najpomembnejših za plezanje primernih sten in v njih nanizata 100 najlepših (po njunem mnenju) plezalnih smeri, z variantami pa še precej več. O smerih nam povesta skoraj vse: naštejeta izhodišča, dostope, sestope, prve pristopnike, težavnostne stopnje, čas plezanja, potrebno opremo, orišeta zgodovino, opišeta vzpon, pozivata k previdnosti — ne manjka tako rekoč nič. Vse to je dodatno popestrjeno in pojasnjeno z nazornimi skicami vseh opisanih smeri. Pa še fotografije sten z vrisanimi smeri so vmes in nekaj učinkovitih barvnih prilog, ki bralcu nudijo sprostitev ob vizualnem užitku. Skratka — cela enciklopedija plezanja v slovenskih gorah.

Knjiga bo prispevala k vzgoji in varnosti mladih plezalcev, ki šele vstopajo v svet alpskih sten, odsluženim veteranom pa bo obudila spomin na navdušenje nad že davno preplezanimi smermi.

Avtorja pišeta v uvodu: »Najino prepričanje in hkrati eno izmed vodil tega pisanja je: če že plezaš, plezaj lepe smeri, plezaj z užitkom, plezaj varno!«

Preberite torej teh nekaj odstavkov iz zajetne knjige, ki bo te dni prišla na naše knjižne police!

DEDEC

V družbi zajetnih koroških dam — Planjave in Ojstrice — bi naš pritlikavi Dedec (2033 m) pač moral tretji za hudim manjvrednostnim kompleksom. Toda znano je, da so majhni dedci pogosto hujši od visokoraslih. Tako tudi koroški Dedec, kolikor ga pač že je, predrzno in

srborito obvladuje mehko prizorišče najbolj visokogorske planine Kamniško-Savinjskih Alp.

Ta skromna vzpetina pa ima v zgodovini slovenskega alpinizma posebno častno mesto. Na njej se je pisalo eno izmed junaških poglavij zgodovine našega plezalstva. Kar se je v dveh jesenskih dneh leta 1949 dogajalo na temnih, gladkih ploščah osrednjega stebra severne stene, je prava srhljivka, že uvrščena med legende alpinizma. V neizprosno navpičnih in gladkih Dedčevih ploščah se je pokazalo, kaj zmore pravi »dedec«.

Šlo je dobesedno za glavo. Nenehno plezanje na robu padca (včasih tudi čezenj: dva huda »poleta«, k sreči brez resnejših posledic), nepretrgano tveganje, dva dneva nenehnih naporov, vmes neznosna noč na skopi polički, tako je nastajala naša daleč najzahtevnejša smer tiste dobe in prva resnična slovenska »šestica«. Pod njo sta se podpisala Ciril Debeljak in Rado Kočever. Pri tem je pretežno hodil po kostanj v žerjavico naš najboljši in najdrznejši plezalec prve povojne generacije — nepozabni, priljubljeni Cic.

Druge smeri v severni steni, čeprav so vse po vrsti lepe in zahtevne, so ostale v senci znamenitega Stebra. Seveda je čas napravil svoje, zlovešči sloves stene se je zgubil. Medtem je tiho odšel tudi Cic, ki si je tod, nad čudovitimi livadami Korošice, postavil nesmrten spomenik. Ta bo vsem generacijam plezalcev pripovedoval, kako nesluteno daleč so meje človekovega poguma.

Kako daleč pred svojo dobo je bil prvi vzpon prek Dedčevega stebra, dokazuje velika priljubljenost stene med današnjo plezalsko mladino, ki so ji take kratke, a ostre zadeve še posebno po meri. Stena je izredno monolitna in strma ter ne dovoljuje nobenega prehoda pod V. stopnjo. Skala je čvrsta, a gladka, prijemi dobri le za trenirane plezalce.

CENTRALNI STEBER V DEDCU

Le z obilico domišljije je mogoče osrednji del Dedčeve stene imenovati steber. V resnici je to nepretrgan niz navpičnih, gladkih, na videz neprehodnih plošč. Šele ko potipaš skalo, odkriješ tu in tam kak prijem, stop, poklino, laštico. Povezati te skromne različembe v plezalno smer je bila naloga, ki je leta 1949 od največjih mojstrov terjala poseg na meji možnega

— pa tudi na meji obstoja. O tem do-
sežku in o zgodovinskem pomenu Dedčev-
vega Stebra je bilo dovolj pisanja že v
uvodnih odstavkih. Oglejmo si Steber,
kakršen je danes!

Predvsem je še vedno težaven. Čeprav
se je Cicevim in Radovim maloštevilnim
klinom v desetletjih pridružilo še nekaj
kilogramov železa in je tu pa tam opaziti
tudi kak umetno izklesan stop, te čaka
sredi stene mesto, ki mu ne prideš do
živega z nobeno ukano. Treba ga je pač
preplezati. VI+? Da, ta nekdanj zloglasna,
zlovešča ocena, ki je »klasikom« pome-
nila mejo možnega, je bila uporabljena za
teh nekaj sežnjev odurne črne stene. Da-
našnji rod, ki ga je silen napredek ple-
zalstva potegnil v vrtnec VII., VIII...
stopnje, je ta + sicer zbrisal, težavnost
nekdanj najzahtevnejšega ključnega mesta
v naših stenah pa je ostala nespremenje-
na. Dedčev steber bo tako vsem genera-
cijam kazal, do kod so lahko segli stari
mojstri s svojo okorno, klavrno opremo.

Današnjemu izurjenemu plezalcu Dedčev
Steber torej ne pomeni več skrajne meje
plezalske težavnosti. Ta kratka, a še ka-
ko jedrnata smer pa bo ostala priljubljen
cilj za vse čase. Kajti po vsem, kar smo
o njej povedali, je treba dodati še to, da
je zelo lepa. Plezanje poteka v popolni
izpostavljenosti. Skala je trdna, vse za
plezanje potrebne razčlemba, tudi stoji-
šča, pa so skrajno skope. Vendar je smer
dobro opremljena. Današnjim navezam ni
več treba nositi glave naprodaj tako kot
predrznim fantom izpred 40 let.

ŠTAJERSKA RINKA

Pruplezali smo do vodilne plezalske gore
Savinjsko-Kamniških Alp. Njena veličast-
na severna stena, ki suvereno vlada nad
prostranim amfiteatrom Okrešlja, sodi
med velike prvake našega alpskega sve-
ta. Ta strma in visoka stena je izredno
lepo oblikovana. S svojo drznostjo in ele-
ganco nekoliko spominja na Špik, hkrati
pa je pri Štajerski Rinki opazna zlasti po-
membna značilnost sten Savinjsko-Kam-
niških Alp — njihova nepretrgana strmi-
na. Vitko postavijo Štajerske Rinke (2289 m)
na levi podpira širok, strm raz, ki ponuja
edini lažji pristop čez sicer povsod težko
prehodne stene. Skupaj s svojima soses-
doma Malo Rinko in Križem sestavlja zna-
menito, tudi na pogled lepo in veličastno
trozvezdje, ki očara vsakega obiskovalca
Okrešlja in neubranljivo vabi plezalce.
Skala Štajerske Rinke je precej spremen-
ljiva. V povprečju ji ni mogoče prisoditi
posebno visoke cene, je pa daleč od slabe.
Najboljša je v plezalsko najprivlač-
nejši smeri — Direktni.

Severna stena Štajerske Rinke se seveda
ponaša tudi z izjemnim zgodovinskim po-
menom. Že vzpon čez severovzhodni raz

je svoj čas pomenil najzahtevnejše pleza-
nje v gorstvu. Severna stena pa je bila
največji in najbolj zaželjen plezalski pro-
blem medvojnih plezalcev. Rešitev tega
problema je uspela znameniti navezi Mo-
dec-Režek. Po zgodovinskem pomenu jo
je mogoče primerjati z Direktno smerjo
v Špiku. Tudi povojne smeri so vselej
potrjevale velik sloves te mogočne stene,
med njimi predvsem danes najbolj pri-
ljubljen plezalski cilj nad Okrešljem —
Direktna.

Veličastna severna stena, pod katero se
stiska zatrep Okrešlja, imenovan Mrzli
dol, pa je pravo nasprotje pobočij na dru-
gi strani. Vrh Rinke je komaj opazna grba
v planotastem svetu, ki ga zgoraj obdaja
vršni venec Kranjske Rinke in Križa. Po
običajni poti je gora prav lahko dostop-
na, to pa pomeni, da čaka plezalce, ki so
skoraj izključno obiskovalci Štajerske Rin-
ke, prijetna nagrada po težavnem pleza-
nju — udoben sestop.

SMER MODEC-REŽEK V ŠTAJERSKI RINKI

Prvi vzpon prek severne stene Štajerske
Rinke je imel v zgodovini našega alpiniz-
ma eno izmed odločilnih vlog. S tem de-
janjem se je namreč plezalstvo v našem
gorstvu, ki je dotlej zaostajalo, povzpelo
na tako visoko raven, kakršno so že ne-
kaj let prej dosegli v Julijcih. Poglavitno
zaslugo za ta pomembni »horuk« ima na-
veza Modec-Režek, ki je v stenah Savin-
sko-Kamniških Alp nesporno vladala ve-
čino medvojnega obdobja. Izredno spo-
sobna in razgledana plezalca sta se po-
polnoma posvetila plezalskemu raziskova-
nju »svojega« gorstva. Z veliko vztrajnost-
jo in metodično temeljitostjo sta obdelo-
vala steno za steno. »Modec-Režek« v
Štajerski Rinki pa je neizpodbitno njun
največji dosežek. Za čudo se je razvoj
plezalstva v obeh naših najpomembnejših
gorstvih na tej stopnji ustavil — skoraj
dve desetletji je veljala smer Modec-Re-
žek v Štajerski Rinki za najzahtevnejšo
v Kamniško-Savinjskih Alpah. Šele povoj-
nim plezalcem je uspelo dvigniti kakovost
na višjo raven.

Smeri tipa Modec-Režek v Rinki so se-
veda narejene za vse čase in bodo raz-
veseljevale plezalce vseh generacij. Za-
htevnost se od prvega vzpona ni prav nič
zmanjšala; edino olajšavo pomenijo že
zabiti klini. Plezanje je seveda izključno
prosto. Smer postavlja plezalcu podobne
zahteve kot velike klasične ture v Špiku
in Frdamanih policah in je zelo resna,
saj se stena ne odlikuje s posebno ka-
kovostno skalo. Dasi Rinka s svojimi
600 metri ne dosega velikih sten Julijcev,
pa je trajanje težav v njej daljše kot v
slavnih klasičnih smereh našega najpo-
membnejšega gorstva. Vse to govori o

njeni veliki zahtevnosti. Ne smemo tudi prezreti, da je spodnji del na udaru padajočega kamenja, ki dolgo v poletje tolče iz rdečega, zgoraj zasneženega ozebniaka med Rinko in Križem.

Mladi plezalec, si razumel, čemu vsa ta svarila? Smeri, ki jim pritiče oznaka »veličastna tura«, postavljajo plezalcu posebne zahteve. Vzponi te vrste dandanašnji sicer niso ravno v modi, vendar pa bodo sestavljali poseben razred, ki bo zrelim in izurjenim »možem velikih sten« tudi v prihodnje daroval najmogočnejša alpinistična doživetja.

ZUPANOVA SMER V KOGLU

Plezalcu, ki je dorasel V. stopnji in ki še ni preplezal »Zupana«, naj bo to pisanje zadnji opomin! Ta očarljiva tura pač ne sme manjkati na nobenem seznamu vzponov. Vsi mogoči motivi nas vlečejo v stene, eden pa nam je zagotovo skupen: želja po plezalskem užitku. Te vrste radosti pa ponuja Zupanova smer v izobilju. Pisec je pogosto opazoval plezalce v »Zupanu«. Kako prijetno je gledati te zadovoljne mlade ljudi, ki med plezanjem nenehno prepevajo, vriskajo, žvižgajo, se smejiijo! Še sivolasemu Francetu bi se ob tem razpotegnilo resno obličje. Ob smereh, kot je Zupanova v Koglu, plezalec resnično pomisli, ali te skale niso bile sestavljene po nekem načrtu. Graditelj Kogla je pač moral biti alpinist.

Zupanova smer bo zanesljivo navdušila tudi najbolj razvajanega plezalca. V neizprosnih Koglovi vertikalni se vrstijo čudovita plezalska mesta v skali, ki ji je kos komaj kakšna v naših stenah. Med plezanjem si odpočiješ na imenitnih terasah, ki si po čudnem naključju slede v ravno pravih razmikih. V tej smeri se boš pošteno naužil zraka. Če si v formi, si boš užitek prislužil z malo truda. Zupanovo smer plezaj elegantno, lahkotno, brez pretirane uporabe sile! Kar sama od sebe se ti bo prikradla primerjava z najlepšo dolomitsko plezarijo.

Ti slavospevi pa naj te ne zapeljejo v lahkomišelnost! Zupanova smer je ob vsej lepoti tudi težavna. Le izurjen, treniran plezalec bo tod doživel pravi užitek. Težavna mesta se vrste skoraj neprenehoma, smer ne pozna lahkega sveta. Vsi potrební klini pa vendarle tičijo v skali.

VELIKI DRAŠKI VRH

Veliki Draški vrh (2243 m) je predzadnja vzpetina v grebenu, ki se vleče od Debele peči proti Bohinjskim vratcem. Bohinjcem se kaže kot pravilna piramida blagih oblik. S te strani je vrh prava plastica za smučarje. Proti Krmi pa kaže mogočno, široko ostenje, nedvomno največje in najpomembnejše v tej dolini. Se-

verozahodna stena je razločno razdeljena na tri dele. Levega podpirajo mogočni stebri. Osrednja, najvišja stena je nekako vbočena, na desni pa stoji izrazit, z gladkimi ploščami oklopljen Trapez, ki katerega se na desni prislanja vitki Kačji stolp.

Kot druge stene nad Krmo se tudi naša ne more pohvaliti s posebnim obiskom. Le izjemoma se zgodi, da v kakšni smeri naletiš na »konkurencu«. To bi že lahko navedli kot enega izmed motivov za obisk. Poglavitni motiv, ki vabi plezalce v steno Velikega Draškega vrha in sploh v vsa ostenja nad Krmo, pa je drugačen. Plezanje v teh na pogled tako razdrapanih peceh je posebno mikavno. Lahko bi rekli, da je predvsem prijetno. Tu nisi nikoli obremenjen z veličastjem in divjino naših najznamenitejših sten. Gore nad Krmo so prijazne, razpoložene sproščujoče, oblike milejše kot v osrednjih Julijcih. V Draških vrhovih, Debeli peči in Toscu si ne boš nabral kaj prida plezalskega slovesa, zato pa tem več neskaljenega plezalskega veselja. Na vrhu te ne čaka mrtva skalnata puščava, temveč cvetoča livada. Kronika plezalske dejavnosti v naši steni seže le dvakrat v predvojno obdobje. Kot v toliko velikih stenah Julijskih Alp se tudi tod v vsem sijaju blešči ime Pavle Jesihove. Večino preostalih nalog so lepo obdelali plezalci generacije 50. let.

CENTRALNA SMER V VELIKEM DRAŠKEM VRHU

Smer sodi v veliko klasiko Julijskih Alp. Ob nastanku je bila uvrščena v najožji izbor najzahtevnejših smeri v naših stenah. Velik ugled in spoštovanje pa je ohranila vse do danes. »Centralna« v Draškem vrhu je najzahtevnejša smer iz zapuščine nepozabne Pavle Jesihove. Vse generacije plezalcev morajo ohraniti spoštljiv, topel spomin na to drzno alpinistko, eno najsposobnejših v celotni zgodovini. Pavla, ki za življenje ni dočakala zasluženega priznanja, je v naših stenah pustila obstojne, večne sledove.

SPODNJI ROKAV

Čeprav je Spodnji Rokav (približno 2500 metrov) nižji od svojih bratov, ju po razsežnosti močno prekaša, če ga gledamo od Aljaževega doma, pa celo predrzno zakriva. Njegova prostrana ostenja se ne dvigajo nad visokogorski pustinjami, marveč segajo globoko v mehko bukovje Vrat. Slikovito razčlenjeno, visoko jugovzhodno steno parajo globoke grape in prostrane grede. Proti severu pošilja naš Rokav precej nižjo, vendar zelo strmo steno, ki jo dobro vidiš od Bivaka II in ki je precej priljubljen plezalski cilj. Vršni venec, ki ga zobat greben povezuje s Srednjim Rokavom, pa skupaj z grebeni

Visokega Rokava in Škratlince oklepa lepo, samotno krnico Kotli.

Po strmini in kakovosti skale se jugovzhodna stena Spodnjega Rokava ne more meriti s svojimi znamenitimi sosedomi. Zato je našemu Rokavu na veličastnem prizorišču Vrat, kjer imajo prvo besedo slavni veljaki Triglav, Stenar in Škratlaca, pač prisojena vloga statista. Malokdo se odpravi v te samotne robe, kjer si plezalec ne more prisluziti pomembnejših lovorik.

Zakaj se je torej takale stena znašla v izboru, v katerem so zbrani le najlepši, najznamenitejši plezalski cilji? Vabilo za plezanje v Rokavih je takole: pojdi, plezalec, utrujen od težavnih smeri sezone, kakšnega poznojesenskega dne v Vrata! Na policah Triglavske stene bo že ležal prvi sneg, hladno bo velo iz temačnega zatrepa. Tudi doli v senčnem koritu Vrat te bo zeblo. Tisti trenutek boš ugotovil, da vidiš svet Rokavov čisto drugače. Tam gori vse žari v soncu, prav v dolino začutiš, kako topla, prijazna je skala. Zlati macesni gorijo sredi jesensko obledelih livad pod steno. Rdečkasto obarvana pečina, ki je tako čudovito nasprotje jesenskemu nebu, še poudarja vabljivo gorkoto. Je vabilo sprejeto?

V Rokave pojdi plezat lahkonom. Nahrbtnika ne obremenjuj z obiljem železja! Vzemi si dosti časa! Tam gori je veliko očarljivih počivališč, ki vabijo z razkošnimi razgledi. Čaka te neobremenjen dan brez previsov, zato pa z obiljem sonca, tišine in imenitnih prizorov v zanimivi, čudoviti steni, ki za vsakim robom preseneča z ostrorobo dinamiko.

ŠIROKA PEČ

V slavnem martuljškem plezalskem trozvezdju Široka peč—Špik—Frdamane police si je prva izmed imenovanih gora pridobila sloves najzahtevnejšega plezalskega cilja. Ze pogled na to raztegnjeni harmoniki podobno gmoto je ob vsej lepoti prav strah zbujač. Komaj še kje v naših gorah imamo pred seboj tako divjo podobo alpskega veličastja. Vse črte te mogočne gore hite nezadržno kvišku in poudarjajo za martuljške gore tako značilno »gotsko« zgradbo. V plezalskem jeziku pomeni ta značilnost same težave, izhajajoče iz izjemne strmine ostenja. Široka peč nima niti ene mehke, prijazne poteze. Podoba gore je robata, divja in prvinska. Stena komajda pozna kako polico, domača vse njene črte so navpične. Zanj je značilna rdeče obarvana pečina. To pa seveda izdaja veliko krušljivost. Polna je velikih previsnih odlomov in divjih, temačnih kaminov. Plezalec, ki vstopi v to steno, se mora zavedati, da bo imel opraviti z najresnejšim obrazom alpinizma. Najzahtevnejše smeri v severni steni Ši-

roke peči imajo v svojih značajskih potezah nekaj »eigerjevskega«.

Široka peč (2497 m) nima izrazitega vrha. Goro sestavljajo številni zobje grebena, ki oklepa samotno visokogorsko krnico Amfiteater. Vendar pa je ta stranska veja, ki zlasti na sever kaže najveličastnejšo podobo, neprimerno mogočnejša od sicer višje hrbtenice skupine.

Če lahko za katero goro v našem alpskem svetu trdimo, da je oddana izključno plezalcem, je to nedvomno Široka peč. Kjerkoli se je lotiš, povsod te čaka dolgo in naporno plezanje. Široka peč je med vsemi našimi vrhovi najdlje kljubovala plezalcem. V času, ko je bila severna stena Špika že preplezana, je bil vrh Široke peči še vedno nedotaknjen kot v pradavnini. Prvega možica je tod zgradila šele znamenita »zlata naveza« leta 1928. V plezalsko obdelavo vrtoglave severne stene so večinoma posegli le največji mojstri. Med njimi dvakrat zasledimo tudi tuja imena.

Zaradi vseh opisanih značilnosti gore in stene sodijo smeri v Široki peči med najveličastnejše in najresnejše v naših stenah. Ni treba posebej poudarjati, da je stena oddana le izurjenim, zrelim plezalcem, ki imajo izkušnje z vsemi vrstami pečine, tudi najslabšo, saj plezalcu le redkokje ponuja plezalska doživetja estetske narave. Zato pa lahko tu doživiš izjemno zadoščenje ob spopadu z najbolj prvinsko stranjo gorske narave in najresnejšo obliko alpinistične dejavnosti.

DIREKTNA SMER V ŠPIKU

Slavna »Direktna« je eno najpomembnejših dejanj v zgodovini slovenskega alpinizma. Ob nastanku je sodila v vrh najzahtevnejših smeri v celotnih Alpah! Ker pa je ugledna slovenska naveza Mira Marko-Debelak in Stane Tominšek (leta 1926) z njo najelegantneje rešila problem znamenite, vsestransko cenjene in lepe stene, je pomen tega dejanja še toliko večji. Če k temu prištejemo še podatek, da je smer kot vodja naveze preplezala naša drzna, neprekosljiva Mira Marko, potem lahko vsakdo, ki se kaj spozna na alpinizem, reče samo: kapo dol!

Naša Direktna je ponosna lastnica vseh prirastkov, ki napravijo smer »veliko«. Poleg izjemnega zgodovinskega pomena in velike težavnosti ji lahko prisodimo tudi največjo estetsko vrednost. Občudovanja vredna direktna črta točno proti vrhu, pa tudi lepota plezanja, ki jo omogoča odlična skala, vse to jo uvršča med slavne alpske »lepotice«.

Težavna pa je! Da se le ne bi, mladi, po najlepšem in najzahtevnejšem hlepeči prijatelj, prezgodaj zagnal v strme skale! Za Direktno ni dovolj, da obvladaš »sedmico« v Koglu. Semkaj moraš priti kot

izurjen mož »velikih sten«. Le tak boš varno preplezal to idealno smer in doživel velik praznik.

ŠKRLATICA

Drugi najvišji vrh naših Julijcev (2738 m) sodi med ponosne, težko pristopne prvake slovenskih gora. Že navaden pristop terja izurjenega, vzdržljivega planinca. Brez zavarovane poti pa bi bil vzpon na Škrlatico enako zahteven kot vzpon na sosednji Rokav. Proti dolini Vrat kaže gora podobo mogočne graščine, ki jo podpirajo številni stolpi. Nižji sosedji so privezani k njej s silno divjimi grebeni. To plat Škrlatice pa le lahko ocenimo kot blažjo podobo mogočne gore. Dosti veličastnejša je namreč severozahodna stena. Kdo še ni občudoval neprekosljive igre barv, ki jih pričara sonce, zahajajoče v veličastne krniške stene Škrlatice, Rakove Špice in Rogljice! Vsakemu opazovalcu je seveda takoj jasno, od kod ime naše gore. Ni plezalca, ki si ne bi bil, sedeč v večernem hladu pred kočjo v Krnici ali pred Erjavčevu, vroče zaželel biti prav tisti trenutek visoko v tej čarobni, topli in vabljivi steni.

Žal pa moramo takoj opozoriti na eno izmed »goljufij« naših gora. Vabljev pogled na škrlatne stebre je namreč precej varljiva past! Prav škrlatno rdeča barva, ki napravi ostenje tako slikovito, je, kot veste, zlovesč znak velike krušljivosti. Res štejejo te stene med najbolj krušljive pri nas. Žal nosi pri tem zastavo prav najvišja gora — Škrlatica. Kljub temu pa je to še vedno Škrlatica in večina plezalcev se nekega dne vendarle odloči ubrati pot mimo Bivaka I k stenam ponosne gore. V nasprotju z Rakovo Špico in Rogljico — Škrlatičinima sosedoma v ostenju, ki sta izraziti »težavni« gori — pa ponuja Škrlatica tudi kako lažjo pot čez svoje visoke krniške prepade. Škrlatičine stene in grebeni se ponašajo tudi z nekaterimi značilnostmi martuljskih gora, to pa lahko ocenimo kot dodaten mik, zlasti za plezalce klasične usmeritve. Sicer pa so to v glavnem dolgi, naporni vzponi, še zlasti, če jih začneš spodaj v Krnici. Kot precejšnja olajšava pa se ponuja Bivak I, to očarljivo orlovsko gnezdece na robu Velike Dnine. Od tega idiličnega, starinskega izhodišča je do Škrlatičinih pečin le streljaj.

VELIKA TIČARICA

Če bi bil Prešeren hribolazec, bi bil svojo »podobo raja« nedvomno postavil drugam — med sive, resnobne očake bohinjskih gora, med mrmrajoče macesne fužinskih planin, med praviljčne cvetlične vrtove in iskreča se, smaragdna očesca Triglavskih jezer.

Plezati nad dolino Triglavskih jezer? Ali je to estetsko dovršeno podobo gorske narave sploh mogoče uskladiti s plezalskim doživetjem? Ali ne kliče ta gorski čudež k drugačnemu doživljanju? Ali bo plezalec tod sploh zmogel koncentracijo, ki jo terja plezalni vzpon? Ali ni tako »športno dejanje« sredi najrazkošnejše lepote razvrednotenje gorske narave? Ena izmed največjih odlik in vrednot alpinizma je doživljanje narave, pa tudi dožemanje samega sebe med plezalnimi vzponom. Obrambni mehanizmi, ki jih sproži ogroženost, spremenijo človekovo telo v drhtečo anteno. Navadna čutila ne zadoščajo več, doživljaje vsrkavaš neposredno. Človekova notranjost je popolnoma razgaljena. Zdajci dojameš skrivnost, ki jo je lisica razodela Malemu princu. Kako bogato je doživetje, če na svet okoli sebe gledaš s srcem!

VRŠAC

Na našem plezalskem popotovanju po slovenskih gorah smo naposled prišli do zadnjega poglavja. To nas bo popeljalo čez sončen, prijazen, z južnjaškimi čarom obarvan svet Posočja. Toda stena, s katero začnemo zadnjo etapo, je taka, kot da ne bi sodila v ta topli, očarljivi konec. Svet nad dolino Zadnjice, te trentarske »slepe ulice«, se namreč ne razlikuje dosti od senčnih severnih dolin. Ta del naših gora je bil izklesan z velikimi zamahi, razsežnosti so tod veličastne, višinske razlike za naš gorski svet rekordne. Na tem dramatičnem prizorišču, kjer od vsepovsod pritiskajo silno mogočne gmote, pa je najbolj izrazita prav vitka postava Vršaca (2194 m). Čeprav je vgrajen v veličastne severne prepade Kanjavca, se kaže (izročilo Vršac povezuje s spominom pesnika Valentina Vodnika) v podobi drznega stolpa, ki se s svojo vrtoglavo severno steno poganja v ospredje. Severna stena Vršaca se nedvomno uvršča med velike »zvezdnice« Posočja. Po višini je enaka triglavski in zavzema pomembno mesto v svetu slovenskih sten. Spodnji, položnejši, deloma poraščen del parajo mogočne grape. Zgornji pa se vzpne v vrtoglav niz plošč, ki nekoliko spominja na triglavsko Sfingo. Ta del stene je iz prvovrstne bele skale.

Ture v Vršacu sodijo med dolge, zahtevne, prave »alpske«. V primerjavi z velikimi gornjesavskimi stenami pa je naša skrita »Primorka« zelo redko obiskana. Tja do konca sedemdesetih let bi lahko vzpone čez steno najbrž prešli na prste, v zadnjih letih pa je zlasti po zaslugi »novega vala« primorskih plezalcev vendarle deležna zaslužene pozornosti.

Tako kot sosednje Špiče tudi Vršac napol pripada Bohinjcem, napol pa Primorcem. Oboji so si bratsko razdelili tudi ve-

čino smeri v severni steni. Pri tem je severnjakom pripadla klasična obdelava stene, najnovejše, pa tudi najzahtevnejše plezalske cilje pa so prispevali primorski plezalci današnjih dni.

VELIKO ŠPIČJE

Veliko Špičje (2397 m) je napol bohinjska in napol trentarska gora. Nihče ne ve, od kdaj se je drži poljudno ime Lepa špica, ki je bolj v rabi kot uradni naziv. Z bohinjske strani segajo skoraj do grebena čudoviti cvetlični vrtovi Triglavskih jezer, v katerih se pogosto pase čredica kozorogov, Trentarjem pa kaže razpotegneno, zaradi številnih zaporednih stebrov velikanskim orglam podobno severozahodno ostenje. Za to steno so izredno značilni številni nizi polic, nemara najbolj izraziti v naših gorah. Vlečejo se kilometre daleč. Po njih se je mogoče prav po trentarsko potepati čez steno. Sicer pa se stena ne poganja kvišku tako razborito kot njene zahtevnejše in znamenitejše vrstnice. Le v srednjem delu, v vpadnici vrha, je na-

klonina na ravni, ki zadovoljuje tudi zahtevnejše plezalce.

Stena Špičja seveda ne sodi med pomembne, za širši krog zanimive plezalske cilje. V njej le redkokdaj odmeva klic plezalca. Tu je še danes dosti prostora za prvenstvene vzpone klasične vrste. To je ena tistih sten, ob katerih ves čas govoriš, da jih boš nekoč sicer preplezal, pa kaj, ko vedno pride kaj vmes. Toda, ljubi bralec, ne odlašaj več! Že ko boš stopil na nebeško livado Ravne doline pod steno, boš sklenil, da prideš nekoč semkaj taborit za ves teden. Gori v skalah pa se ti bo zazdelo, da se je kolo časa obrnilo nazaj, v tako samotnem in nedotaknjem svetu se boš znašel. Samo še čakal boš, kdaj se bo okrog roba prikazal kak brkati Komačev naslednik z gamsom na plečih. No, bralec je že uganil, da je Špičje obljubljena dežela plezalskih »romantikov«. Ti pa ne bodo nikoli izumrli, vedno jih boš srečeval po trentarskih zakotjih ali na razdrapanih martuljških grebenih. Njihovo »lovišče« bo Lepa špica morda ostala tudi še pojutrišnjem.

CEL KUP POLEMIK, OČITKOV, NESPORAZUMOV

TOKRAT O PROSTEM PLEZANJU ZELO KONKRETNO

IGOR ŠKAMPERLE

Za prosto plezanje torej štejemo tisto plezanje, kjer pri napredovanju, prečenju ali počivanju ne uporabljamo »tehničnih« pripomočkov. Plezamo le po skali in njenih razčlembah, brez pomoči klinov, zatičev, vrvnih potegov itd. Raztežaji so dolgi kot običajno, saj ne bi šlo za to, da težko mesto po vsej sili prelisičimo, pač pa da se preizkusimo in stvar skušamo splezati prosto. Problematični so seveda dolgi, težki raztežaji. Vendar velja povsod pravilo, da se moramo v primeru padca vrniti vse do mesta, kjer lahko stojimo in počivamo, ne da bi viseli na vrvi ali vpeti v zanko (klin). Vrv lahko pustimo vpeto v kline, če smo jo seveda vpenjali, ne da bi se oprijemali in vlačili za kline (zatiče). Ne velja izigravati pravila tako, da si odpočiješ roke viseč na vrvi, potem pa se zgolj simbolično spustiš do lažjega mesta in poskus pričneš znova. Isto velja npr. pri prvenstvenem vzponu, ko je treba zabiti klin. Če se pri tem delu utrujiš in potem ob pravkar zabitem klinu malce odpočiješ, to, v primeru da potem kar nadaljuješ, ne velja za prosto ponovitev. Počivati moraš tako, da se ne držiš za

klin, zanko; tudi tovariš ne sme nič pomagati z vrvjo.

Pri kratkih smereh, dolgih raztežaj ali manj, se prosta ponovitev prizna le, če plezaš kot prvi ali pa brez varovanja. Pri težjih smereh (IX. in X. stopnje) lahko objavimo in registriramo tudi vzpon, ki je bil opravljen z varovanjem z vrha, seveda s posebno oznako (dokaj pogosto v angleško govorečem prostoru — top rope). Pri vzponih, ki so višji od raztežaja, se prosta ponovitev prizna navezi, le če se plezalca izmenično izmenjavata v vodstvu. Tistemu, ki je plezal kot drugi, se prosta ponovitev ne prizna. V primeru, da ima smer en sam težak raztežaj, se prosta ponovitev, če jo opravita, prizna obema plezalcema. V angleško govorečem prostoru pa velja npr. nenapisano pravilo, etika, da mora plezalec raztežaj, ki ga prične plezati, tudi splezati, sicer to zanj ni prosta ponovitev.

Vzemimo konkreten primer: V 500 metrov visoki steni je težak le en raztežaj, ostalo je lažje. Plezalca se izmenično menjavata v vodstvu in priplezata pod ključno mesto. Po vrstnem redu se ga kot prvi loti plezalec A. Vendar ima težave, nekajkrat pade in spusti se na stojišče. Nakar poskusi plezalec B, uspe mu preplezati raztežaj, za njim pa tudi plezalec A zleze

prosto, vendar varovan z vrha. Kljub temu to zanj ni prosta ponovitev, ker bi moral raztežaj, ki ga je pričel plezati kot prvi, na tak način tudi splezati.

Omeniti je sicer treba, da uporabljajo po svetu danes več različnih oznak, s katerimi bolj podrobno označijo način proste ponovitve, vendar je pri nas za zdaj obveljalo mnenje, da zadostuje klasični način označitve prostega plezanja.

V zadnjem času se, predvsem na tujem, vse pogosteje pojavljajo čiste smeri. V takih smereh ne puščamo trajnih sledov — klinov, zagozd, svedrovcev (tudi na stojšičih ne), pač pa uporabljamo le zatiče, metulje, zanke okrog skalnih ušes, vozle itd., torej opremo brez uporabe kladi. Ni nujno, da čisto smer preplezamo prosto.

PLEZANJE PO LAHKEM PEČEVJU IN NAVPIČNEM SKALOVJU

Plezati prosto prek lahkega pečevja zmore marsikdo, v navpičnem skalovju, težkih smereh pa zahteva to dobro telesno in psihično pripravljenost, poseben trening itd. Bolj ko je plezanje zahtevno, pomembnejše so razne malenkosti. Tako obstajajo posebne tehnike plezanja počti, povsem drugačno je plezanje v apnenčasti kamnini v primerjavi z granitom. V veljavi je več lestvic ocenjevanja, najtežje smeri, raztresene po vsem svetu, pa dosegajo in morebiti kje že tudi presegajo X. stopnjo (po naši, UIAA lestvici). Ocena naj bi bila čimbolj objektivna in naj pove, kako zahtevno je določeno mesto ali raztežaj v smeri. Ocena velja za normalne oziroma običajne razmere in velja za »tisto skalo«, ne pa za človeka, ki jo prav tedaj pleza. Težavnost prehoda npr. VIII. stopnje povzroči pri večini bolj ali manj podobne napore, na podlagi te skušnje se oblikuje ocena, ki je potem bolj ali manj objektivna. Ne more pa je nekdo spreminjati, če je npr. to mesto plezal navzdol, kajti potem je ta prehod v dežju IX., v snegu X. in v coklah XI. stopnje; zame, ki sem zelo zelo majhen, celo XII.! Tako torej ne gre. Tudi v najhujšem metežu je tisto mesto še vedno VIII. stopnje, le da bodo potrebni seveda veliko večji napor, če bom hotel v takih razmerah splezati VIII. stopnjo.

Ocenjevanje smeri ali posameznih mest bo seveda veliko objektivnejše, če plezalec že ima tovrstne izkušnje in pri ocenjevanju upošteva primerjanje težav s tistimi, ki so nekako že potrjene in uveljavljene. Vprašljivo je, ali je npr. ocena IX. stopnja objektivna, če jo navede plezalec, ki takih težav še ni plezal oziroma se s takimi težavami še ni spoprijel v že uveljavljenih in splošno priznanih smereh. Ne gre za to, da bi ne smeli (mogli) oceniti težav, če jih poprej še nismo plezali — doma

Ekstremno plezanje: šport ali alpinizem?

ali v tujini, kajti potem bi ne bilo nobene napredka; biti moramo le pozorni in ne ocenjevati le v svojem zaprtem krogu, pač pa se ozirati tudi navzven, se preizkušati in primerjati tudi neposredno z drugimi, sicer se nam bo ocenjevanje svojih prvenstvenih smeri vse prehitro spremenilo v narcisoidno in neobjektivno. Prosto plezanje, kot ga razumemo danes, torej plezanje tudi zelo težkih smeri, ima za seboj že cel kup polemik, očitani, nesporazumov in podobnih zadev. Razvilo se je, vsaj v večji meri, znotraj alpinizma in torej v neposredni povezavi z gorami. Vsak alpinist je lahko tudi ekstremni prosti plezalec, veliko pa je prostih plezalcev, ki niso in nočejo biti alpinisti, ker jih gore ne zanimajo, ljubijo samo skalno plezanje itd. Tako ima danes vsak, ki se sooči s to dejavnostjo, pred seboj odločitev: biti alpinist in gojiti prosto plezanje, ali pa se ukvarjati zgolj s prostim plezanjem in tam iskati meje svojih sposobnosti. Vse več predvsem mladih ljudi se posveča plezalstvu, ker je navsezadnje to tudi mnogo cenejše, predvsem pa zato, ker jim je to všeč. Ta pojav bi bilo popolnoma nesmiselno zatirati, čeprav nekateri to počenja — tudi s strani naše alpinistične institucije.

UČENJE TEHNIKE PROSTEGA PLEZANJA

Učenje tehnike prostega plezanja je sporna in problematična zadeva, saj se to močno razlikuje po posameznikih. Pri plezanju ne gre za to, da »delo« opravimo čim hitreje, treba je le »priti čez«. Vsakdo

zato izrablja tisto, kar ima: eni moč, drugi spretnost; ženske obvladajo bolj preciznost in ravnotežje, pri marsikaterem pa je poglaviti dejavnik le pogum ali trma. Tudi teren se vseskozi spreminja, tako da ne more biti splošnih obrazcev plezanja, predvsem ne v apnenčasti skali. Ostajajo pa npr. posebni načini gvozdjenja s prsti, dlanmi in pestmi v počeh, za katere običajno velja, da jih veliko lažje splezamo z gvozdjenjem kot oporno. Prav tako je koristno izogibati se nenaravnih položajev in gibov, pomembni so dihanje, koncentracija, razgibanost telesa nasploh, čim racionalnejše gibanje in smotrna uporaba moči. Takšno teoretično obravnavanje zveni sila naivno, predvsem zato, ker tega nismo vajeni, dejstvo pa je tudi, da je med plezanjem še mnogo drugih dejavnikov — strah, živčnost itd. Do osnovnih gibalnih plezalnih vaj se bo z največjo mero smotrnosti dokopal vsak sam. Skoraj nemogoče je recimo napisati, kako bi plezali prek gladke plošče s pomočjo trenja.

Še na kratko nekaj o treningu. Prosto plezanje zahtevnih smeri je lahko sicer kulturna vrednota, način življenja, ideologija ali kaj vem kaj, vendar je to tudi šport — in za doseganje vrhunskih rezultatov je treba trenirati. Osnovno, izhodiščno načelo pravi:

1. potrebna je splošna telesna pripravljenost, h kateri spadajo tudi gibljivost in vzdržljivostna kondicija, pa način prehranjevanja itd.;

2. na takšni osnovi sledi specifični trening. Slednjega sestavimo tako, da ugotovimo,

katere mišične skupine najbolj obremenjujemo. Pri plezanju so to prav gotovo mišice roke, predvsem prstov, podlahti in triceps na nadlahti. Te mišične skupine potem še dodatno krepimo. Specifični trening sestoji nadalje iz treniranja samih »tekmovalnih vaj«. Pri plezanju je to preprosto — plezanje. (Znano je npr. tudi, da je Messner treniral v posebnih kabinetih ob natančno določeni manjši koncentraciji kisika v zraku!) Bistveno je, da se čimbolj približamo okoliščinam, ki vladajo med »tekmo« — turo, vzponom. Za prosto plezanje nam je tako lahko vsak zid, če daje primerne možnosti, odlično vežbališče. Plezalni gibi se avtomatizirajo, navadimo se izrabljati pravilno količino moči itd. Pri tem skušajmo teren čim pogosteje menjavati. V Angliji pa tudi drugod imajo urejene prav posebne plezalne vadnice s počmi, oprimki, previsi itd. Tako tudi morebitno deževje ni ovira.

OPREMA

O opremi je bilo že veliko napisanega, vse to in mnogo več je mogoče najti v številnih katalogih v tujini. Najpogosteje uporabljamo zatiče in metulje — friende. Pozorni moramo biti v naši kamnini, predvsem v gorah, saj je bistveno manj uporabna za tovrstno opremo. Bolj kot krušljivost je zahrbtno nevarna lomljivost naše skale. Klinov se zato načeloma ni treba izogibati, zaželeno pa je, da bi lepe in težke proste smeri opremili s svetrovci, kar je tudi zelo pogost pojav v tujini.

NEKAJ MISLI O ALPINISTIČNEM SMUČANJU

NAJBOLJ KRITIČNI SO SKOKI

BORUT ČRNIVEC, ANDREJ TERČELJ

Tako kot turno smučanje povezuje hojo v gore in smučanje, je alpinistično smučanje (nekateri uporabljajo izraz ekstremno smučanje) kombinacija alpinizma in smučanja. Podobno kot zimski pristopi na vrhove prehajajo v alpinizem, tako turni smuki preidejo v alpinistične brez jasne meje. To potrjuje tudi francoska lestvica za ocenjevanje težavnosti »smučarskih spustov« (uporabljamo jo tudi pri nas), ki pokriva celoten spekter — od smučanja po gozdnih cestah do skokov čez skalne odstavke na veliki strmini.

Čprav obe zvrsti povezuje smučanje kot način gibanja, obstaja bistvena razlika — korenita sprememba filozofskega pristopa. Pri turnem smučanju prevlada smučar, ki se giblje hitro in brezskrbno, padci pa samo popestrijo doživetje. Pri alpinistič-

nem spustu prevlada alpinist, navajen pogleda v globino, ki se giblje sorazmerno počasi in previdno v svetu, kjer napake (padec) niso priporočljive. Zaradi tega obrata pride do žalostne posledice: čim težji je alpinistični spust (torej čim več »velja«), tem manj je podoben smučanju in tem bolj plezalnemu sestopu — povezan zavoj zamenjajo posamični, te bočno drsenje, stopničasto spuščanje (»štampanje«), drsenje na boku s cepinom, spust po vrvi. Smuči postanejo samo sredstvo (način) sestopa, ki ne nudi prav nobenega smučarskega (gibalnega) užitka. S tega stališča je tudi alpinistični spust, kjer večino smeri bočno predrsimo po izpostavljenih poličkah, enako nezanimiv kot tak, kjer uporabljamo cepin ali celo vrv za spuščanje. Mogoče je na takih izpostavljenih odsekih bolj umestno izvajati zavoje s cepinom v roki ali ob varovanju z vrvo,

kot pa bočno drseti ali »štampati«, saj je prvo še vedno bolj podobno smučanju. Tehnična (nesmučarska) sredstva torej uporabljamo le za varovanje, ne pa za napredovanje (spuščanje) — podobno kot pri prostem plezanju! Prva prelomnica med »alpinističnim sestopom« in pravim »smučarskim spustom« je točka, kjer si smučar upa in mu uspe izvesti zavoj (obrat), ki je osnovni smučarski element in cilj vsake smučarske šole. Druga prelomnica, ki je meja pravega smučarskega užitka, je izvedba več zaporednih zavojev (»vijuganje«).

Zadnja leta se v svetu in pri nas povečuje zanimanje za alpinistično smučanje, vendar je število privržencev v primerjavi z navideznim zaledjem, ki ga tvorijo plezalci, turni smučarji in rekreacijski smučarji, še vedno skoraj zanemarljivo. Smučarji, ki se drajsajo samo ob žičnicah (npr. množica vaditeljev, učiteljev ipd.), avtomatično odpadejo, ker ne obvladajo nevarnosti zimskih gora. Smeri, po katerih potekajo alpinistični spusti, so po pravilu plezalsko skrajno nezanimive. Velika večina alpinistov verjetno raje izkorišča čas v težkih smereh. Večina »plezalcev« ob svoji osnovni aktivnosti niti nima časa za pridobitev oziroma vzdrževanje solidne smučarske tehnike, ki je vsekakor potrebna. Mogoče bodo bodoči alpinistični smučarji prišli ravno iz vrst turnih smučarjev (alpinisti in izurjeni planinci), ko se bodo na klasičnem turnem smuku v idealnih pogojih odločili še za spust po bližnjem

Zaključek zavoja na mesto; montaža cepina ob palico (Jezerka Kočna, »Streha poskusov«, 26. april 1986)

strmem in lepem kuloarčku. Nekateri bodo spoznali, da smučanje na veliki strmini (v ugodnih razmerah) ni tako težavno in nevarno, kot je od daleč videti.

Najugodnejše razmere nudi homogen spomladanski »firn«, lahko tudi precej južen sneg (seveda ne preveč gnil). Alpinistični spust v takem snegu po smeri brez neizogibnih skokov ne zahteva izrednega smučarskega znanja, le solidno izvedbo »zavoja s preskokom«, ki je osnovni element alpinističnega smučanja. Spusti v suhih vrstah snega, ki se pojavijo predvsem v zimskih mesecih (globok pršič, seseden pršič, napihan — zbit sneg, skorja), včasih zahtevajo izjemno obvladovanje smučí. V neugodnih razmerah ponavadi izvedemo spust natanko po smeri vzpona, nemalokrat s smučanjem tik ob lastnih stopinjah. Struktura snega se lahko ves čas spreminja, pogosto večkrat na razdalji nekaj metrov. To zahteva sprotno prilagajanje tehnike smučanja in drže telesa. Včasih kljub bogatim izkušnjam ne uganemo, kaj se skriva pod naslednjimi metri snežne površine, krivine smučí pa so tako kratke tipalke, da so nujni izredni refleksi (avtomatizem) za ohranitev ravnotežja. To pridobimo le s kilometri in kilometri smučanja na urejenih in neurejenih smučiščih. Podobno zahteva vsak skok čez skalni ali ledeni odstavek, ki je višji od enega metra in s strmim in izpostavljenim doskočiščem, posebne reflekse, ki se jih priučimo le s pogosto vadbo skokov na nevarnem terenu.

Oprema in tehnika alpinističnega smučanja sta bili že večkrat opisani v PV, vendar naslednja dopolnila ne bodo odveč. Potrebno je poudariti vlogo smučarskih palic, ker je opora nanje bistveno pomembnejša kot pri navadnem smučanju. Zaradi velike strmine uporabljamo 10 do 20 cm višje palice kot pri slednjem. Doslej so bolj priporočali navadno opremo za alpsko smučanje kot za turno. Vsi tisti, ki jim je v krvi pravilno šolsko smučanje, vodenje zavoja s koleni (ne »sedijo« nazaj), lahko spust enako uspešno izvedejo v sodobnih turno-smučarskih čevljih (npr. Dynafit Tourlite), ki nudijo popolnoma zadostno oporo v smeri naprej, vzpon pa močno olajšajo. Sodobne vezi za turno smučanje (npr. Tyrolia TRB) so praktično enakovredne alpskim vezem za večino spustov. Le pri zelo težavnih spustih (najbolj kritični so skoki) ostaja prednost na strani alpskih vezi in čevljev. Moč vezi pred spustom vedno naravnano na največjo vrednost. Ne glede na delovanje kakršnekoli sile se smučí ne smejo odpeti.

Padec pri alpinističnem smučanju (ob pravilnem ukrepanju) ponavadi še ne pomeni katastrofe. Smučí morajo ostati na nogah, čimprej jih moramo spraviti podse prečno na breg. Tako postavljene povzročajo izdatno trenje in z rahlim sunkom telesa od brega omogočajo prehod v bočno drsenje

in ustavitve (v južnem snegu tako ustavljanje »deluje« tudi do 55° naklonine). Ne glede na vrsto pa naj bo cepin čim bolj pri roki, saj nedvomno ostaja najboljši pripomoček za ustavljanje. Dve izmed možnosti sta: montiranje cepina ob smučarsko palico (z oklom ob ročaju) ali podaljšanje cepina v smučarsko palico (nad cepin pridržimo ustrezno odžagan zgornji del smučarske palice). Ustavljanje je bistveno lažje pri majhnih hitrostih, zato na težavnejših odsekih pravilno izpeljane in vodene zavoje zamenjajo »zavoji s preskokom«. V ugodnih pogojih je mejni naklon za izvedbo prvih 50° (dosežemo precejšnjo hitrost!), za izvedbo drugih pa 60°. Zavoj s preskokom uspešno uporabljamo pri vseh nakloninah (tudi v »ravnini«) v slabem snegu (npr. skorja), zato ponovimo idealno izvedbo: ob uravnoteženju na obe smučki in izdatni opori na spodnjo palico silovito razbremenimo (odrinemo) navzgor, da se smučī odlepijo od snega, jih v zraku zavrtimo preko vpadnice (vzporedno s pobočjem), da zadnji deli smučī ne zadenejo v strmino!), mehko doskočimo in takoj zaključimo zavoj. Višinska razlika (hitrost!), ki smo jo porabili za zavoj, je odvisna od zasuka smučī v zraku (od 90° do skoraj 180°) in od smeri odziva, ki naj bo čim bolj navpično navzgor in ne pravokotno na strmino (»stran« od pobočja).

Pri mnogih spustih sta se dve sicer težji izpeljanki tega zavoja izkazali kot izredno uporabni. Prvo imenujemo »zavoj na mestu«, kjer gre za obrat praktično brez izgube višinske razlike. Izvedemo ga tako, da se ob močnem odzivu hkrati enakomerno opremo na obe smučarski palici, ki pa jih »nenormalno« postavimo: spodnjo vbodemo pod zadnjim delom spodnje smučke, zgornjo nad sprednjim delom

zgornje smučke. Močna opora (kot na »bergle« omogoča energičen začetni zasuk smučī, rotacijo pa mora spremljati prenos obremenitve na (bivšo) spodnjo palico, saj je zgornjo nujno med obratom umakniti, sicer vanjo udarimo z zadnjimi deli smučī, čemur verjetno sledi padec. V mehkejših (»neledenih«) vrstah snega močno povečamo zanesljivost z izvedbo druge variante, to je »zavoja s škarjastim preskokom«. Padec je namreč možen v dveh smereh: proti bregu (zdrs) ali od brega (pademo čez smučī, te pridejo nad smučarja). Očitno je, da je na veliki strmini prvi praktično nič, drugi pa zelo nevaren. Temu se prilagodimo tako, da pretežno obremenitev spodnje (zunanje) smučke zamenjamo s pretežno obremenitvijo zgornje (notranje) smučke, tako v poševnem smuku kot v zavoj. Tak zavoj izvedemo takole: v poševnem smuku (ali mirovanju) vbodemo spodnjo palico ob telesu in se od nje in obeh smučī močno odrinemo navzgor. Spodnja smučka se (zaradi strmine!) takoj dvigne od snega, tako da se odziv nadaljuje samo od zgornje, medtem pa spodnjo smučko že vrtimo v smeri zavoja; zgornja ji bo sledila šele, ko jo bomo popolnoma razbremenili. V srednji fazi zavoja sta obe smučki v zraku škarjasto razprtī. Zavoj zaključimo z doskokom izključno na notranjo smučko, zunanja je ob njej (v zraku) za »rezervo«, če se notranja slučajno udre, kar nas vrže od brega.

Vse oblike »zavoja s preskokom« (še posebej zadnji dve) zahtevajo precej vadbe na strmeh, neizpostavljenem terenu. Da ne boste preveč presenečeni, če boste pozimi na Kravcu ali Vitrancu zagledali smučarja, ki besno preskakuje po smučišču! Raje se mu pridružite.

ŽIČNICE UNIČUJEJO GORSKO NARAVO — KAJ PA TURNO SMUČANJE?

SMUČARIJA ZA POSEBNEŽE

»V naši planinski organizaciji je dovolj prostora za vse: za razmeroma majhne skupine ekstremnih plezalcev in ekspedicijskih alpinistov, katerih vrhunske sposobnosti nas navdušujejo, za velike skupine gorohodcev in tistih plezalcev, ki so pripravljeni splezati največ tretjo težavnostno stopnjo, za turne smučarje in smučarske alpiniste,« piše prof. dr. Rudolf Weiss iz Innsbrucka v glasilu OEAV. Ob prispevku slovenskega avtorja Boruta Črnivca naj povzamemo Weissovo premišljevanje pred začetkom smučarske sezone v gorah, saj se v njem ukvarja predvsem s turnim in alpinističnim smučanjem, s čimer se ukvarja vse več ljudi tudi pri nas.

Vse več je odličnih smučarjev, ki jim gladko zlikana smučišča pod žičnicami ne zadostujejo več, zato hočejo s teh prog na ozemlje turnih smukov, na brezmadežen sneg. Smučarska središča (v Avstriji, Italiji, Zvezni republiki Nemčiji, Franciji; op. ur.) so se že začela pritoževati nad vse manjšim številom obiskovalcev, turno in alpinistično smučanje pa imata nasprotno vse več privrženecv.

Kot komajda kakšen drug šport prevzame turno smučanje celega človeka. Po vsakih močnejših snežnih padavinah ponuja smučarska tura doživetje »prvega pristopa« in zahteva (v neznanih gorah in predelih), da znamo natančno brati zemljevid, kompas in višinomer. Vzpon terja ve-

liko telesno pripravljenost. Če se ne odločimo za bolj obiskan vrh, pustijo samota in doživljanje pokrajine globoke vtise. Velikansko zadovoljstvo je doseči vrh, cilj, posebno v ugodnih snežnih razmerah pa še več kot zadovoljstvo spust brez težav v dolino. Pri daljših smučarskih turah sodijo k temu še prvinska zadovoljstva, kot to, da je treba jesti, piti ali počivati. Turno smučanje pa ima slabo stran: veliko se je treba prej naučiti, da bi se lahko brez nevarnosti in s popolnim užitek predajali temu športu. Tukaj lahko veliko naredijo planinska društva, ki organizirajo ustrezne tečaje in šole.

Planinska zveza Alp nikakor ne bi smela zapirati, ampak jih predvsem čuvati in varovati. Ali pa je spodbujanje k turnemu in alpinističnemu smučanju s stališča varstva okolja sporno? Ali turni in alpinistični smučar škoduje gozdu in divjačini? S prikazovanjem posamičnih primerov je mogoče vse »dokazati«. Seveda ne poznamo samo »dirkačev na smučiščih«, ampak tudi v hribih — in tako je mogoče marsikje slišati o »nekem primeru«, ko je turni smučar do smrti upehal divjo žival, ki mu je ni bilo težko slediti s smučmi. Vendar se največja večina smučarjev obnaša dostojno. Turni smučarji pa tudi smučarji-tekači in popotniki sicer hodijo po gozdnih in lovskih poteh, toda divjačina se do mirnih smučarjev obnaša radovedno, zadržano, nebrizno, nikakor pa panično ali z divjim begom.

Več škode lahko nastane med kombiniranim smučanjem na robu urejenega smučišča: veliko smučarjev išče na majhnem prostoru nedotaknjen sneg.

Tudi kar zadeva turno smučanje se nekateri že pritožujejo, da postaja preveč množično. V primerjavi s smučarji na urejenih smučiščih turnih smučarjev še vedno ni preveč. Na drugi strani so pogosteje obiskovani le nekateri vrhovi, medtem ko vlada na nekaterih smučarskih gorah pravi mir. One-snaževanje okolja je zato neznatno. Turni smučarji ne potrebujejo markiranih poti in ne puščajo za seboj niti klinov niti sledov magnezije, nad čemer se pritožu-

S prijateljem v neokrnjeni naravi

Foto: Mirko Kunšič

jejo posebno »klasični« alpinisti; naslednje sneženje zabriše njihove sledi.

Turno in alpinistično smučanje sodi med najlepše in za okolje najčistejše športe.

Spet drugačna doživetja v gorah ponuja smučarsko popotništvo, ki postaja po svetu ena izmed različic planinstva. Smučarski tek se je pravzaprav razvil iz smučarskega popotništva in je v nekaterih deželah že pravi ljudski šport. Smučarsko popotništvo pa je v Alpah (in tako tudi pri nas v Sloveniji; op. ur.) še v povojih. V Skandinaviji so glede tega daleč pred nami, temu ustrezno pa je tudi prilagajanje izdelovalcev opreme željam in potrebam zimskih popotnikov na smučeh. Skandinavci, ki prihajajo smučat v Alpe, pravijo, da je smučarsko popotništvo v teh naših gorah mnogo lepše kot v njihovi domovini, seveda zaradi lepše pokrajine.

Smučarskemu teku se vse bolj odpira tudi visokogorje. V smučanju se vse bolj uveljavlja nova panoga — visokogorski smučarski tek, ki ga imenujejo tudi smučarski kros. Ta športna zvrst sicer obstaja že več let, vendar so se z njo ukvarjali le redki ekstremni smučarji. Zadnji čas pa je smučarski kros postal sedma panoga nordijskega smučanja (smučarski skoki, teki, poletji, kombinacija, biatlon in množični tek) in je v nekaterih evropskih državah že dobil veliko privrženecov. To se pozna tudi pri udeležbi na vse številnejših takih tekmovanjih. Tako kot je želja vsakega smučarskega tekača udeležba na teku Vasa in želja vsakega kajakaša, da bi se spustil po Grand Canyonu, sanjari zdaj vsak smučar-krosist o udeležbi na Geierjevem teku. Te visokogorske tekme

Trikratna leoparda

»Sneženi leopardi« se imenujejo v Sovjetski zvezi tisti alpinisti, ki so splezali na vse štiri sedemtisočake v državi, na Pik komunizma (7495 m), Pik pobjeda (7439 m), Pik Lenin (7131 m) in Pik Korženevskaja (7105 m). Dva sovjetska alpinista sta že trikratna snežna leoparda: Valerij Putrin in Boris Studenin. Slednji je bil predlanskim star 50 let, doslej pa je bil vodja 115 odprav.

v teh organizirajo najpogosteje kot moštvena tekmovanja, udeleženci pa morajo biti izredno dobro telesno pripravljene, odlično morajo obvladati tekaške smuči med vzpomom in še bolj med spustom ter imeti tudi izkušnje v alpskem smučanju.

Varstveniki okolja se kajpada bojijo, da bi smučarji uničili velik del gorskega sveta. Kaj pomeni, da so odprli srednjeevropske gorske regije zimskim športom, nam pove podatek, da je to zimo med Grenoblom in Schladmingom več kot 12.000 najrazličnejših smučarskih naprav in žičnic. Predvsem ima urejanje smučarskih prog in smučišč znane negativne ekološke učinke, kot je zmanjšana sposobnost tal za zadrževa-

nje vode, povečan odtok vode in vse več hudournikov. Na avstrijskem Salzburškem, na primer, kjer so zdaj urejene smučarske proge na več kot 7000 hektarih, se je za 20 odstotkov povečalo število hudournikov in divjih odtokov vode.

Poleg tega je nekaj let nova nevarnost tako imenovano variantno smučanje: smučarji sicer uporabljajo smučarske vlečnice, smučajo pa se ob robovih urejenih smučišč po neteptanem snegu. Tako pogosto nastajajo velike škode na podrahti. Vse druge vrste smučanja v visokogorju so vsestransko koristne in jim ne nasprotujejo niti najbolj »pravoverni« varstveniki okolja.

40 LET GORSKE REŠEVALNE POSTAJE MOJSTRANA

REŠEVALCI SO OSEBNOSTNO ZRELI LJUDJE

Dragica Manfreda

Kadar srečam Janeza Brojana mlajšega, načelnika GRS Mojstrana, mi pride na misel, da jabolko res ne pade daleč od drevesa, saj vodi »svojo« reševalno postajo prav tako zanesljivo, kot jo je nekdanji njegov oče. Ta naša najbolj obremenjena postaja je namreč vseh 40 let, kolikor jih je po vojni nabrala, življenjsko povezana z imenom Janez Brojan, saj se je oče današnjega Brojana 1946. leta udeležil kot predvojni gorski reševalec prvega reševalnega tečaja v Krnici.

Zametki te reševalne postaje pa segajo še dlje v preteklost, nekam v prejšnje stoletje, ko so najsrčnejši prebivalci te doline pod Karavankami in Mežaklo pomagali ob nesrečah pastirjev, gozdarjev in drugih obiskovalcev gora.

Pa pustimo za zdaj megleno preteklost! Postaja je danes — in tako je že dolgo — s številom opravljenih akcij na vrhu seznama slovenskih postaj GRS. Niso bile izjeme, ko so morali reševati ponesrečene celo po štirikrat na teden, nemalokrat pa kar trikrat na dan, kajti nesreče so v naših gorah pogoste obiskovalke, še zlasti v triglavskih dolinah ter njihovih ostjenih ter v Karavankah od Golice do Kepe, kar je vse področje mojstranskih reševalcev.

No, danes bi lahko rekli, da je reševalcem nekoliko lažje zaradi neprimerno boljše opremljenosti, saj je bila nekdanja oprema dokaj skromna — nekaj reševalnih vreč z drogom, konopljenih vrvi in vrvic ter za vse potrebe en sam Grammingerjev sedež, kar vse so zdaj zamenjala gorska nosila vrste marinar in oprtniki — in kar je najvažnejše — helikopter.

»Danes imamo res kaj vzeti v roke, od 1969. leta pa nam pri reševanju pomaga

tudi helikopter RSNZ, ki je postal najuspešnejše reševalno sredstvo. Za povrh je zdaj teoretično in praktično znanje 25 mojstranskih reševalcev bogatejše, saj jemljemo v svoje vrste le izkušene alpiniste. Toda ne smemo pozabiti, da se je v teh 40 letih razmahnilo tudi pohajanje po gorah, zaradi česar je število nesreč neprimerno večje, pa tudi alpinisti so v plezanju tako napredovali, da jih je treba reševati skoraj iz nemogočih položajev,« pravi Janez Brojan mlajši.

— **Število nesreč torej še kar naprej raste?**

»Raste hkrati s številom obiskovalcev v naših gorah, čeprav smo, moram priznati, letos po dolgih letih zabeležili manj gorskih nesreč. Zaradi dolge zime je bila nekoliko krajša poletna sezona, upam pa, da ne trdim prehitro, če rečem, da je morebiti malce napredovala tudi osveščenost ljudi, ki obiskujejo gore. Ali je končno minilo noro obdobje sprehajanja po gorah v vsakršnem oblačilu in obutvi? Ena izmed dveh letošnjih težavnejših akcij na triglavskem območju je bilo namreč reševanje samohodca na Bambergovi poti, ki je očitno pozabil na to, da na snegu drsi. Na ledeni poti, prekrito s snegom, mu namreč ne bi zdrsnilo, če bi imel na nogah dereze.«

— **Večkrat slišimo, da postajajo reševalne akcije v gorah vse dražje, včasih pa se izkaže, da reševanje sploh ni bilo potrebno. Ali bi zaradi skromnih sredstev, ki jih dobivate za to humano delo, v prihodnje lahko tehtali odločitve, ali iti v akcijo ali ne, kadar niste prav prepričani, za kaj gre?**

»Nikakor! Naša zavest in dolžnost sta nespremenjena — pomagati nemočnim planincem in izletnikom v gorah, pezalcem

Helikopter reševalcem olajša delo, ponesrečenec pa omogoča hitrejši prevoz

v stenah, turnim smučarjem, skratka, prav vsem, ki našo pomoč potrebujejo. V naših vrstah so, kot sem že rekel, ne le preizkušeni alpinisti, marveč tudi osebnostno zreli ljudje, ki jim je humanost njihovih dejanj edino vodilo pri reševanju. Pri tem je pač treba računati s tem, da se kakšna akcija, tudi helikopterska, kasneje izkaže kot nepotrebna — toda po bitki je vsak general pameten...«

— Težave ste imeli z zagotavljanjem sredstev za nakup opreme.

»Saj so še, vendar si sedaj ni potrebno več sposojati opreme pri sosednjih gor-

skih reševalnih postajah. Kljub temu se opremljamo prepočasi, sodobna oprema je vpražje draga, pa še večji del prihaja iz uvoza, saj domačim proizvajalcem menda ni vredno delati reševalne opreme v tako majhnih serijah. Nekaj sicer poskušajo delati zasebni obrtniki, vendar mora biti vsa oprema testirana in potrjena. Sicer pa moram reči, da nas po svojih najboljših močeh financirajo jeseniška občinska skupščina, zavarovalna skupnost Triglav in Železarna Jesenice. Če pa bi končno imeli urejen še status gorske reševalne službe, bi bil vir financiranja te službe stalen in bi odpadel marsikateri problem. Toda kdo ve, zakaj tega toliko časa ni mogoče urediti!

Dve leti po otokih

Mlada Indonezijca sta prehodila svojo domovino v dveh letih in sedmih mesecih. Treba je vedeti: Indonezijo sestavlja 13 000 otokov, na katerih pa ni samo ravninskega sveta. Ta čas sta raztrgala 13 parov čevljev.

Bolgarski triatlon

Turistični triatlon je v Bolgariji nova vrsta tekmovanja, ki ga sestavlja hoja po podzemskih jamah, popotništvo in kolesarjenje. Na tem triatlonu je treba v skupini prehoditi 2500 metrov po podzemski jami Magura, celotna skupina pa mora hkrati priti iz jame. V naslednji etapi je treba prehoditi 35 kilometrov, v tretji etapi pa je treba voziti s kolesom približno 45 kilometrov. Prvo tako tekmovanje je bilo leta

1985, na njem pa je sodelovalo 27 turistov, od tega tri ženske.

YUE 6 in E 7

V 4. lanski številki popotniškega glasila Avstrijske planinske zveze (OEAV) je na poldrugi strani natančno opisana otvoritev jugoslovanskega dela evropske pešpoti E 7, ki se pri nas začne pri Kobaridu ter poteka skozi Tolmin, Škofjo Loko, Mačkovec in Krško do Kumrovc. Avtor prispevka je ministrski svetnik dr. Robert Wurst, star znanec naših popotnikov, velik prijatelj Jugoslavije in oboževalec slovenskega dela evropske pešpoti E 6 od Drave do Jadrana. Dr. Wurst z velikimi simpatijami piše o urejenosti obeh slovenskih delov pešpoti, ki tudi prispevata k povezovanju, razumevanju in prijateljstvu med narodi.

3. PREGLED SLOVENSKEGA GORNIŠKEGA FILMA

AMATERJI NA ROBU PROFESIONALNEGA

Sonja Dolinšek

Tisto, kar lahko danes pokažejo slovenski amaterski planinski filmarji, že dolgo ni več samo za družinski album — tako po vsebini kot tudi po tehničnih izvedbah.

V Cankarjevem domu so 20. novembra prikazali štiri kratke filme, ki jih je komisija III. pregleda amaterskega planinskega filma izbrala za najboljše; v izziv vsem, ki se po hribih potepajo s kamerami, je treba povedati, da so vse štiri posneli aktivni alpinisti. Morda tu tiči vzrok, da je bil le eden od njih posnet v naših gorah. Zopet izziv?

Očitek to zagotovo ni, naj so bili Yosemite Petra Podgornika, ki so bili kot prvi na sporedu, klasičen in celovit dosežek naše naveze. Morda bi kdo s popolnejšo opremo, več denarja, večjo ekipo, posnetki iz helikopterja, veliko več metri posnetega materiala in zato nekoliko drugačno montažo naredil več, vendar bistveno bolj zgovorne, doživete, zlasti pa avtentične zgodbe o eni od najzahtevnejših yosemitskih smeri ne bi mogel posneti.

Drugi film avtorja Petra Podgornika je bil Cerro Torre. Pripoveduje isto zgodbo, kot jo je že videla televizijska javnost in stroga žirija v Trentu, ki je avtorju Fistrovcu prisodila nagrado. Podgornikov film je občutno krajši, z nekaj več osebnega doživljanja in praktične pripovedi ter vtisom, ki ga zbuja v gledalcu: tako je bilo

Slovesnost po 3. večeru slovenskega amaterskega gorniškega filma: podpredsednik PZS dr. Tone Stroj in izročila priznanja in knjižne nagrade vsem trem avtorjem, ki so sodelovali na 3. pregledu

Foto: Stane Klemenc

pravzaprav tedaj tam v daljni Patagoniji.

Vedno hudomušni Peter Markič vnaša tudi v svoje filmske stvaritve sproščen, a prodoren dar opazovalca. Zanj se film ne konča, ko je posnet, ampak zgodbo znova pregnete, ko prične material montirati. In rezultat je nekonvencionalna in prav gotovo ena izmed najprisrčnejših zgodb o pristopnem maršu v himalajske gore, o Nepalcih in Nepal — o vsem, skratka, kar ima vsak, ki je tam že bil, tako rad, pa tega večina ne zna povedati. Filmsko zgodbo o nesreči v Severni triglavski steni je posnel Janez Brojan mlajši že pred časom. Izmed vseh predstavljenih filmov je le v tem pravzaprav čutili scenarij — zgodbo, ki jo v življenju splete naključje, v filmu pa avtor. Težko je namreč take filme uvrstiti med dokumentarne ali igrane. V vsakem od teh dokumentov je namreč igra in v vsaki od teh iger je dokument. Ločnice ni — tako kot je ni med zabavo in garanjem, med pustolovščino in raziskovanjem, med opazovanjem in akcijo. In prav zato so ti filmi svojevrstno kulturno doživetje, slika življenja ali morda celo svojskega »modus vivendi«. Kaj torej reči o III. pregledu naših amaterskih planinskih filmov? Kakovost se brez dvoma izboljšuje iz leta v leto, z njo pa tudi kvantiteta publike. — Vendar se sprašujem, do kdaj. Koliko časa bodo še zdržali avtorji pa tudi tisti organizatorski zanesenjaki, (tu moram omeniti predvsem dr. Toneta Strojina), ki se borijo za publiciteto trdega ustvarjalnega napora, prispevka k splošni slovenski kulturi, večnega DAM — brez organiziranega in plansko zastavljenega DAJ!

Ali bomo zopet zamudili pravi trenutek?

BIVAK II

MARJAN BRADEŠKO

V prostoru je bilo še čutiti vonj po ugasnjeni sveči, medtem ko je v spalni vreči že prijetno grela. Mračen prostor so osvetljevali zadnji svetlobni prameni poslavljajočega se dne, ki so prihajali skozi majhno lino na vratih. Večer se je nagibal v noč. Ob pločevinasti strehi se je sprehajala rahla sapica. Škrebilo je včasih malo močnejše, včasih prav nežno. To je bilo trepetanje večera, ki ga zmrzi v prihajajoči noči. In takih mirnih večerov je tu gori veliko... In tudi bolj grozeči so. Ko divja vihar in se jeklene vrvi napenjajo in branijo, da bi prijetno pločevinasto škatlo vrglo čez rob navzdol, ko ob strehi ne škreblija sapica, ampak oglušujoče ropotata dež in sodra, ki ju divji veter neusmiljeno žene nekam v zeznato, ko visoko gori v stenah bobni nevihta.

Skozi lino je prihajala medla svetloba, ki je postajala močnejša in mehkejša, bolj ko se je večer umikal noči, ki je zvezdam na kristalno jasnem nočnem nebu jemala njihov sijaj... Prihajala je čudovita mesečna noč in najsi bo spalna vreča še tako topla in zunaj nič kaj toplo, je tak večer treba doživeti zunaj, na planem.

In sem zlezal ven, se oblekel in obul in stopil pred vrata na tisto čudovito mesto, od koder se oko zazre v enega izmed najlepših koncev naših gora. Dolina pod mano je počivala v trdem mraku, na oni strani pa je stal v vsem luninem sijaju, potresen s prvim jesenskim snegom in mogočen, kot se zanj spodobi... Triglav. Jeziki zaledenelega snega pod Kredarico so se bleščali v mesečini, ki se je že razlila po najvišjih vrhovih, medtem ko je Stena še stala temačna in orjaška v senci Cmira.

Ženske na osemtisočakah

Leta 1974 so bile ženske prvič na vrhu osemtisočaka: tri Japonke so priplezale na Manaslu. Leto dni pozneje so ženske priplezale na najvišji vrh sveta: prva je bila Japonka Junko Tabei in le malo pozneje Tibetanka Fantong. Prvi Evropejki na osemtisočaku sta bili isto leto dve Poljakinji, in sicer na Gašerbumu II brez moškega spremstva. Prva Evropejka na Everestu je bila Poljakinja Wanda Rutkiewicz.

Vse naokrog je bilo mirno, taka popolna tišina, da sem se zdrznil, ko se je na melišču spodaj premaknil gams, samotar, ki je kot jaz užival to spokojno noč. Rumeni macesni nižje spodaj na Kališču so v mesečevem soju še bolj žareli: kot tleče bakle, posajene po grebenu proti Spodnjemu Rokavu. In zadaj, za njimi, ostra bela glava Stenarja na temno modrem nočnem nebu.

Moj prostorček pred bivakom je bil še vedno v senci. Rahla sapica je vsake toliko časa zatrepetala v poznojesenski noči, ko so gore še bolj tihe in mirne, ko so polletni obiskovalci že zdavnaj za pečmi, ko vse lega k počitku... Jesen v gorah. Ko se pasovi rdečih bukev zajedajo med temačne smreke v pobočja nad Vrti in ko visoko nad dolino ogrejejo srce zlatorumeni macesni in zadnji, topli pozdravi slepečega jesenskega sonca, ki se bo počasi poslovilo. Čes, ko v tišini in samoti spet verjameš v življenje, ko spet verjameš, da je svet vendarle prečudovit, da bi bilo na njem kaj narobe. Čas, ko se ozreš nazaj v preteklo leto in vidiš, da je bilo kljub vsemu vendarle in predvsem lepo. Trenutki, ko bi hotel, da se vse ustavi in ostane tako za večno.

Za razoranim grebenom Šplevte je postajalo svetleje in svetleje, senca se je vse bolj umikala svetlobi, ki se je počasi zlivala navzdol z zasneženega Oltarja, ki je lezla prek Grla vse nižje in nižje do Jezera, ki je še ostre, strme Rokave spreminila v svetle in prijazne snežne stožce na globokem, temno modrem nebu.

Rahel oblaček nad Šplevto je bil ves bel in bližje ko je bila svetloba, bolj je izgineval. Naenkrat ga ni bilo več in spet je bila tiha, mirna noč.

Kako sam si sredi divjih, razoranih gora! Si del te noči, del teh gora in nikogar ne motiš v svoji samoti. Gams se še naprej mirno sprehaja. Oltar še vedno stoji in še bo stal, le ti se boš vrnil tja, kjer naj bi bilo tvoje mesto, tja, kjer ni takih noči in kjer marsikdo nikdar ne opazi tistega, ob čemer bi nato vsaj enkrat mirno, srečno in zadovoljno zaspal.

Svetloba se je priplazila že čisto blizu, že je bila na sosednjem gričku, greben Šplevte se je izrazito risal na osvetljenem nebu... in nato se je svetloba razlila vse naokoli, občila me je z vsem hladnim in lepim sijajem, občila je svet okoli bivaka. Še svetlejša je postala noč in debela, okrogla, svetla jesenska luna, zadnja, preden bodo gore zaspale svoj globoki zimski sen, je pričela svojo pot po nebesnem oboku.

ZIMSKE SLIKE SPOD NANOSA

KAKO SMO JO MAHALI PO MAH

NADA KOSTANJEVIC

Prva povojna leta so — glej ga šmenta! — smrečice pripeljali na trg na Reki šele nekaj dni po nemarksističnem božiču. Ker sem bila takrat že dovolj odrasla, moji starši pa že stari, sem za ta praznični okras morala skrbeti jaz.

Na srečo smo imeli na Platku logarja Korelca. Preden sta bila postavljena in urejena domova na Platku in hrvaškem Sniježniku, je imel ta logar v sajasti in ne preveč čisti logarnici skromno gostišče. Enako je ljubil gozd, denar in svojo katališko vero, zato je lahko vse troje lepo povezal. Kamion s smučarji in planinci je sprejel pred logarnico s šopom že izpolnjenih dovolilnic za sečnjo, planince pospremil v gozd, pokazal mesto, kjer so drevesca rasla najbolj na gosto ter dopovedal, da drevo takointako stoji doma v kotu in torej ni treba, da je na vse strani košato. Včasih nas je popeljal na svežo poseko, kjer smo brez dovolilnice lahko sekali vrhove že posekanih smrek in jelk. Ko so Korelca upokojili, smo drevesca pač kradli, a vedno po Korelčevem receptu, tako da nismo delali škode. Vedno smo jih hodili iskat na Platak ali pod Tuhobič v gozd Zvirjak, kajti na Učki uspeva od iglavcev edino črni bor.

Jaslic z mahom v Hrvaškem Primorju po domovih ne poznajo in jih postavljajo edino v cerkvah. Tako mi mahu ni bilo treba nikoli iskati. Le 13. decembra je bilo treba posejati na krožnik v žagovino pšenico, da je do božiča ozelenela.

Čez nekaj let so na gozdni upravi uvideli, da vsi ljudje le niso obzirni planinci in da bo manj škode, če pripeljejo drevesca v prodajo že pred božičem. Tako sem to »službo« izgubila.

Ko sem se poročila v Vipavo, je bilo treba poskrbeti tudi za mah. Sosede sem po hrvaški metodi navadila sejati pšenico, one pa so mi odkrile, kam je treba iti po mah, kar je bilo od leta do leta drugače. Če je v drugi polovici decembra Nanos že zametel sneg, če se je spustil celo do Gurščic ali Plaza, smo hodili po mah ob hudournik Bela. Tam je zanimiv sifon Črn-cova jama, kjer Bela včasih ponikne, včasih pa izvira, odvisno od tega, v katerem delu Nanosa je več padavin. Mah ob Črn-covi jami je voden in grd, a če ni bolj-šega, je tudi tak dober. Sicer pa smo šli gor proti Gurščicam ali celo do Abrama. S seboj sem vedno jemala celo procesijo mularije. Iz arhiva smo privlekli božične pesmi in jih ponavljali, kar je bilo včasih zelo veselo. Ko sem nekoč zapela »Clo-

vek, zdaj si otet«, me je sosedova punca vprašala, kako da je en sam človek — »oktet« ...

Ko se je uveljavil zimski pohod na Javor-nik, so jo maharji redno mahali na Nanos že drugo decembrsko nedeljo.

Lansko leto smo jo ucvrli tja gor Lovren-cova Teza, moj vrtnček Robi ter naša cucka Pika in Bolhač. Že pri vodnem zbi-ralniku (po slovensko povedano rezervarju) pa je Robi opazil, da so mu hlače preširoke.

»Teci se domov preobleč, dokler še nismo predaleč!«

Ko je prišel nazaj, sem mislila, da me bo kap. Prišel je namreč v kratkih hlačah — 13. decembra, v »ključih« pa je že bil sneg. A kaj mu morem! Bo pač tekel in se ogrel, sicer se lahko preoblačimo do polnoči.

Pri Ključih je nekaj pokonci postavljenih kamnov, ki so gozdarjem, dokler so še ponoči hodili z vozovi na Nanos, kazali ovinek. Otroci jim pravijo spomeniki. Ne-koč so bila vsa pota na Nanos, kranjska, trška, vrhpoljska, gradiška, ki ji pravijo tudi griza ali lipenjska pot, izlizana od ne-štetih trdih okovanih voz, ki so jih vozili na Nanos po drva. Odkar pa so naredili cesto čez Sanabor, se teh poti poslužujejo le redki, ki imajo skromne gozdne meje na Gurščicah. Zdaj gozdna uprava tam spet seka pota.

Borovna, gozd črnega bora nad Vipavo, se nezadržno suši, onesnažen zrak se je lotil celo odporne hrasta in brina na Gurščicah. Vendar sta Robi in Taza odkrila primerni brinovci drevesi, ki bosta kra-sili naša domova do svečnice, potem pa ju bodo pojedli kunci.

Pri ključih se odcepi potka proti Vrhpolju — nad Vrhpoljem. Tod smo iskali in zadaj za kamenjem našli veliko lepega mahu. Različnih vrst ga je bilo: smrečice, pre-proga, lišajček, pljesa; tako in še drugače smo ga poimenovali otroci.

Spustili smo se na Počkarjev laz nad Vrh-poljem. Na češnjehvih drevesih seveda ni bilo več sledu o češnjah, toda edino breskovo drevo je še imelo nenavadne, stra-šansko grenke in neužitne sadeže, tako da so bili otroci prepričani, da so to slo-vita sodomska jabolka. Te drobne črne breskve dozoriijo konec avgusta in ne vem, s čim so križane, da so popolnoma ne-uzitne; sam olupek jih je in skoraj pol zime vztrajajo na drevesu. — Šipkov grm pa je bil poln čudovitih rdečih sadežev, ki smo jih obrali. Robi, Pika in Bolhač so se spotoma še spustili v opuščeni vojaški bunker; kakšni so prišli ven, raje ne pra-

šajte. Vse tri smo vrgli v škafl tople vode, brž ko smo drevesca odložili v »hramu« in mah razgrnili na kašči.

*

Prvo leto sem šla na Javornik le s starejšim rejenčkom. Vreme je bilo deževno in pot zasnežena. Videli nismo prav ničesar razen ljudi pred seboj in za sabo. Malemu so se hribi tako zamerili, da ni nikoli več hotel z nami.

Tudi Robi ni nič kaj rad šel, ker je vedel, da bo edini mulec iz Vipave. Zahteval je, naj mu dam kar tisočaka — in dala sem mu ga. Nepedagoško? Zakaj? Saj je plačal avtobus do Ajdovščine in iz Ajdovščine do Cola, plačal značke, razglednice in klobase — in mi še pošteno vrnil nekaj desetakov.

Ko smo prišli do Cenca, nas je pozdravilo čudovito zimsko jutro, steza, na kateri se je iskril sneg, drevesa, odeta z iskrecimi se iglicami ivja, množica veselih in poskočnih planincev...

Prejšnje leto je v največji plundri hodila pred mano ženska, ki je zdihovala: »Pol ure sem zjutraj študirala, kaj naj obujem...«

Prekinila sem jo: »Če bi molzla kravo, kot sem jo jaz, ne bi imela časa študirati!«

»Pa sem jo molzla!«

»Če bi merila padavine, kot sem jih jaz, ne bi imela česa študirati!«

»Pa sem jih merila tudi jaz! Čast mi je, vremenska služba iz Podkrajja!«

»Me veseli, vremenčica iz Vipave!«

Kmalu sva z izmenjavo meteoroloških izkušenj na visoki ravni zapečatili najino srečanje.

No, tudi letos je bila pred menoj.

»Živio, vodovodarca!«

»Zdravo, vremenčica!«

Ko je bila trideseta obletnica vremenske službe, so bili vsi vremenarji povabljeni na Hidrometeorološki zavod v Ljubljano. Pokazali so jim naprave in Trontelj je kósil z njimi. Ne jaz ne Podkrajka nisva bili zraven, saj sta postaji takrat vodila njen oče in moj mož, ki sta zdaj že oba pokojna.

No, naša postaja in naše aparature so karseda preproste; poročilo pošiljamo le enkrat mesečno, podatke pa zapisujemo vsak dan. Kljub temu nas vsi sosedge sprašujejo, kakšno bo vreme, čeprav beležimo le vremensko preteklost...

Mali Robi seveda ni hodil po dobri gazi. Metal se je v celec in veselo vriskal, kepal mene in vsakogar, ki se mu je pustil, tekal naprej in nazaj, skratka, zaslužil si je vsaj dvojno značko za dva pohoda, moji živci pa za pet.

Nad Cencom smo videli Malo polje, kjer stanuje puškar Hubert, nekateri preveč vneti maharji pa so poskušali izpod snega izbrskati kaj mahu. Tistim ni zamere. Robi

je dosti bolj zameril — in jaz tudi — onim, ki so kopali telohove korenike.

Tudi prejšnjo nedeljo se je v Počkarjevem lazcu nekdo lotil in izkopal zvončkove čebulice. »Presneti Vrhpoljci!« je robantil mali. — Zvončkove čebulice za k jaslicam se sme izkopavati le na Gurščicah, v Martelovih, v Dolincah ali v Matičevem talu. Dol, v dolini, so razen pri Tekcu vsi zvončki sajani. Če je otrok spomladi po nesreči pri nabiranju zvončkov zril tudi čebulico, so jo starši vsadili na mejo v okolici Vipave — in tako so se zvončki razmnožili tudi po Borovni, čeprav tam ni ugodno zanje.

Potopimo se v gozd, pridemo iz njega in vidimo tisto novo, a zameteno gozdno cesto, ki pelje do Snežnikarjevih tetk, samotark na griču nad Šajsko ravnijo. Ženici imata starinsko, a snažno in urejeno bajtico; luči si ne želita napeljati, tranzistor imata — nekaj pa človek le mora imeti od življenja, a ne? — in poleg tega kupujeta Primorske novice in Družino, No, do Snežnikaric ta dan nismo šli. Spodaj v dolini med javorniško cesto in njimi pa so še nekatere domačije: nekatere zapuščene, druge naseljene le poleti ob košnji in paši.

Še dva ovinka in že smo pri kapelici, kjer se začinja »središče« Kanjega dola. Tu je montažna zgradba, ki je bila včasih šola, zdaj pa je prazna, tu je kmetija, kjer gospodinja kuha čaj za pohodnike, v veži pa nam žigosajo pohodove izkaznice. Tu so zadnje hiše naselja Kanji dol, naslednje že spadajo pod Javornik.

Naposled smo le pri Medvedu in pri domu. Dol proti jugu vidimo nepregledne zasnežene gozdove, proti vzhodu pa naselje.

Prerinili smo se v koč, kupili nekaj razglednic in značk, po razhojenem in umazanem snegu stekli na vrh in se nato odločili za sestop.

Da je mulec spet zletel v čisto vsak snežni kup, je jasno. Starejši možakar pred menoj je bil »kamenjakovec«, reški planinec; za poln avtobus jih je prišlo. Pogovarjala sva se o skupnih znancih, o vremenu, o mestu, ko je mali Robi ljubosumno spet stopil k meni: »Mama, sedaj nisi več Hrvatinja, sedaj si Vipavka!«

Tista »Hrvatinja« je Rečana spravila v posebno dobro voljo in se je poskušal malo šaliti z malim.

»Mama, če se boš Rečanov držala, ne bova ujela avtobusa s Cenca!«

Rečan se je nasmejal mojemu malemu varuhu — in poslovia sva se.

Res sem že pod kanjedolskim naseljem dohitela dva Vrhpoljca. Rekla sta, da imata avto pod Cencom in da naju lahko zapeljeta domov.

Tako sva z malim hitela — in je bil še velik, bel dan, ko sva se vrnila v Vipavo in imela še toliko časa, da sva do večera postavila jaslice.

HRIB S ŠTEVILNIMI STUDENCI

JANEZ JERAM

Voda! Brez nje ne moremo živeti, vendar raje pijemo vino. Če imamo denar zanj. V preteklosti smo ga manj pili, če izvzamemo vinorodne kraje — pri delu smo pili le vodo. Ko so italijanska podjetja gradila ceste in druge vojaške objekte ob bivši jugoslovansko-italijanski meji, so zaposlovala mlade fantiče, ki so nosili vodo na delovišča — te ni nihče branil piti. Če fantič ni bil dovolj priden, so se delavci lahko pritožili, da ne dobijo dovolj vode. Nekoliko bolj laična je bila ocena, od katerih studencev je voda primerna za pitje. To so »capoti« izvedeli od domačinov. Tak studenec je bil včasih precej oddaljen od delovišča. Fantič si je zato včasih skrajšal pot in zajel vodo iz bližnjega studenca, kjer pa je bila voda bolj mlačna. Toda to so delavci takoj ugotovili. Tudi pri kmečkem delu, predvsem ob košnji, je gospodar skrbel, da je bila voda vedno pri roki. Domačini so ocenjevali vodo tako, da je od nekaterih studencev voda mehka, od drugih trda — lačna. Bolnik, ki je bil že pri koncu življenjskih moči, je želel, da mu prinesejo vodo od določenega studenca.

Še skoraj otrok sem stikal okrog Vrhovcovega vrha in navzdol v dolino, do tam, kjer je segalo pobočje in grebeni tega vrha, kjer je tudi naša domačija. Zanimali so me predvsem studenci. Vedel sem za vse studence, kateri je boljši in kateri slabši. Vode, ki je bila pomešana z »nafto«, domačini niso uporabljali. V Vrhovcovem vrhu prevladujejo karbonski skrilavci, peščenjak in meljevec. Te kamnine vsebujejo bitumenske snovi in tako delajo na vodi mavrične prevleke. Zato je voda le iz nekaterih studencev trda. Vendar čista! Kjer je bil izvir zasut z dračjem in listjem, sem skrbno očistil in razgrebel zemljo, da sem našel jedro izvira. Najbolj so me privlačili tisti studenci, ki so izvirali naravnost izpod skal. Včasih sem se usedel ob njem in dolgo opazoval to čudo narave. Ko sem bil tako zaverovan v studence, sem razmišljal, kje so rezerve te vode v dolgotrajni suši, ker nobeden ne usahne, čeprav se nekoliko osuši. Vse ugotovitve sem si skrbno zapisoval v majhen notes, ki sem ga nedavno izbrskal iz svojega arhiva.

Zapis je bil še komaj čitljiv. Vendar sem takoj obudil spomin in zopet občel vse studence v tem kraju. Primerjal sem bogastvo studencev v Vrhovcovem vrhu z drugimi vrhovi v soseski in tudi z nekaterimi bolj oddaljenimi. Kljub temu da sem

se povsod, kjer sem hodil, zanimal za studence, jih nisem nikjer videl toliko kot prav v tem vrhu in tako visoko. Tu je najvišji studenec le kakih 30 metrov niže od kopastega vrha, ki ima 1047 metrov nadmorske višine. Vendar je ta studenec tako močan, da je zadostoval za najvišjo kmetijo tik pod vrhom in sedaj še za novo planinsko postojanko pod Rmanovcem. Vse domačije, ki so raztresene okrog Vrhovcovega vrha, so preskrbljene s tekočo vodo. Izjema sta bili dve manjši domačiji, do katerih pa je danes že napeljan vodovod, seveda od okrog 800 metrov oddaljenega studenca. Tako poleti ni bilo problema z vodo, ker so jo prinašali številni otroci. Drugače je bilo pozimi, ko so bili visoki zameti, studenci pa pod snegom in ledom.

Vsaka domačija je bila postavljena tako, da je bil studenec više v hribu, da je voda lahko po ceveh pritekala do domačije. Spominjam se, da so ponekod imeli še lesene cevi. Videl sem tudi, ko so debela za cevi vrtali z dolgim svodrom; polovico z ene, polovico z druge strani. Za to delo je bil poseben mojster, da se luknji nista križali, saj je meril le na oko.

Pri nekaterih domačijah je studenec tik ob domačiji, kjer so včasih natakali vodo kar pod lesenim žlebom; perilo pa so prali le pri večjih studencih, čeprav so bili oddaljeni od domačije; prav tako tudi domačo prejo in platno, ki so ga belili. Pri teh studencih so bila velika kamnita korita ali pa stesana iz debela.

Ko sem po kakih petdesetih letih ogledoval te studence, sem ugotovil, da so se nekateri pomaknili niže v dolino. Domačini vedo povedati, da je to nastalo ob potresu 1976. leta. Tako se je pomaknil studenec-izvir, od katerega je bila napeljana voda k naši domačiji. Ta pa je prišel prav niže ležeči domačiji. Ob obhodu sem pogrešal velika lesena korita ob poti. Bila so ob vsakem nekoliko večjem studencu, da so lahko napajali živino pri njem. Danes ni več vprežne živine, traktor pa ne potrebuje vode. Korita so propadla, gmajne, kjer se je pasla živina, so zaraščene.

Vode od studencev izpod Vrhovcovega vrha se stekajo v tri potoke: Podlanišarčo, Podjelovščico in Podpleščico, ki se potem stekajo v Soro. Največji potok je Podlanišarča, ki teče skozi Podlaniše. Ob njem je bilo sedem mlinov v majhni razdalji drug od drugega. Nekatere so imeli v lasti više ležeče kmetije, ki so mleli le za domače potrebe; drugi so bili v lasti mlinarjev-obrtnikov, ki so se ukvarjali izključno z mletjem žita. Danes stoji ob tem

potoku en sam mlin — stoji, ker je gospodar-mlinar pred kratkim umrl. Sicer pa tu okrog ne sejejo več žita.

Potok Podlanišica je bil v preteklosti precej močnejši. V mladih letih sem ga komaj preskočil, tokrat pa sem ga lahko prestopil. Ob izvirih so bili močni sestoji smrek in drugih dreves. Danes teh ni več. Kmetje so več sekali, več pa je opravil žled, ki je v zadnjem desetletju trikrat napravil v gozdu pravo katastrofo. Tako voda po dežju kmalu odteče.

Naj omenim še bližnjega soseda Vrhovcovega vrha — Bevkov vrh, ki je po zemeljski sestavi domala enak, vendar z vodo zelo skop. Studenci so, razen enega, globoko v pobočju. Nekaj kmetij je brez tekoče vode. Pri dveh domačijah so že pred

prvo svetovno vojno napeljali vodo iz niže ležečih studencev, kjer s pomočjo posebne naprave — hidravličnega ovna — voda sama sebe poganja navzgor. Eden teh hidravličnih ovnov še vedno deluje. Pri drugi domačiji pa za to napravijo niso dovolj skrbeli, zato je kmalu propadla.

Pred leti mi je neki nizozemski turist dejal: »Ne veste, kaj imate, ko vam čista voda priteče iz zemlje kjerkoli. Ko hodim tu okrog, se sklonim k vsakemu studencu in popijem požirek vode. Kaj bi pri nas v Holandiji dali za tak studenec!« To je marsikje tudi pri nas. Če ni pomanjkanja, pa je voda onesnažena. V Vrhovcovem vrhu je čista, niti en sam studenec ni onesnažen. To je v resnici danes že pravo bogastvo.

SPOMINI NA MLADOST

LEPA JE TA POKRAJINA

PETER VOVK

Capljam po strmi skalnati Kalanovi poti proti koči PD Kočevje. Ustavim se na ovinku druge in tretje mestne ceste in gledam navzdol. Lepa je kočevska zemljica. Hribi in hribočki tja do Črnega vrha in Roga bi radi drug čez drugega. Vasice med travniki, pašniki, njivami in vrtovi. Pogreznjene med sadnim drevjem.

Kako lepa je ta pokrajina ob vsakem letnem času! Toda ne moreš je prijeti. Samo gledaš jo in si vesel, da si tu doma. Ta košček Rinže, ki se kot kača vije med črnimi jelšami in vrбами proti mestu. Pomladno jutro me pozdravlja, s šumenjem vetra v vejah jelk in smrek. Popki listov se izvijajo iz vej.

Kako bogata je pomlad s svojimi darovi. Iz razcvetenega snega gledajo kronice in snežnice. Oglašajo se ptičji pevci. Ciciban kliče: Že, že te vidim, pridi, pridi! Capljam naprej in navzgor in lovim ta razkošni čas leta, ko poje divji petelin. Kos v črnem fraku z rumenim kljunom igra na flavto.

V meni je pomladno jutro, z zrakom, ki diši po jelovju in smrečju. Po črni dobri gozdni zemlji, preperelenini in odmrlih vejah. Skale in kamni ob poti, pokriti z mahom, kot tete in strici sede. Gozd je opran od toplih deževnih kapljic. Z vej se spuščajo v jajčastih oblikah na tla.

Vse se sveti v žarkih sonca. Iščem besede za to stanje, pa jih ne najdem. Visoko gori sem že, srce razbija med rebri močnejše. Ura je deset, sonca in ptičjega petja je vse več. Prebudim se iz sanjskega sveta. Črna žolna z rdečo perjanico na glavi tolče po suharju. Teše gnezdo.

Prvi metulj prileti v rožnatem krilcu. Ču-

dežni občutki in obeti. Osamljenost me prime za roko, odslej sva prijatelja.

Podoben plahi mravlji lezem naprej. Od-tisi tac medvedke in mladiča širijo oči. Zmeraj globlje oznanjajo sinice svoj vabeči klic pomladi. Ta stari sladki glas. Čudovite barve dreves in grmov polnijo oči. Nisem kriv, da je tako lepo ob Kalanovi planinski poti. Rdeča-bela markacija na skorji mlade jelke kaže pot naprej. Okamnella lepota skal in skalnatih blokov dela sliko popolnejšo.

Ptice pevke so priletele s topliga juga. Ščinkavec je pričakal ščinkljo. Spletata gnezdo iz drobnih vitic koreninic in suhih trav. Zimske tišine ni več, vse je prebujeno. Slišim neki nov glas. Uharica plava kot čudežna ladja, išče zavetje pred svetlobo sonca. Skrivnosti listnatega drevja je vse več in več.

Pastir brez ovc sem, s palico v roki, in ne vem, kaj bom spet zagledal. Bolno smreko že načenja mah in bršljan se ovija. Neoprijemljive sence dreves leže na tleh. Utrnila se je preperela veja, v zraku se razprši čuden šum. Čudežno padalce, javorjevo seme se vrtinči po zraku, tiho pada.

Kot da utrujenosti ni, blodim med debli in skalami po strmi Kalanovi poti. Zadevam na redka stara drevesa, ki jih poznam. Abeceda, prenesena v zvoke ptičev pevcev, visi na vsaki vejici. Usadem se na panj, letnice minljivih let, in pokrijem s tišino pomladnega gozda. Pristopica srna, vitka, počesana, umita. Ustavi se in me gleda. Drobnih bitij pomladi v zraku in na zemlji je vse več. Muhe in mušice se vrtinčijo, dvigajo in padajo. Plešejo nori ples radosti pomladi. Vse se mi zdi v pomladnem gozdu dragoceno in svečano. Kljub

temu da je zrak svež, se čuti pomladno življenje gozda v vsej svoji veličini.

Capljam po vlažnem listju rahlo zarisane steze. Poslušam posamično petje ptičev. To je doživljanje pomladnega gozda, vročična blodnja. Z molčečimi debli in skalami nisem sam. Tako mi je dobro in prav je tako. Visoko gorí sem že. Košarasta smreka razbija sončno svetlobo. Visi v hladnem zraku. Nekaj zadene obme, tiho zazveni. Bakrena krila hrošča.

Luža ob poti zrcali moj obraz, čudno dolg in zveržen. Uho kot tenka antena lovi tajne glasove gozda. Gnezdo drozga na debeli veji jelke, tik ob deblu, je spet oživele. Zemlja kot da je razburjena in se ne more umiriti. Klice jelk in bukev rinejo iz tal.

Oko se še ni zaprlo, lovi kar naprej nove slike. Tesnoba visokih dreves stiska razmetano skalnato pot. Gledam sinje modro nebo in bele oblake. Videti so kot gore. Visoko pod nebom plavata kragulja — samec in samica v ljubezenski igri. Kot da hočeta uiti iz veselja. Siničke dolgo-repke obirajo drevesno skorjo in tiho čeb-ljajo.

Oči pasem na sivih bradah mahov starih jelk in bukev. Ustavim se v zakotju, grem na soncu in zadiham bolj sproščeno. Capljam naprej. Noga se tiho in počasi utaplja v mehko listje. Kačice, viseče na leski, se zazibljejo. Iz veje prhne kalin. Mlade jelke ob poti se mi zde kot dobre žene, oblečene v zeleno svilo.

Zavijem proti Mestnemu vrhu (1060 metrov). Noge se kar same premikajo naprej. Pot se vije med drevjem in skalami do cilja. Ustavim se tik pod vrhom. Pred menoj leži moje malo mestece, moj rojstni kraj Kočevje. Gledam ceste, ulice, tovarne, stolpnice, bloke, skladišča in naselja. Mesto se veča, postaja vse lepše. Usedem se na suhar in gledam to malo gradbišče reda, ki ga je ustvarilo podjetje Zidar v Kočevju. S svojo dnevno in nočno lepoto me prevzame vsega. Zavzelo je velik obseg. Lepo se spopolnjuje stari del mesta z novimi stavbami. No, in tu so nove ulice, trgi, naselja. Preimenovana v imena slovenskih pesnikov in narodnih herojev, ki so se borili tod okoli med drugo svetovno vojno. Prelep je spomenik svobode sredi mesta. Delo petih akademskih kiparjev. Pred stavbo SDK Kočevje stojijo prsni kipi petih narodnih herojev domačinov s profesorjem Šeškom na sredi.

Svet zase je reka Rinža, ki se leno vije skozi mesto. Pomladi je zrcalno čista in prebujajoča. Gledam vse zavoje in pristane mladih dni, ko smo se otroci kopali v njej. Pred vojno je štelo mesto 3500 prebivalcev. Sedaj jih je že 10.000.

Vedno znova gledam mesto s prve, druge ali tretje ceste. Podoba se zrcali v moji glavi. Sami spomini ob Ljubljanski cesti: cvetoči kostanji in lipe, polne brnečih čebel. Rojstna hiša, kjer je sedaj knjigarna

Državne založbe. Stara gimnazija poleg, kjer sem hodil v šolo. Gostilna Pri soncu. Most, reka Rinža, cerkev, kavarna itd.

In tu je še Cankarjeva cesta, ob kateri smo se na dvorišču otroci igrali. Sedaj je vsa pozidana. Pa spet Šeškova ulica, polna novih hiš. Zelena okolica mesta je nekaj posebnega. Kostanjevci drevored v Kolodvorski ulici. V mesecu maju je ves v rožnatem cvetu. Polni okno moje dnevne sobe. Prijeto je bilo sedeti na lesenih klopih v maju pod cvetočimi kostanji. Pa spet kopaljšča ob Rinži in Rožni studenec. Izletna točka meščanov. Rožna ulica, polna dišečega cvetja.

Spustim se z Mestnega vrha po strmi skalnati poti nazaj proti koči PD Kočevje pri Jelenovem studencu. Odklenem vrata, vse v kuhinji je na starem mestu: miza, stoli, peč, omara, postelja. Usedem se na stol in popijem šilce slivovke, ki po naporu hoji prija. Podkurim drva v peči in ogenj veselo zaplapola. Voda v lončku veselo zacvrči. Usipljem kavo, odstavim, ohladim. Srebljem počasi, da bo dlje časa ostal dober okus v ustih. Gledam skozi odprta vrata na cvetlični prt pred kočo. Šumeča tenka sapa polni ušesa.

Razdehtele so se dolgoľase smreke pri studencu. Zadišalo je po smoli. In ta mir v prvih listih bukev. Tiho se dotikajo prsti kronice. Sam s seboj nekaj šepetam. Pogovor je tih, kot brneča krila kačjega pastirja. Dva glasova drug ob drugem, večerici — samček in samica. Polna gobčka suhih vejic skakljata naprej.

Svetloba sonca poje na vsaki iglici in listu. Pot do studenca je praznično obdarjena z vlažnim listjem in svežim mahom. Oči lažejo moji duši, tako čudno lepo je pri tebi, kočja PD Kočevje! Polno drobnih spremljevalcev imam ob sebi. Mlade sveže trave se vzdigujejo za nove stopinje. S tišino votlega suharja se igra zelena žolna. Kot rafal je njen glas.

Stare podobe v kmečki sobi so oživele. Vrtiček izpred sive kočje iz brun in ograda iz leskovih palic. Malo je takih krajev, malo takih streh, kritih s šindro. Kjer gnezdi jo polhi in spijo v odlistnatih dnež. Za bukovjem se svetijo skale Mestnega vrha. Ob južnih dnež pa le glas zvona iz Kočevja usiha med drevjem.

Že od nekdaj nosi gozd v sebi vrsto elementov deviške lepote, še zlasti če raste v določenem okolju, v višjih legah, oddaljen od naselij, iz kraških skal, iz razgibanega kraškega sveta, ki nosi v svojih nedrih vodo. To pa je naš Jelenov studenec. Kaj pomeni v poletnih sušnih mesecih, vsi dobro vedo.

Sam sem s svojo pomladno svetlobo in prebujajočimi se glasovi. Sam z jutranjim soncem, belo-modro meglico. Kronicami in snežnicami, glasovi živali in ptic. Sam s svojimi spomini — preteklostjo in sedanostjo. Kroglo raztopljenega sonca, sam s svojo samoto.

OKUS PO (NE)IZPOLNjenih OBLJUBAH IN ŽELJAH

NADA KRANJC

Planinci iz mariborskega društva PTT smo bili pozno jeseni na avtobusnem izletu v neznanu. To je bil naš zadnji izlet tega leta, ki nas je iz Maribora peljal v Dravsko dolino in dalje v neznanu.

Bele megle, težke kot mokre, razpredene plenice, so visele nad pobočji Pohorja. Drava je bila temna, mrka, da te je zažeblo že ob pogledu nanjo. Gozd pa je bil v pisanih barvah, kot da bi bila pred nami razgrnjena najbolj kičasta slikanica. Toda narava ni nikoli kičasta; le človek lahko napravi kičast zmazek, kadar jo nebogljeno hoče posnemati.

Nisem še srečala človeka, ki bi tako malo maral jesen kakor jaz. Vem, da je lepa, pisana, radostna in še kaj. Toda kaj mi mar vse to, ko pa vem, da se je začelo umiranje. Nekateri nam sicer pravijo spanje, vendar je to minevanje. Lahko je naravi, ki ne ve za to: spomladi bo spet vsa lepa, mlada, nova, kakor da ni bilo gnilega listja in jesenske trohnobe, potem ko bo vse to barvito, žareče listje dokončno odpadlo. In mi? Seveda bomo dočakali pomlad, le starejši bomo za eno leto, za eno pomlad. Ne govorimo zaman: toliko in toliko pomladi je učakal...

Bele megle so predle svoje tančice po hribih, jaz sem predla svoje misli. So molčali. Morda dremali ali pa ugibali, kam se peljemo.

Za kratek čas smo se ustavili v Poljani: ves svet si je že lizal rane iz druge svetovne vojne, tam pa so se 15. maja 1945 še vedno bojevali. Trije spomeniki so tam, tri obeležja istega krvavega boja. Najvidnejši je Batičev spomenik z osmimi globi, usmerjenimi v našo deželo.

In kam zdaj? Kam drugam kot v Šentdanižel na kmečki turizem! Toda na gostilniškem dvorišču smo zvedeli: šli bomo kakšno uro daleč v lovsko kočo, tja pa nas bo peljal Jože iz Prevalj.

Dežuje — pa kaj! Kar naprej po razdrapanem kolovozu! Največji optimisti so celo zavili vstran, da bi našli kakšno gobo, meni pa se je mudilo, da bi bila čimprej na cilju.

Prav tukaj nekje smo bili takrat, ko nas je Mitja Šipek, ravnski inženir, presenetil kot Gašper iz Vorančeve novele. Taka Gašperja zlepa ne bi našli med našimi igralci — pa naj mi Borštnikovci ne zamerijo. Če nisi z materinim mlekom pil tega narečja, niti lektor ne more veliko pomagati.

»Tukaj sem bil leta 1929 za pastirja, služil sem šel k temu kmetu,« pripoveduje naš vodnik. — Zdaj ta kmet ne živi več; kmetija je videti zapuščena, žive duše ni nikjer. Na drevju so ostala lepa jabolka; jablana je brez enega samega lista, le plodovi so na njej. Kupi koruze so na dežje: niso še kožuhali. Dež pa pada, pada... — Vendar se le nekaj dogaja: gozd so krčili, vse križem ležijo ožgane veje in štori; nastajajo nove njive in pašniki.

»Vse polno gob je v tem gozdu,« odkriva Jože. Pa res diši po njih! Kako lepo bi šele dišalo v soncu! Toda v življenju je vedno tako: deževati mora, da se zavemo sonca, šele tisti, ki so bolni, znajo prav ceniti življenje, mi, ki se nam odmikajo leta, znamo ceniti čas...

Lovska kočica stoji na lepem kraju. Razgled nam, žal, zastirajo goste megle, po hribih se že beli sneg. Iz dimnika se kadil. Kjer je pastirček nekoč pasel tujo živino, nas zdaj pričakuje njegov sin z zakurjeno sobo in domačim žganjem, ki »srce razjasni in oko«. Pa čaj! Razpoloženje se je razmahnilo v petje — in kako se tudi ne bi! Na toplem smo, na suhem — in priznajmo si: ne greje nas samo pečica, ampak tudi čaj (beri: žganje). Posebno pa nas greje gostoljubnost očeta in sina.

Vračamo se veseli in glasni. Vseprek si obljublamo, da moramo še kdaj v te kraje, ko bo sijalo sonce. Takrat mora biti tukaj prelepo.

Ali si tega nismo ničkolikokrat obljubljali tudi takrat, ko nas je na Snežniku bičal dež, ali takrat, ko smo gazili sneg na Krn? Kaj vse si človek obljublja — sebi in drugim! Čas pa hitro in hinavsko drsi skozi prste. Za seboj pušča grenak okus po neizpolnjenih obljubah in željah...

Tukaj nekje pred Ožbaltom smo takrat poleti obstali, ko smo se vračali z Raduhe. Plaz je zgrmel na cesto, zadelal jo je s peskom, vejami in kamenjem in še voda je drla z bregov. Takrat mi je Jože pomagal prek nagrmadenih vej na drugo stran, kjer ga je čakal avto. Zapuščali smo avtobus in šoferja ter drug za drugim izginjali tja čez, vsi blatni in umazani, v osebne avtomobile. Še zdaj mi je pred očmi Marija, ki je v zgodnjem sivem jutru tistega dne šoferju pripeljala kanglico vroče kave in malico. Za to sezono je torej konec skupinskih izletov. Spomladi pa na svidenje, da sebi in drugim izpolnimo dane obljube.

OBISK PRI OSKRBNIKIH RIBNIŠKE KOČE DRAGU IN MARJANI TRATNJEK

SEZONA PLANINCEV IN PENZIONSKIH GOSTOV

IVANKA KOROŠEC

Megla je zalivala okenske šipe, mrzel veter je stresal veje dreves. Smreke, gozd, pohorske frate z arniko in šentjanževko, vse se je utapljalo v megli in mraku. Julijski dan, že od jutra čemeren in brez sonca, je ugasnil in naglo se je zvečerilo. V vladarici pohorskih koč, v Ribniški koči, je bilo kljub precejšnjemu številu obiskovalcev mirno. Bil je čas po večerji, čas tistega srečnega zaviranja, ko si vsak v mislih obnavlja pot, ki jo je že prehodil tisti dan, in načrtuje, kako bo drugi dan.

Oskrbnik Ribniške kočice Drago Tratnjek si je tedaj vzel čas in sedla sva za mizo v kot, kjer si je njegova žena dajala opravo z vpisovanjem gostov. Postaven in širok, kot je, je začel pripovedovati, ne da bi ga bilo treba kaj dosti spraševati ali spodbujati. Začel je s tistim, kar je imel za samo po sebi umevno, namreč s tem, kdaj je prišel sem gor in kaj ga je sploh privedlo.

»Z ženo Marjano se ubadava s to kočico že peto sezono. Planinsko društvo je imelo hude kadrovske in finančne težave s poslovanjem kočice. Prišli so naju iskat, pa sva zagrabila. Tu ni osemurnega delavnika; včasih je treba delati tudi po dvajset ur. Sinoči smo imeli strašen naval, ob pol treh sem legel, zjutraj pa ob šestih spet vstal. Že prej sva bila z ženo oba gostinska delavca in sva takega vajena. S kadri so velike težave, ni jih mogoče dobiti prav zaradi tako napornega dela. Sedaj nama pomaga ženina mama, saj postreči in ustreči 70 ali več gostom res ni šala. V zimskem času, ko imamo penzionske goste, bomo dobili še dodatno pomoč: s 1. decembrom bomo dobili še eno redno zaposleno moč.

— Kaj pa obiskovalci

»Ti so od vsepovsod, z vseh vetrov. Poleg domačih gostov, ki seveda prevladujejo, smo imeli obiskovalce celo iz Skandinavije, Madžarske in Grčije. So različnih profilov in struktur, toda če gosta znaš prav sprejeti, bo vsak voljan malo počakati. Ne pravijo zaman: sto ljudi, sto čudi. Večinoma so pravi planinski gostje in z njimi ni težav. Le mladina oziroma šolski otroci, ki prihajajo v skupinah, nam večkrat iz same objestnosti naredijo škodo. Uničujejo posteljnino, jogije, prte. Doživeli smo tudi

že krajo posteljnine, zato sem sedaj na skupnih ležiščih uvedel režim kot v vojski: vsak gost dobi na potrdilo rjuho in preobleko za blazino, ob odhodu pa ju vrne. Kaj hočem, so pač tudi take sorte ljudje! Včasih kakšnemu gostu zavre kri in je treba posredovati. A še vedno se je vse lepo zgladilo.

Gostov je veliko. V prvem trimesečju letošnjega leta je bilo 200 odstotkov več gostov kot v enakem obdobju lani. To je čas penzionskih gostov. Dobimo jih s posredovanjem agencij, največ pa drži, da dober glas seže v deveto vas. Pozimi so tod okoli izvrstna smučišča s smučarskimi vlečnicami.

Imam pa pripombo glede svojih desnih in levih sosedov — to je Rogle in doma na Kopah. Tam ne vidijo več smisla planinstva, ampak gledajo samo na komercialne učinke. Gredo se nekakšen vrhunski turizem, ki pa je za povprečnega človeka in običajnega planinca nedosegljiv. Cena penziona v naši koči za leto 1985 je bila 3000 dinarjev, letos je od 3500 do 4000 dinarjev, kar je mnogo ceneje kot v omejenih kočah. Otroci imajo tu tudi šolo v naravi; zanje je vse dvakrat ceneje kot za penzionske goste.«

— Kako je opremljena kočica?

Ne pravijo zaman, da je Ribniška kočica kraljica pohorskih koč. Ima 28 postelj in 50 skupnih ležišč, v sobah je elektrika, mrzla in topla voda. S svojo lego in razgledom je res ena izmed najlepših koč na Pohorju. To je bila vila bivšega industrialca Huterja iz Maribora. Leta 1949 jo je prenovilo in odprlo Planinsko društvo Maribor. Kuhinja je v pritličju in do prvega nadstropja je 65 stopnic. Če veste, koliko hrane je treba pripraviti za toliko gostov, vidite, kako se mučimo. Kolikor je lepega, je tudi hudega.

Akumulacija je precejšnja, poslovni rezultat kočice je dober, iz minusa sva ga z ženo spravila na plus. Vsa sredstva vlagamo nazaj v kočico. Planinska zveza nam ne more pomagati, zato se lotevamo takih investicij, ki jih lahko sami v celoti krijemo. V kuhinji smo nabavili pralni in sušilni stroj. Potrebna bi bila temeljita obnova, tako tudi posodobitev opreme v jedilnici oziroma restavraciji. Radi bi ostali pri istem slogu opreme, vendar je predračun pokazal, da bi bilo za to potrebno

Marjana in Drago Tratnjek pred Ribniško kočo

800 milijonov dinarjev, zato obnavljamo vsako leto po malem, po svojih močeh. Letos smo položili nove tapete, zamenjali jogi vložke, obnovili ograjo in fasado. Če bi hotel biti nepošten do Planinskega društva, bi bilo isto, kot da bi kradel sam sebi ali pljuval v lastno skledo. Planinsko društvo ima namreč v načrtu razširitev in dograditev depandanse, tako da bi bili penzijski gosti ločeni od prehodnih. Prehodni gostje pridejo večinoma z avtomobili, včasih jih je tudi po 50. Najhujši naval je ob petkih in sobotah, čez teden pa so skupine 10 do 15 ljudi dnevno. Gostje, ki prihajajo sem z avtomobili in sedijo ob kavici, zasedajo prostor tistim, ki pridejo utrujeni in lačni s pohodov z ene ali druge strani Pohorja. Če bi imeli nov prizidek, bi bil ta problem rešen. Vendar je zaenkrat za nas to prevelik finančni zalogaj. Sem tudi član odbora planinskega društva in imam pri svojem delu proste roke, tako da gre pri tem za dvojno zadovoljstvo; zadovoljni so gostje in Planinsko društvo.«

— Kaj pa vaše zadovoljstvo? In vaši osebni dohodki?

»Če bi šlo samo za osebne dohodke, bi že jutri pustil posej. Saj ne rečem, osebni dohodki so dobri, tako, da vem, za kaj delam. Imam tudi to ugodnost, da lahko

prodajam svoj pohorski borovničev. Sicer pa je treba vedno delati pošteno, planinca je treba vedno lepo sprejeti, četudi ob dveh ponoči, poskrbeti zanj in mu nuditi zavetišče. Včasih so taki pritiski in tak naval, da je treba odstopiti celo najino sobo. A če je gost zadovoljen, sva zadovoljna tudi midva.«

— Čemu posvečate največ pozornosti?

»Vsekakor hrani, pomembna pa sta seveda tudi gostoljubnost in poštenje. To obiskovalci takoj vidijo in občutijo.

Žena je po poklicu natakarica, sam sem kuhar. Tu gori pa sva zamenjala vlogi, ona kuha, jaz pa strežem. Največ skuhamo enolončnic — kisle juhe z želodčkom, golaža, žgancev z mlekom, pozimi pa nudimo tudi kisló zelje, klobase in podobno. Vedno se drživa načela, da se je z žlico mogoče bolj najesti kot z vilicami. Ko sva začela, so bile same izgube. Startala sva s kisló juho, zdaj pa sva se že postavila na noge.

Glede prijaznosti pa mislim, da se je treba do vseh gostov enako obnašati. Za naju so vsi enako dobrodošli, prav nič se ne meniva za to, da nekaterim skoraj na čelu piše, kakšne položaje imajo.«

— In vaše zasebno življenje?

»Tega je malo, saj se oba razdajava tu v koči. Letos bova šla prvič po več letih na dopust. Planinsko društvo bo poslalo zamenjavo, tako da bova imela tudi midva počitnice. Vendar jih ne bova izkoristila za počitek in lenarjenje, pač pa delovno — za gradnjo svoje hiše v Ribnici. Z ženo imava dva otroke, ki sta med šolskim letom pri sestrični v Ribnici in prideta le za konec tedna sem gor, med počitnicami pa smo skupaj.«

— Torej ste iz Ribnice?

»Ne, iz Radgone sem doma, žena pa iz Maribora.«

— Boste zmogli tak tempo tudi še v prihodnje? Ali pa imate drugačne načrte?

»Zaenkrat smo vsi zdravi in pri močeh ter polni načrtov. Otroke sta zdaj med počitnicami tu, od malih nog bosta vajenc dela in že znata poprijeti in pomagati. Upam, da se bomo takole skupaj v družinskem krogu lahko uspešno spoprijemali s težavami, jih premagovali in nudili gostom in planincem v naši koči mnogo udobja, gostoljubja in domačnosti.«

iz planinske literature

Joco Žnidaršič: Bohinj

»To knjigo smo pripravili trije sanjači,« je na tiskovni konferenci ob izidu monografije Joca Žnidaršiča »Bohinj« dejal akademik prof. dr. Janez Milčinski. »Ker iz svoje kože ne moremo, smo jo pač delali sanjaško in je zato seveda logično, da je namenjena sanjačem.«

Še drugačno oznako je bilo slišati na tej tiskovni konferenci: »To je najlepša knjiga, ki jo je trenutno mogoče dobiti na evropskih knjižnih policah. Če bi jo prinesli na frankfurtski knjižni sejem« (pa je niso, ker je bila prepozno natisnjena), »bi jo tam zanesljivo proglasili za najlepšo knjigo sejma,« je dejal njen oblikovalec Miodrag Vartabedijan.

Ugotovitev akademika Milčinskega popolnoma drži. Čeprav druge ugotovitve ni mogoče dokazati, lahko trdimo vsaj to, da je Žnidaršičev »Bohinj« karseda lepa knjiga, mnogo lepša od drugih podobnih, ki jih imamo priložnost videti na domačih knjižnih policah.

Ali med hojo po Bohinju vedno vidimo vse okrog sebe takšno, kakršno je? Ali pogosto nimamo plašnic in gledamo samo v eno smer, medtem ko marsičesa drugega ne vidimo? Joco Žnidaršič, foto-reporter-urednik v Delu, je pet let malone ves prosti čas prebil v krajih okrog (po prepričanju številnih) najlepšega slovenskega jezera ter jih predstavil dobesedno v najlepši luči. Ko listamo po monografiji (in sanjarimo), kar težko verjamemo, da je vse to res lahko na tako majhnem prostoru, okrog najbolj zgorjnjega toka Bohinjske Save. Človeku, ki misli, da te kraje pozna, se ob pregledovanju knjige in fotografij v njej odprejo novi vidiki, zbudi se želja, da bi čimprej spet šel tja in ponovno videl svetlobe in sence tega lepega gorskega jezera in pokrajine okrog njega.

Monografija »Bohinj« je izšla pri Državni založbi Slovenije kot prva iz nove zbirke »Slovenija«. Fotografije je z zelo primernimi besedili povezal novinar in scenarist Željko Kozinc. Razen v slovenščini so knjigo natisnili še v nemškem, angleškem, francoskem in italijanskem jeziku.

Ker Planinski vestnik izključno iz denarnih vzrokov na svojih straneh ne more predstaviti delčka bogatega fotografskega gradiva iz »Bohinja« (to smo lahko storili le na naslovni strani), z dovoljenjem avtorja in Državne založbe objavljamo uvodni esej Janeza Milčinskega.

KAKŠEN DAN!

»Kakšen dan!« vzklikajo ljudje, ko se v poletnem poznem jutru sklanjajo skozi okno ali pa ko stopajo pred hišna vrata, globoko zajamejo v pljuča hladni čisti planinski zrak in s pogledom obkrožijo, kar jim pač dovoljuje trenutni razgled: Bohinjsko gorsko verigo od Črne prsti do Bogatina, ali Vogar in Studor, med njima dolino Voje in nad njo še više od Tosca Triglav, bleščeče bel, če ga je ponoči pobelil sneg (četudi smo sredi poletja!), ali svetlo rožnat, če ga gledamo dovolj zgodaj, ali preprosto svetel, kakršna je pač videti od sonca obsijana skala. Proti poldnevu postaja ta slika bolj in bolj prosojna in šele proti večeru jo modre sence znova približajo očem. Nazadnje se oranžno rdeča zarja umika navzgor in navzgor, končno se utrne na samem vrhu.

Prehiteli smo, govorili smo vendar o jutru, ki si je zaslužilo oceno »Kakšen dan!«, in o razgledu, ki se temu ali onemu med ljudmi odpre v bistrem poletnem jutru. Takšnih razgledov bi lahko našli še celo vrsto; skupno vsem je to, da ljudem izvabijo pobožen vzdih »Kakšen dan!« in da je okvir za takšno oceno jasen, miren poletni dan z modrim nebom, zelenim gozdom in sivobelim skalovjem.

Mi imamo drugačna merila. Četudi ne vzklikamo »Kakšen dan!«, pa vendar tako mislimo. Toda ne samo v umitem jasnem jutru, ampak tudi ali še celo v razmerah, ki jih ljudje poprek označujejo kot slabo vreme: Ko dan za dnem, lahko kar ves teden, škrblja dež po strehi, vse dokler se vreme ne ohladi in na Triglavu ne pade prvi avgustovski sneg; ko se razvlečejo lepljive megle ob Pršivcu, Vogarju in Voglu, po njihovih pobočjih pa se začno živati hudourniki in slapovi. Nazadnje zabuč v skalovju nad Jamo onstran jezera in iz temne luknje pod Pršivčevo steno bruhne mogočen tok spenjene vode, kakor da se je na mah odprla orjaška zatvornica. To traja nekaj ur in mine nenadoma, kakor se je začelo. Govic pravijo jami in slapu, ki plane iz nje in naredi stezo po severni obali jezera neprehodno, dokler voda ne usahne. »Kakšen dan!« si misliš, kadar ti enkrat na leto ali v nekaj letih enkrat uspe opazovati Govic. Na starih bakrorezih zamenjujejo Govic s Savico. Izbruh Govica je redka priložnost, ki jo je mogoče napovedovati šele po dolgem vztrajnem deževju. Nevhte v Bohinju pa so pogostne. Včasih so prav veličastne za gledalca na varnem, zaskrblijujoče pa za tistega, ki ima še letino na polju, ali za onega, ki hiti proti prvi varni strehi. Grom odmeva od sten, kadar je močan, zatrese zrak. Strela razkolje stoletno smreko ali pa ji v skorji zapiše svojo sled

prav do korenin. Če imaš srečo, tako smo rekli za Govic vsakih nekaj let, boš videl, kam je strela udarila, v Suho, na Rudnico, v jezero, in boš kdaj tudi našel njeno sled. Nevalnim ljudem, zlasti tistim z ravnine, je doživljaj nevihte v Bohinju tesnoben, sovražen. Mi pravimo (seveda potihem in sami zase): »Kakšen dan!«

Že nekajkrat je ljubeznivi bralec, ki je zmeraj tudi pozoren, v našem zapisu zasledil nerazumljivo izrazoslovno razlikovanje: ljudje pravijo in gledajo tako, mi pa tako in tako. Razlikovanje, ob katerem je prijazen bralec vprašujoče dvignil obrvi, ni naključno. Pojasnilo smo pa dolžni.

Pred leti, bore trideset jih je mimo, sem si zaželel bohinskega miru. Moral bi bil končati neko pisanje. Prijatelji iz Ljubljane so mi odstopili sobo, ki je takrat — v pozni jeseni — samevala. Imel sem mizo, posteljo in skozi okence pogled na polje proti jezeru, pa še na prve snežinke, ki so znanile zimo. Bilo mi je žal za čas, ki bi ga bil izgubil s kuhjo; zato sem se obrnil na gostilno, edino v kraju. Najbrže je še vedno prav tista, ki jo je že leta 1848 pohvalil Henrik Costa v »Popotnih spominih s Kranjske«. Vprašal sem, ali bi me vzeli na hrano za kakšnih štirinajst dni. Prijazno pa odločno so mi povedali: »Nič za ljudi ne kuhamo, samo učitelja imamo na hrani.« »Pa bi še mene vzeli zraven, ko že pripravljate...« »S tistim ne boste zadovoljni...« »Morda pa le bom, naj poskusim.« Omehčali so se, in tako sva štirinajst dni jedla z učiteljem za gostaško mizo v kuhinji. Bilo je dobro. Potihem sem se pasel na prevzetni misli, da sem se dvignil iz brezoblične gmote »ljudi«, letoviščarjev, meščanov, svojčas bi bili rekli »škrilcov«, v višjo, pravzaprav najvišjo kasto prebivalcev, domačinov. Ko se je ta misel razbohotala, obtem ko sem v naslednjih dveh desetletjih skupaj s svojimi preživljal ves svoj prosti čas v Bohinju in ko sem imel čast postati član gasilskega društva in prispevnik za obnovo lesene strehe na cerkvi Svetega Pavla v Stari Fužini, so se videle tudi skrbi o sosedskih dolžnostih: ali jih bom lahko sprejel in ali jim bom kos. Sosedje izkopljejo grob in nosijo umrlega pri pogrebu. Pa še druge dolžnosti so... Leta so minila, sosedje so mrlji, njih otroci so rasli in se možili ali ženili; gasilci so imeli suhe in mokre vaje. Moja vloga je ostala v okviru, kot gre »ljudem«; ob smrti sem lahko fotografiral, za gasilce pa redno plačeval članarino, dostojno nizko.

Vse tole govoričenje je bilo potrebno, da se pojasnijo kategorije prebivalcev Bohinja, ki jih bomo srečevali na samotnih pohodih ali pa jih čutili za zidovi in vrati njihovih hiš, mimo katerih nas bo peljala pot.

Te poti... Šestdeset let že hodim tod, navadno nedomiseln, kar po starih sledih. In zaznamujem spremembe: na na-

seljih in bivališčih, na ljudeh, ki jih srečujem, še najmanj na sebi samem (četudi je tu sprememb na pretek!). Tole hišo so dvignili, posodobili, ona tam je napredovala iz gospodarskega poslopja v udobno gostišče za ljudi... Pot so premaknili, razširili, tlakovali... Marsikaj se je spremenilo, mnogokaj je ostalo, kakor je bilo pred pol stoletja in še dosti prej. Pogled na Zoisovo graščino v Stari Fužini se lepo krije z Valvasorjevo sliko iz 1679. leta. Še se držijo ruševine takratnih fužin in zemlja po polju pred graščino je še vedno črna od ognjenih ugaskov iz železarnice.

Še to in ono me na poteh po Bohinju spominja leta 1925, ko sem če ne najmlajši, pa vsaj najmanjši v Kunaverjevi skavtski četi prvič videl in spoznal Bohinjsko jezero. V mesecu dni špartanskega taborjenja na Naklovi glavi smo se nagledali in naučili marsičesa. Sledovi ozkotirne železnice ob jezeru do začetka poti na Komno pod Savico iz časa prve svetovne vojne so bili še kar očitni; danes vidiš komaj še v skalo vsekana postajališča. Vojaško pokopališče pod spodnjo postajo žičnice je takšno, kot je bilo pred šestdesetimi leti, tudi ostanki vojaške postojanke nedaleč od gostišča pod Savico vztrajno kljubujejo razdiralnim silam časa.

S terase pred hotelom na Voglu pogledano se jezero in njegova najbližja okolica še kar držita. Nekdanji stanovi, razuti po Ukancu, so se diskretno — vsaj na daleč — spremenili v bivališča; naselja počitniških hiš nad Zlatorogom so dovolj dobro skrita v gozdu. Obrežje jezera je ostalo odprto za ljudi in dovolj dolgo je, da celo v najlepši poletni vročini zagotavlja vsakemu kopalcu nekaj metrov prostora. Če jutraj nisi prepozen, še vedno lahko obhodiš jezero po stezi in potki, ne da bi se ti bilo treba komu umikati. Tudi rana v severnem obrežju jezera iz zadnjega leta se bo kmalu zace-lila.

Najhujša nevarnost za jezero iz petdesetih let, ko so ga hoteli predelati v zbiralnik vode za elektrarno ob Soči, je minila, zanesljivo za zmerom. Da pa je šlo zares, pričajo še danes zemljemerska znamenja na severnem bregu, nekaj metrov nad jezersko gladino. Do tod naj bi segla voda, kadar bi je bilo največ.

To je mimo... In še kaj: Kač, denimo, je bilo včasih dosti več. Ali pa smo znali bolje gledati za njimi? Pomrli so stari ljudje, ki so še verjeli v to in ono, kar danes štejem za vraže. Utihnili je govorica o ogromnem vojaškem skladišču, zazidanem nekje blizu Bogatinskega sedla: tam naj bi bilo čuda orožja iz prve svetovne vojne, pa strelivo, konzerve in še dosti drugega. Domačini, ki so jih trle skomine na ta zaklad, imajo danes dovolj drugih, bolj praktičnih skrbi.

Vsakdo ima, seveda, danes drugačne skrbi, kot sta jih imela on sam in njegovo poko-

lenje pred pol stoletja. Tudi ljudje jih imajo, tisti po hišicah in oni po hotelih, tudi to skrb, ali bo tistih nekaj dni, ki so si jih prislužili za dolge mesece dela, dovolj jasnih in toplih, da jim bo vredno vzdikniti »Kakšen dan!«

Če se znajdeš dovolj zgodaj dopoldne pri čolnarni, in če se je tam pojavil tudi čolnar, boš lahko doživel, da boš na vsem velikem mirnem jezeru sam sredi gladine, ki zrcali stene Pršivca ali obline Rudnice. Zelo mirno bo in zelo tiho. Šum vode ob veslih boš slišal in utrip lastnega srca. Jutra nasploh obetajo in tudi v resnici dajejo marsikaj. Tisti, ki so vajeni obredno zajtrkovati okrog devete ure in ki po deseti lagodno sopejo v hrib, ko sonce že začne pripekati, so prikrajšani za marsikaj: za oglašanje ptic, ki v soncu obmolknejo, za pajčevino čez pot, ki te spomni, da si to jutro prvi na stezi, prikrajšani so za srečanje s srnjakom ali za opazovanje tropa gamsov, tudi za gobo ali dve, ki ju pač pobere tisti najbolj zgodnji. Zgodnje jutro je čas samote. Če nisi prav na glavni poti, potem ure dolgo ne srečaš nikogar, tudi v veliki sezoni ne. Samote je veliko, za vse dovolj, še za mnoge ljudi. Toda ljudje večinoma ne marajo samote; tesno jim postane, če se nimajo s kom pogovarjati.

Domačini so — vsaj meni se tako zdi — redkobesedni. Ni čudno. Pred dvesto leti so še v koših nosili železovo rudo v Zoisove fužine z Rudnice, izpod Tosca, z Rudnega polja — za neotovorjenega uro, dve, tri hoda daleč. Pozimi jih je visok sneg zaprl v vasi, kjer so po ozkih gazah komaj hodili od hiše do hiše. Tujci so redko prihajali, pozimi najbrž sploh ne. Saj je vozna pot z Bleda veljala še pred stopetdesetimi leti, tako poroča Costa, pri Soteski za nevarno, za prevozno samo podnevi in še to z uzdo v rokah. Danes malo naprej od mosta pred Sotesko komaj še vidiš sled stare ceste visoko nad levim bregom Save. Temu kraju pravijo Obrne, češ da je nekoč postala cesta celo za Turke prenerodna in so se zato obrnili nazaj proti miroljubnejšemu Bledu. Morda je iz časov osame bohinskega kota nekam otožno ime vasice nad Bohinjsko Bistrico: Pozabljena. Ni pa je pozabil Janez Dizma Florjančič na svojem prelepem zemljevidu Kranjske iz leta 1744.

Za spomine na dogodke, reči in ljudi pred desetletji in še dlje, pa tudi za kakšno otožno misel ima dolgoleten in dovolj prileten obiskovalec Bohinja dovolj povoda. Na nezazidanem prostoru med cesto, mostom ob cerkvi svetega Janeza in hotelom iz prvih povojnih let se še vidijo obrisi temeljev starega hotela, ki je pogorel med vojno, in parkovnih gred in poti pred njim. Tu, prav blizu ceste, je večče sezidan posnetek vrha Triglava. Velja izročilo, da je ta Triglav v zadnjih letih pred vojno planinski slikar Valentin Hodnik zgradil

za preužitek v takratnem hotelu. Mladostno zaverovanim v gore nam je bil Hodnik v tistih časih bližji od takrat še živih naših velikih impresionistov. Šele pozneje smo kaj več izvedeli o njegovem žalostnem življenju in nesrečni smrti, zaradi katere je po takratnih pravilih moral biti pokopan med nekrščenimi otroki v neposvečenem kotu pokopališča v Srednji vasi. Samotni slikar — poet bohinskih hribov! Tam blizu je pokopan tudi veliki nemirni duh, biolog Boris Zarnik.

Spominu srčnih mož (ni gotovo, ali so bili trije ali štirje), ki so — tako je zabeležil Žiga Zois — 26. avgusta 1778 prvi stopili na vrh Triglava, je namenjen spomenik nad cerkvijo svetega Janeza. Padarju Lovrencu Willomitzerju iz Stare Fužine, lahko da je bil pobudnik pogumnega podviga, je posvečena plošča, vzdana v hišo, kjer je živel in delal. Pred dvajsetimi leti sem še videl njegov nahrbtni koš za zdravilne rastline in kamniti možnar za pripravljanje zdravil; gotovo je oboje varno hranjeno v vestnih rokah.

Morda so tudi ti srčni možje imeli srečo, da so na triglavskem grebenu doživali glorio. Teško da bi bila njihova radost ob tem prizoru neskaljena, prosta nadzemskih razlag in slutenj, kakor je to danes za nas. Kadar se na sončni dan zapodijo megle čez greben, potem se ti v megli pokaže senčna podoba, ki jo oživlja razen tvojega gibanja še bližanje in oddaljevanje: sedaj vidiš greben in na njem senčno podobo, tvojo in spremljevalčevo. Obkroža ju obroč mavrice. Potem se podoba približa: zdaj sta v mavričnem krogu samo še vidva oba, ti in tvoj tovariš; trenutek pozneje si sam, tudi spremljevalec se vidi samega, dokler se naravnih objektiv spet ne oddalji. Glorija ni posebno redek pojav. Mogoče jo je posneti na fotografijo ali na film. Zakaj pa takšno pričevanje pride le izjemoma pred oči javnosti? Verjetno ta nenadna in bežna prikazen tako očara planinca, da se izgubi v občudovanju in pozabi na fotografiranje. Tako se je nekajkrat zgodilo tudi meni.

Podobno je z Elijevim ognjem: najbrž bi bilo mogoče posneti na fotografijo naježene lase, široko odprte prestrašene oči, morda še sled iskrenja, toda strah ali spoštovanje pred smrt obetajočim dogajanjem sta očitno močnejša od fotografske radovednosti.

Sicer pa: naj ostane izziv za iskanje mlademu pokolenju nekaj čudovitih pojavov, ki jih nismo uspeli zajeti in ohraniti s fotografijo in za katerih nazoren opis je naša beseda preveč borna in okorna.

Ko si videl in doživel toliko lepega, tudi mnogo takega, kar drugim ni bilo dano, pač ni razloga, da ne bi ob slehernem dnevu, sončnem ali deževnem, če le mine brez bolečin ali hudih težav, potihem, sam pri sebi vzdihnil: »Kakšen dan!«

Janez Milčinski

Posavsko hribovje

Pred kratkim je prišla na trg nova planinska kartografska publikacija — Posavsko hribovje v merilu 1 : 100 000 z vodilnim motivom na ovitku — reko Savo. Zelo kvalitetno, na sicer nekoliko slabšem papirju, jo je natisnil VGI — Vojnogeografski inštitut. To je zelo pomembna obogatitev zbirke slovenskih planinskih kart v založbi Planinske zveze Slovenije. Škoda, da jo je izvajalec, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, pripravil s precejšnjo zamudo, šele ob koncu letošnje turistične in planinske sezone.

Karta obsega veliko območje jugovzhodne Slovenije z vsem posavskim hribovjem. Segajo od Grosuplja na zahodu do Kumrovcov na vzhodu, od Celja na severu do Kočevskega Roga na jugu. To območje doslej v planinski kartografiji še ni bilo obdelano.

Tudi merilo 1 : 100 000 je v planinski kartografiji novo. Karta neposredno izkorišča osnove vojaške topografske karte tega merila in je plod dobrega sodelovanja z vojaško kartografsko službo. To je brez dvoma tudi (ali predvsem) rezultat velikih prizadevanj predsednika PZS Tomaža Banovca na področju splošne in planinske kartografije. Njegova zamisel in povezava z VGI je še posebej dragocena zato, ker so s tem močno racionirani stroški ter zasnovan koncept planinske karte, ki je uresničljiv za vse predele Jugoslavije. Kljub majhnemu merilu ima karta topografski videz s točkovno upodobitvijo stavb v naseljih. Vsebuje mnogo podatkov, na videz je natrpna, vendar pregledna ter za planince in pohodnike odlična informacijsko-orientacijski vodnik.

Je prva karta z vrisano evropsko pešpotjo E-7. Poleg nje je vrisana tudi pot E-6 in še 22 markiranih poti, od katerih je 11 posebej označenih. Karta vsebuje tudi vse planinske postojanke, spomenike, gradove, turistične zanimivosti in podobno. Legenda je pojasnjena v 5 jezikih.

Posavje z novo karto brez dvoma dobiva nove možnosti za kakovosten in množičen razvoj turizma. Škoda, da ni hrbtna stran izpolnjena s kratkim tekstovnim vodičem.

Peter Svetik

Sorica in Soriška planina; Vodnik po loškem ozemlju

Muzejsko društvo v Škofji Loki je izdalo že peto knjižico iz serije Vodnikov po loškem ozemlju. Za vodniki Lubnik (1977), Ratitovec (1978), Blegoš (1980) in Dražgoše (1982) je v letu 1986 izšel še vodnik Sorica in Soriška planina. Kakor vse je tudi tega uredil Anton Ramovš, ki v uvodu z občutenimi besedami Sorico opiše kot

»krajinski biser mehkega, z vitkimi macesni poživljajočega sveta, ki se je neponovljivo razvijal in oblikoval skozi zadnjih deset tisoč let na enoličnih ledeniških grobljah«. Vodnik je razdeljen v dva dela. Prvi, potopisni del nas popelje od Železnikov do Zalega loga, kjer se podrobneje seznamimo s kamnitim gradivom in okrasjem ter s kamninami, kot so železnikarski apnenec in dolomit z roženci in z znanim zaliloškim strešnim skrillavcem. Iz Zalega loga nadaljujemo pot proti Podroštu in v Sorico, rojstno vas Ivana Groharja, ki je posebej predstavljen. Iz Sorice gremo v vasi pod Ratitovcem: v Spodnje in Zgornje Danje, v zaselek Trojar, Zabrdno, Torko in v Ravne.

Iz Sorice pridemo tudi na Soriško planino. V bližini so v Losovem breznu odkrili in izkopal celotno okostje losa. Ni pa omenjeno, da si lahko to najdbo ogledamo v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Soriška planina je predstavljena z zemljepisnim in turističnim pregledom. Potopisni del vodnika zaključujeta geološka izleta na Lajnar in Dravh.

Prvi del vodnika so napisali France Planina (pokrajinski opis in opisi krajev), Anton Ramovš (kamninska sestava, geološka zgradba in kamnine spomenikov), Ivan Sedej (etnološki spomeniki in Ivan Grohar) in Marjan Masterl (zemljepisni in turistični pregled Soriške planine).

Drugi del vodnika je namenjen živalskemu svetu in gozdni vegetaciji. O mehkužcih tega področja piše Jože Bole, o pajkih Anton Polenc, o metuljih Jan Carnelutti in Peter Tonkli, o hroščih Božidar Drogenik, o ptičih Janez Gregori in o sesalcih Boris Kryštufek. Živalstvo nam predstavljajo avtorji, ki jih iz prejšnjih vodnikov te serije že poznamo, le avtor prijetno napisanega prispevka o sesalcih je novo ime. Prispevek o metuljih je opremljen z barvnimi fotografijama, ostale živalske skupine so ilustrirane z risbami, le poglavje o ptičih je brez fotografij in brez risb.

O gozdni vegetaciji piše Lojze Marinček. Rastlinstvo s travnikov, pašnikov in trat ni posebej obdelano, ker je podobno kot na Ratitovcu, kot je omenjeno že v uvodu. Vendar to ne bi smel biti razlog, ker so tudi mnoge živalske vrste razširjene po vsem loškem ozemlju, pa jim je kljub temu namenjeno kar precej prostora in je naštevavanje velikokrat samo latinskih imen za planince in ljubitelje narave morda preveč suhoparno. Nasprotno so v poglavju o gozdni vegetaciji združbe sicer označene tudi z latinskimi imeni, posamezne vrste pa le s slovenskimi izrazi. Včasih imamo pri nekaterih rastlinah težave, ker ne vemo točno, za katero vrsto gre, ker avtor uporablja tudi drugačna imena kot naš določevalni ključ Mala flora Slovenije. Prav zato bi bila latinska imena v takšnih primerih še kako koristna. Naj naštejemo le nekaj manj znanih imen: osko-

rica je navadni strček (*Aremonia agrimonoides*); gozdni svišč je verjetno svilničasti svišč (*Gentiana asclepiadea*); brdovka je arnika (*Arnica montana*), v starejši literaturi tega izraza ne zasledimo, pogosto pa je ime brdnja; prehlajenka je dišeča lakota (*Galium odoratum*); solzice so verjetno šmarnice (*Convallaria majalis*) ali morda trava navadna migalica (*Briza media*); navadni trn je verjetno črni trn (*Prunus spinosa*); tintovje je verjetno kalina (*Ligustrum vulgare*), čeprav v starejši literaturi zasledimo le izraz tintevje; namesto bolj pogostega izraza kamnokreč avtor uporablja besedo kreč, namesto salomonovega pečata pa salomonov pečatnik. Teh nekaj primerov dokazuje, da so latinska imena včasih res nepogrešljiva.

Muzejsko društvo v Škofji Loki je z vodniki Lubnik, Ratitovec, Blegoš, Dražgoše ter Sorica in Soriška planina predstavilo precejšen del kulturne in naravne dediščine loškega ozemlja. Te drobne knjižice naj bodo »spremljevalci obiskovalcem teh krajev; vzljubili naj bi to zemljo in domačijo na njej«.

Nada Praprotnik

Viki Grošelj: V prostranstvih črnega granita

Prihodnji mesec bo alpinist Viki Grošelj izdal bogato ilustrirano knjigo o slovenski odpravi v Karakorum leta 1986, ki jo je vodil in na kateri je pripeljal kar na dva osemtisočaka, Broad Peak (8047 m) in Gašerbrum (8035 m). Avtor pravi, da je to knjiga, ki govori

- o preveč zvezdah na nebu in preveč sanjah v srcu;
- o Broad Peaku, ki ga zagledaš, in vodi, ki jo zajameš v čevlje;
- o nebu nad vrhovi, kjer je mir;
- o K2, ki se zazdi ogromen nagrobnik tistim, ki so poskusili in ostali;
- o noči, polni pričakovanja;
- o tem, da se potem ne odneha, ker se hodi skozi sanje;
- o tem, kako se počiva do devetih zvečer, potem pa pleza skozi noč;
- o stopinji za stopinjo; o otroškem začudenju; in o neizmernih prostranstvih Tibeta;
- o begu z gore, ker je potem vihar;
- o utrujenih, shujšanih, malo pozebljih, a vendar živih;
- o temni senci, ki pade čez gore Karakoruma;
- o hrepenenju, ki bo spet premagalo toplino doma;
- in še o tem, da bi plezal naprej, četudi bi vedel, da bo tega sveta že jutri konec.

Knjigo »V prostranstvih črnega granita« je mogoče že zdaj naročiti pri Planinski zvezi Slovenije, Dvořakova 9, Ljubljana, v prednaročilu pa stane 4500 dinarjev.

Emil Zopfi: Stena Sile

Prava hribovska ali alpinistična beletristika je zelo redka; skoraj vse, kar dobivamo v branje, so le plašni poskusi. Vendar izjeme potrjujejo pravilo Takšna izjema je knjižica Emila Zopfi-ja »Die Wand der Sile«, ki je izšla v Zürichu v založbi Limmat (cena 22 mark). Pravzaprav ne gre za nič drugega kot za preprosto pripoved, za doživetje starejšega plezalca, ki želi z mlajšim še enkrat iti v »svojo steno«. Oba se znajdetta v težavah. Mlajši pade in ga reši in odpelje helikopter, starejši se z lastnimi močmi odvleče v dolino. Gre torej za preprost vzorec — toda kako pripovedovan! Bralec se počuti tako, kot da bi bil poleg, doživlja razpoloženja, čustva, dogajanja, barvitost, prizore, notranjo razburkanost — generacijski spor, ki se razreši v gori. Ko človek odloži knjižico, misli še kar drvijo naprej. Tako ne preseneča, da je knjiga dobila nagrado DAV za leto 1986 kot najboljši rokopiš.

Trekinške zgodbe iz Himalaje

Treking je nemara ekstremna oblika popotništva: najpogosteje je po tujih predelih sveta, najpogosteje brez dobro uhojenih poti in brez možnosti za sprotne informacije in nakupe živil. Od šotora do hrane, vse je treba nositi s seboj. Najbolj zaželeno območje za taka potovanja je seveda Himalaja. Knjiga iz nemške planinske zbirke »Himalaja — trekinške zgodbe iz Tibeta, Nepala in Ladaka« (založba Bruckmann iz Münchna, cena 29 mark) vsebuje več kot 30 zgodb in poročil domačinov in Evropejcev iz tega veličastnega gorskega sveta in kulturne pokrajine. V dodatku najdemo tisti, ki so namenjeni na treking, vrsto napotkov ter opise najpomembnejših popotniških tur v teh deželah.

Gaston Rebuffat: Zvezde in viharji

Pri Bruckmannu v Münchnu je ponovno izšla 160 strani debela knjiga Gastona Rebuffata »Zvezde in viharji«, ki je leta 1954 prvič izšla v Franciji in leto dni pozneje v nemškem jeziku. Za številne prijatelje gora je ta knjiga spomin na prva leta njihovega prijateljevanja z gorami, ko so požirali vso gorniško literaturo, ki jim je prišla v roke. Rebuffatova knjiga o velikih alpskih severnih stenah je seveda sodila v takratni čas, ki je segal do konca šestdesetih let: takrat se je iztekalo junaško obdobje alpinizma, ki so ga posebej simbolizirali Matterhorn, Jorassi in Eiger, vsi osvojeni v posebno junaških tridesetih letih. Vendar Rebuffat, ki je alpinistom znan po svoji jezikovni in plezalski estetiki, pri tem ni sodeloval. Njemu je šlo predvsem za medčloveške odnose, zanj je bilo pomembno, da je vseh pet velikih sten (Dru in Zinne je uvrstil zraven kot dodatke) preplezal kot gorski vodnik, ki je imel neizmerno rad svoj poklic. Od drugih gorskih vodnikov iz Chamoinixa se je med drugim ločil po tem, da je bil doma iz Marseille, kozmopolitskega mesta ob morju in je bil prvi veliki vodnik, ki ni zrasel v tej dolini. — Sedaj izišla knjiga ni le ponatis, ampak vsebuje poleg pripovedi Gastona Rebuffata še njegov življenjepis (gorski vodnik je umrl 31. maja 1985, potem ko je dolgo časa bolehal za rakom) in njegov pojmovanje alpinizma ali plezanja. Seznam njegovih knjig dopolnjuje to skrbno sestavljeno in z zelo dobriimi fotografijami opremljeno knjigo. — Knjiga stane 39 nemških mark.

društvene novice

30 let mladinske komisije pri PZS

Dne 16. decembra je bil velik dan za mlade planince. Na ta dan pred 30 leti je bilo namreč prvo posvetovanje aktivistov mladinskih odsekov, ki ga štejejo za formalni začetek mladinske komisije. Načrtno delo z mladino se je v teh letih obrestovalo; samo v mladinskem planinskem centru v Bavšici se je zadnje desetletje zvrstilo več kot tisoč tečajnikov, prav te vzgojne akcije pa so postavile temelj prenovi PZS. Upamo lahko, da se bo nazadovanje deleža mladih v planinskih vrstah, ki ga opažamo zadnja leta, ustavilo. Mesec dni prej, od 14. do 16. novembra, je bil v planinski koči na Gorah nad Hrastnikom v počastitev tega jubileja seminar za načelnike mladinskih odsekov. Jubilej smo oplemenitili s srečanjem mlade generacije z nekdanjimi aktivisti mladinske komisije.

Prvi večer smo izkoristili za predstavitev orientacije. Avgusta Rupnik nas je seznanila z zelo množičnim orientacijskim tekmovanjem Origen v bližini švedskega Borasa (19 000 udeležencev). Soboto smo izkoristili za strokovni del in med drugim razpravljali o mednarodnem sodelovanju, saj prav srečanja v tujini med drugim večajo zanimanje mladih za planinstvo. Dolga razprava je bila nadalje o organiziranosti mladinskih odsekov: dejavnosti društev ni mogoče organizirati brez dobre kadrovske politike. Seznanili smo se tudi z akcijama pionir in ciciban — planinec. Slovenija je še vedno edina v Evropi, ki ima tako široko zastavljene akcije za vzgojo najmlajše planinske generacije. Nedeljsko dopoldne je bilo namenjeno za sestanek odborov za delo z mladino. Ugotovili smo: ustrezno delo z mladimi in primerno financiranje sta temeljni postavki mladinske komisije PZS. In še to: prihodnost zahteva drugačnost — tudi pri planincih

Tomaž Švagelj

Prispevek Očnice

Izvršni odbor PD Očnica, ki deluje v Intertradu, je na seji konec lanskega novembra sklenil nakazati komisiji za pota pri IO PZS 30.000 dinarjev dotacije. Očnica zaradi strukture svojega članstva ne more prevzeti niti vzdrževanja nobene planinske poti niti nobene planinske kočice, čuti pa obveznost, da z denarnim prispevkom podpre nadelavo in markiranje potov ter tako nekoliko razbremeni sredstva družbenega dogovora. Na tej seji so planinci

Očnice tudi menili, da bi bila njihova odločitev lahko pobuda še drugim slovenskim planinskim društvom, ki ne skrbijo za nobeno planinsko postojanko in pot, da bi jih posnemali, višino prispevka pa seveda odmerili v skladu s svojimi možnostmi.

Na razširjeni seji komisije za planinska pota pri Planinski zvezi Slovenije so v začetku decembra z veseljem sprejela ponujeno pomoč ter se Očnici zahvalila zanj in tudi za pobudo, naj bi temu zgledu po možnostih sledila še druga planinska društva.

Planinski izlet v zidnico

PD Dol pri Hrastniku je sredi oktobra organiziralo četrti, zdaj že kar tradicionalni izlet v neznano, ki se ga je udeležilo 56 članov. V avtobusu nas je pozdravil predsednik društva, nam skopo opisal pot in razdelil listične, na katerih naj bi ugibali, kam gremo. Razvila se je burna razprava, brskali smo po svojem znanju zemljepisa in poskušali čim natančneje ugotoviti cilj izleta, saj je pravilni odgovor prinesel lepo nagrado.

Peljali smo se skozi Celje, Šentjur, Planino in Kozjansko ter se pripeljali med položna pobočja, zasajena z vinsko trto v čudovitih jesenskih barvah. Sredi te lepote se je ustavil naš avtobus. Pot smo nadaljevali peš do ene izmed zidanic, kjer je bil na Pristavi pri Lisičjem nedaječ od Podčetrtka naš cilj. Ob moštu, dobrotah z žerjavice, harmoniki in kitari smo preživeli lep dan.

Morda se bo našel kdo, ki bo dejal, kakšni planinci da smo. Tokrat res nismo planinarili, saj je bil dan namenjen medsebojnemu spoznavanju, tudi s starejšimi člani, ki ne zmorejo več poti v visoke hribe.

Božena Tušar

Prapor PD Vransko

Sredi oktobra je bila na Čreti nad Dobrovljami prisrčna planinska slovesnost, na kateri so člani PD Vransko razvili svoj prapor. Predsednik društva je orisal 17-letno prehojeno pot društva in poudaril, da ima društvo na skrbi 35 kilometrov planinskih poti, da vsako leto organizira orientacijsko tekmovanje in izlete in da so se to leto nekateri člani povzpeli na Mont Blanc. Predvsem pa je poudaril, da so tisoče ur prostovoljnega dela vložili v izgradnjo in vzdrževanje planinske kočice. Ivan Izlakar, eden izmed najaktivnejših planincev v društvu, je po slavnostnem

govoru predal prapor Srečku Černetu, ki je obljubil, da ga bo skrbno čuval. Med trakovi na praporu sta tudi trakova ZZB in lovske družine, kar dokazuje tesno sodelovanje med društvom in borci pri gojenju tradicij NOB ter lovci pri varovanju narave. Za trakove so prispevali številni planinci, enako je dalo denar za žebličke veliko planincev ter drugih krajanov Vranskega in okolice.

Udeležence slovesnosti, med njimi študente iz Danske, ki so bili ta čas na študijski praksi na Vranskem, sta med drugim pozdravila predstavnik krajevnih konferenc SZDL in jamarskega kluba Črni galec iz Prebolda, ki je spregovoril o lepotah, skritih na osamelem krasu Dobrovelj.

Po slovesnosti je bilo prijetno planinsko slavlje, marsikdo od udeležencev proslave pa je obiskal kakšnega od okoliških spomenikov.

Franc Ježovnik

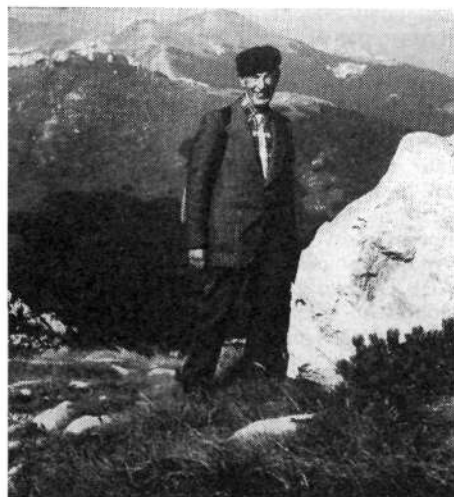
Janko Pertot — starosta sežanskih planincev

Člani Planinskega društva Sežana smo ponosni na svojega člana JANKA PERTOTA, ki je 14. decembra 1986 sklenil polnih 90 let življenja. Rodil se je v Barokovljah, med nas, planince, pa se je vključil leta 1953, že leto po ustanovitvi sežanskega društva.

Naš Janko je starosta telesnokulturne dejavnosti na območju občine Sežana. Kot učitelj matematike v osnovni šoli Sežana, zlasti pa kot dolgoletni ravnatelj, je svojemu vzgojnemu poslanstvu dodajal tudi skrb za človekovo zdravje, za čisto oko-

Janko Pertot 15. 10. 1978 na turi Platak-Snježnik 1506 m — Risnjak 1528 m

Foto: J. Milavec

lje. Kolikokrat je mlade spodbujal, naj si odpočijejo v naravi! »Na Vremščico pojdite, bolj bistri se boste vrnilii!« je bilo pogosto sporočilo Janka mladim rodovom. Leta so se nabirala, tudi v Jankov obraz so zarezala svojo sled, toda fizično moč in duševno čilost ter skladnost obojega je naš Janko še kako ohranil. Večni mladenič, vztrajen telovadec, obiskovalec narave, občudovalec njenih neponovljivih stvaritev in celo slikar ter nam mnogim učitelj, — to je naš devetdesetletnik.

Planinsko društvo Sežana mu je leta 1986 podelilo listino, s katero ga je proglasilo za častnega člana našega društva. Člani planinskega društva Sežana mu ob visokem jubileju sporočamo: Želimo si po vaši poti! Čestitamo!

Po stezah romanijskih partizanov

Planinsko društvo Železničar iz Sarajeva je odprlo novo planinsko transverzalo Po stezah romanijskih partizanov. Izhodišče zanjo je v Palah pri Sarajevu, končna točka v Mokrem, pelje pa po najlepših predelih Romanije in na najvišji vrh prelepe Crvene Stijene (1412 m) — biser gore Romanije.

Transverzala je dolga približno 60 kilometrov in jo je mogoče prehoditi v 18 do 20 urah hoje. Na njej je 9 kontrolnih točk: Pale (spominska kostnica), planinski dom Slaviša Vajner Čiča na Romaniji, vas Bogovići (Titova pečina), vas Vukosavljevići (hiša številka 10, lastnik Milorad Tomičić), Sokolac (spominska kostnica), vas Dobrodolji (hiša Rada Zoranovića), Čupurica (pri jelki ob bajerju), vrh Crvene Stijene (v ozadju se mora videti zastava) in Makro (spominska kostnica).

Transverzalna pot je označena z običajnimi markacijami, občasno pa še z oznakami SRP. Možnosti za prenočevanje so v planinskem domu Slaviša Vajnerčiča na Romaniji, ki je stalno odprt, in v planinski koči na Crvenih Stijenah, ki je odprta samo ob sobotah in nedeljah.

V transverzalni dnevnik (naročiti ga je mogoče v planinskem društvu Železničar, Ključka 2, 71000 Sarajevo) je treba kot dokaz za prehojeno pot nalepiti fotografije s kontrolnih točk. Tisti, ki prehodijo celotno pot in predložijo izpolnjen transverzalni dnevnik, dobijo posebno značko.

Hinko Briščik

Planinska pot Kovinotehne

Ob ustanovitvi športnega društva Kovinotehne in ponovni oživitvi planinske poti, ki je nadomestila že znano transverzalo

ITC Celje in ima iste kontrolne točke, je planinska sekcija Kovinotehne izdala dnevnik »Planinska pot Kovinotehne«. Vanj na kontrolnih točkah žigosajo tisti planinci, ki bi želeli dobiti bronasto, srebrno ali zlato značko te planinske poti. Za bronasto značko so potrebni žigi iz Celjske koča, s Svetine, iz Iškega Vintgarja, s Paškega Kozjaka, iz turističnega urada v Sempetru v Savinjski dolini, s Šmohorja, z Mrzlice, Rogle, iz Dragotovega doma na Humu in planinskega doma v Logarski dolini. Žigi z Lisce, Ribniške koče na Pohorju, Slemena, doma na Plešivcu, Raduhe, Menine planine, Čemšeniške planine, Partizanskega vrha, bolnice Franje in Mirne gore na Dolenjskem prenesejo srebrno značko. Za zlato značko je treba imeti v dnevniku žige Žavcerjevega vrha, Pece, Ojstrice, Korošice, Golice, Stola, Pokljuke, Tržaške koče na Doliču, Nanosa in Gospodične na Gorjancih.

Značke podeljujejo po vrstnem redu (bronasta, srebrna, zlata) oziroma v seriji za vse opravljene kontrolne točke. Dnevnik je mogoče kupiti pri tajniku planinske sekcije Kovinotehne, Mariborska 7, 63000 Celje.

Elizabeta Čamernik

Martinova nedelja v Mrzlavi vasi

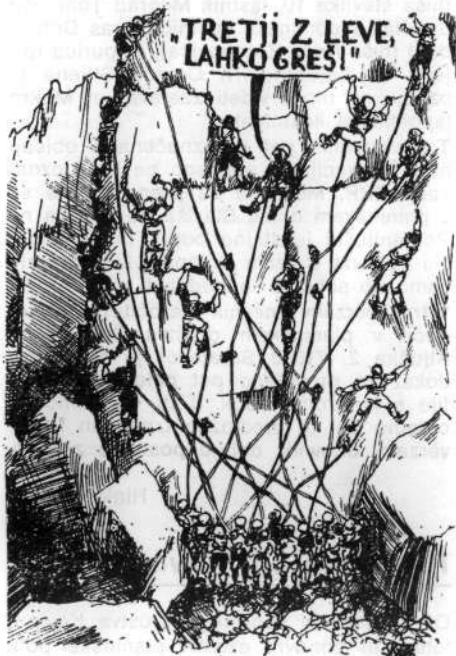
Martinova nedelja, ki so jo pripravili planinci iz Brežic, je hvalevredna akcija, ki po mnenju hrvaških planincev zasluži vso pozornost. Kdor je hotel prisostvovati temu dogodku, je moral pešačiti iz Čateža skozi Sobenjo vas na Mali Cirknik in se prek Velikega Cirknika (630 m) ponovno vrniti na Mali Cirknik, od tod pa pešačiti na zahodno stran Sobenje vasi in dalje mimo lovške koče v Mrzlavo vas. Prisostvovalo pa mu je več kot dvesto planincev z obeh strani republiške meje.

Čeprav planinci iz Brežic na svojem območju nimajo visokih gora, jim uspeva vključevati številne občane v planinske aktivnosti. Pri tem jim pomagajo planinci iz sosednjih krajev. Pogosto se sestajajo s planinci iz Zagreba in Samobora, posebno pa z zagrebškimi »železničarji«, ki smo vedno najštevilnejši na pohodih po brežiški planinski poti (BPP) ter na poti Čatež—Veliki Cirknik—Stojdraga, ki povezuje Slovenijo in Hrvaško.

Josip Sakoman

Le pridi sem gor v planine . . .

nasmejmo se...

Ryt. Zygmunt Pylik

V 4., praznični številki glasila krajevne skupnosti Sovodenj, ki so jo izdali ob 18. oktobru — krajevnem prazniku, je objavljen prispevek z naslovom »Poplačan desetletni trud«, posvečen planinstvu. »Dva najsto leto teče od takrat, ko se je 48 krajanov — Sovodenjčanov zbralo 14. decembra 1974 na ustanovnem občnem zboru Planinskega društva Sovodenj,« je med drugim napisano v tem prispevku. »Naše planinsko društvo, ki deluje v krajevni skupnosti Sovodenj kot edina telesnokulturna organizacija, je po obstoju med najmlajšimi in po številu članstva najmanjšimi, vendar so delovni uspehi takšni, da smo nanje lahko ponosni.«

Planinsko društvo Sovodenj organizira izlete in pohode, vzdržuje planinske poti, s predavanji izobražuje svoje člane, posveča ustrezno pozornost vzgoji pionirjev iz osnovne šole v Sovodnju in enako pozornost vzgoji planinskih kadrov, obuja tradicije NOB, sodeluje z zamejskimi Slovenci iz pobratene občine Sovodnje v Italiji ter z vsemi društvi in družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti in občini. Vrhunec dosedanjega dela so sovodenjski planinci dosegli 7. septembra 1986, ko so odprli svojo planinsko kočo »Dom Triglavske — XXXI. udarne divizije« na Ermanovcu.

**GEODETSKI
ZAVOD SRS
LJUBLJANA**

Smučarski kombinezoni
v rdeči, rumeni
in turkizni barvi –
v vseh velikostih

NORTHLAND ima izbiro!
Puhaste bunde, hlače, plašči
in vetrovke. Naravna oblačila,
polnjena z gosjim perjem

SPORT IMPORT Ges.m.b.H.
A-8020 Graz, Elisabethinerg. 22
Tel. 0316/914177, Telex 3123206
Telefax 316917206

